

Moralbegreppet i det moderna samhället

**En studie av användningen av *moral* i dags - och
kvällstidningsjournalistiken under 2005**

Elin Grelsson
Institutionen för Lingvistik
Göteborgs universitet
D-uppsats vårterminen 2006
Handledare: Sören Sjöström

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	s. 4
2.1 Syfte.....	s. 5
2.2 Frågeställningar.....	s. 6
3. Bakgrund.....	s. 6
3.1 Om begrepp.....	s. 6-7
3.1.2 Hur man kan beskriva begrepp.....	s. 7
3.1.3 Generella drag i begreppsanalys.....	s. 7-8
3.1.4 Praktiskt genomförande av en begreppsanalys.....	s. 8
3.1.5 Egna kommentarer.....	s. 8-9
3.2 Om distinktionen mellan etik och moral.....	s. 9-11
3.3 <i>Moral</i> och <i>sedelära</i> – etymologi.....	s. 12-14
3.4 Moralism och nymoralism.....	s. 14-15
3.5 Röster om moralsynen idag.....	s. 15
3.5.1 Moral och politisk debatt.....	s. 15-18
3.5.2 Gemensam eller individualiserad moral?.....	s. 19-21
3.6 Sammanfattning av bakgrund.....	s. 21-22
4. Metod.....	s. 22-25
5. Resultat.....	s. 25
5.1 Analys av begreppets användning i media.....	s. 25
5.1.1 Sport.....	s. 25
5.1.1.1 Artikelgrupp 1.....	s. 25-27
5.1.1.2 Artikelgrupp 2.....	s. 27-30
5.1.1.3 Artikelgrupp 3.....	s. 31-33
5.1.2 Politik.....	s. 33-38
5.1.3 Media.....	s. 38-41
5.1.4 Kultur.....	s. 41-44
5.1.5 Religion.....	s. 44-47
5.1.6 Lag och rätt.....	s. 47-50
5.1.7 Barn, skola och uppfostran.....	s. 50-52
5.1.8 Företag och näringsliv.....	s. 52-55
5.1.9 Vård och omsorg.....	s. 55-56
5.1.10 Forsning och vetenskap.....	s. 56-57
5.1.11 Medborgare.....	s. 57-58
5.1.12 Utseende.....	s. 58-59
5.1.13 Konsumtion.....	s. 60

5.1.14 Droger och alkohol.....	s. 61
5.1.15 Trafik.....	s. 62
5.1.16 Bistånd.....	s. 62-63
5.1.17 Allmänt om moral.....	s. 63-65
6. Sammanfattning av begreppets användning i media.....	s. 65
6.1 Domäner.....	s. 65-67
6.2 Bestämningar.....	s. 67
6.3 Omgivande begrepp.....	s. 68-69
6.4 Syntax och semantiska roller.....	s. 69
6.4.1 <i>Moral</i>	s. 69-70
6.4.2 Sammansättningar där <i>moral</i> är förled.....	s. 70-71
6.4.3 Sammansättningar där <i>moral</i> är huvudord.....	s. 71-72
6.4.4 Övriga förekommande uttryck.....	s. 72
6.4.5 Avledningar, sammansättningar och nyordsbildningar. .s-	72-78
7. Diskussion och slutsatser.....	s. 79
7.1 Sport.....	s. 79-80
7.2 Politik och medborgare.....	s. 80-82
7.3 Media.....	s. 82-83
7.4 Kultur.....	s. 83
7.5 Religion.....	s. 84
7.6 Lag och rätt.....	s. 84-85
7.7 Barn, skola och uppfostran.....	s. 85
7.8 Företag och näringsliv.....	s. 85
7.9 Vård och omsorg.....	s. 85
7.10 Utseende.....	s. 85-86
7.11 Konsumtion.....	s. 86
7.12 Bistånd.....	s. 86
7.13 Allmänt om moral.....	s. 86
7.14 Omgivande uttryck – <i>etik</i> och <i>moral</i>	s. 87
7.15 Sammansättningar, avledningar, nyordsbildningar.....	s. 87-89
7.16 Värdeladdning och begreppsdefinition.....	s. 89-92
8. Kritik.....	s. 92-93
9. Sammanfattning och avslutning.....	s. 93-94
10. Källförteckning.....	s. 95-107

1. Inledning

I dagens stressade informationssamhälle finns det sällan tid, eller ork, att reflektera över vår moral, varken den enskilda individens eller samhällets i stort. Trots detta handlar vi varje dag utifrån de moraliska grundvalar som vi som individer och samhället har satt upp. Men skulle vi kalla de val vi gör för moraliska? Skulle vi kunna definiera den egna moralen och det moralbegrepp som existerar idag?

Även om vi har en gemensam moral, vi kan alla vara överens om att det är fel att döda, finns det många olika moraliska uppfattningar, både på individ och gruppnivå. Dessa baserar sig bl.a. på religiösa och politiska övertygelser. Grupperingar inom den kristna högern ser homosexualitet som en synd som bryter mot deras moral. Feministiska grupper vänder sig mot pornografin som strider mot deras moraliska värderingar. Vissa grupperingars moral är tydligare definierad och somligas röster hörs högre än andra och får mer utrymme att proklamera för vad som är moral enligt dem.

I det moderna samhället lever vi sekulariserat och individualiserat. Religiösa institutioner, i Sveriges fall kyrkan, och deras inflytande har minskat. Staten och kyrkan är idag skiljda från varandra och den institutionen som en gång gav oss en vägledning om moral och livsfilosofi är idag en minskad grupp, som det är valfritt att tillhöra. Individualiseringen av samhället har gjort att vi dagligen ställs inför mängder av val, lockas av olika valmöjligheter för att skapa vår unika personlighet och uppnå ideal. Vi uppmanas att välja alltifrån det bästa elbolaget till att placera våra fonder rätt. Tanken om en gemensam grund för alla är inte lika dominerande i samhället idag som den en gång varit, mycket handlar snarare om att göra de rätta valen för att få det bättre än andra. Individualiseringen har också inneburit att många nya och olika grupperingar har bildats, som skapar sina egna koder och konventioner inom gruppen. Dessa faktorer, bland många andra i det moderna samhället, är sådana som kan påverka vår syn på och användandet av moralbegreppet.

2.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att göra en studie av uttrycket *moral*, dess användning och innebörd i dagens Sverige.

Studien kommer jag att förlägga till begreppets användning i dags och kvällspress hos de största tidningarna i Sverige under 2005. Media har en enorm makt i dagens samhälle och fungerar både som en plats där samhällsdebatt kan föras, där grupper således kan redogöra för sina distinktioner av moralbegreppet, och som egna utdömare av vad som är moraliskt rätt. Detta utifrån att media också fungerar som en kritisk granskare av samhället, där moralen i exempelvis den politik som förs kan ifrågasättas. Därmed fungerar media både som en spegel där samhällets moral reflekteras och som en egen definierare av begreppet.

Vem talar om *moral* idag? Vågar vi använda begreppet i dagens samhälle och vad innefattar i så fall begreppet? I vilka domäner används begreppet och vilka referenter innefattar det? Dessa är de utgångspunkter som jag har haft när jag började skriva denna uppsats. Intresset för en undersökning av moralbegreppet grundas i egna reflektioner där jag tycker mig se en rädsla i dagens samhälle för att diskutera vad begreppet innefattar och vad det betyder för den enskilde individen. Samtidigt skönjer jag en växande frekvens hos nyordsbildningar som *moraltant* och liknande, där sammansättningen har en pejorativ laddning.

Jag har själv hört och kommit på mig själv med att säga saker som;

– Ja, jag vill ju inte låta som en moraltant, men...

– Ja, det här kanske blir en moralpredikan, men jag tycker faktiskt att...
när jag eller någon annan lagt fram en åsikt.

För att sätta moralbegreppet i ett historiskt perspektiv ämnar jag studera begreppets etymologi för att undersöka vilken syn på moralbegreppet som funnits och hur det har använts. Utifrån detta är mitt syfte att kunna visa på eventuella likheter och skillnader mellan moralbegreppets användning förr och nu.

Jag ämnar även lägga viss tonvikt vid nyordsbildningar, sammansättningar och avledningar. Idag används uttryck som *moraltant*, *moralpanik* och *moralisk stress*. Hur används dessa och vad kan de säga om den syn på begreppet moral vi har idag? Och hur ser det ut med äldre sammansättningar, vilka finns kvar och används de på samma sätt?

2.2 Frågeställningar

1. Hur används begreppet *moral* i dagens samhällsdebatt och nyhetsrapportering i Sverige och vilka tendenser i samhället reflekterar detta?
2. Hur förhåller sig begreppet *morals* nuvarande användning till dess etymologi?
3. Vilka sammansättningar och avledningar av uttrycket används idag och hur avspeglar dessa vår användning av moralbegreppet?
4. Finns det tendenser till nyordsbildningar i materialet och hur kan dessa tolkas?

3. Bakgrund

Här ämnar jag redogöra för hur man kan beskriva och analysera begrepp, distinktionen mellan begreppen *etik* och *moral*, *morals* etymologi samt synen på moral idag.

3.1. Om begrepp

För att beskriva hur man kan studera och analysera begrepp har jag tagit hjälp av Jens Allwoods uppsats *Om begrepp – deras bestämning, analys och konstruktion*¹. Först ställer jag mig frågan: Hur definierar man vad ett begrepp är? Här redogör Allwood för följande förhållningssätt:

1. Begrepp är abstrakta företeelser som existerar utanför och oberoende av rum och tid. Begreppen är eviga och oföränderliga. Denna position kallas *begreppsrealism* (begreppen antas ha realexistens) och företräddes först av Platon för att i vår tid representeras av många matematiker och logiker.
2. Begrepp är mentala företeelser som upptäcks och konstrueras av människor. Denna position brukar kallas *konceptualism* (begreppen är i koncept i medvetandet) och företräddes först av Aristoteles och den medeltida semantikern Abelard. I vår tid är det den vanligaste åsikten bland psykologer och lingvister.
3. Begrepp finns egentligen inte. Det enda som finns är språkliga uttryck och ting i världen som de språkliga uttrycken betecknar. Ofta identifieras härvid vår direkta upplevelse av världen med världen själv. Denna tredje position brukar kallas *nominalism* (begrepp reducerade till namn eller språkliga uttryck) och fanns

¹ Allwood 1989

ursprungligen under antiken som opposition mot begreppsrealismen. I vår tid har nominalistiska åsikter företrätts av lingvister, filosofer, logiker och psykologer som inspirerats av den s.k. behaviorismen.²

3.1.2 Hur man kan beskriva begrepp

Allwood beskriver vidare några traditionella sätt att beskriva begrepp:

1. Nödvändiga/tillräckliga villkor. Vilka villkor är nödvändiga för att definiera begreppet? Exempelvis en geometrisk figur är en triangel om och endast om den är tresidig och rätlinig.
2. Komponentanalys. Denna metod försöker beskriva ordbetydelser och begrepp på ungefär samma sätt som man beskriver fonem inom fonologin, med hjälp av särdragsmatriser.
3. Prototypteori. Denna teori, som lanserades av Rosch 1975, grundar sig i att människor organiserar sin information kring en central prototyp kring ett begrepp. Runt om detta begrepp finns andra objekt som inte är lika typiska som prototypiska. Exempelvis är en koltrast en prototypisk fågel, medan en pingvin här kan ses som ett objekt med mindre prototypiska drag.
4. Semantiska fält. Semantiska fält är vanligen resultatet av ett kartläggande av relationerna mellan ordbetydelser eller begrepp som liknar varandra. Man tydliggör då likhetsassociationer mellan språkliga uttryck inom ett visst område. Ett vanligt sätt att åtminstone delvis strukturera ett semantiskt fält är att ange vilka hierarkiska relationer som finns. Tanken är att vi lagrar begrepp eller betydelser som liknar varandra nära varandra i minnet och/eller i hjärnan, vilket motiveras med t.ex. forskningsdata, där ord ofta ersätts av andra ord som de är semantiskt besläktade med.³

3.1.3 Generella drag i begreppsanalys

Utgångspunkten för en traditionell begreppsanalys är att man har en vag och ofullständig uppfattning om ett fenomen och att man genom begreppsanalys vill skärpa denna uppfattning.

Tre generella drag i en sådan begreppsanalys är:

1. Tillförande av relevant information
2. Avgränsande av relevant information
3. Strukturering av relevant information

² Allwood 1989 s.2-3

³ Allwood 1989 s.4-7

Härvid tillägger Allwood ett fjärde drag, på basis av att alla tre processer även innebär underkastelse av olika typer av krav på normativ relevans. Ett fjärde drag blir således:

4. Öppenhet för normativa hänsynstaganden.

En begreppsanalys består i en kombination av *specificering* och *precisering* under vissa normativa villkor. Huvuddelen ligger på *specificering*, d.v.s. tillförandet av mer och noggrannare villkor. *Precisering*, d.v.s. avgränsning av begreppet från andra begrepp, förutsätter i själva verket en viss specificeringsnivå för att bli meningsfull.⁴

3.1.4 Praktiskt genomförande av en begreppsanalys

Det finns flera insamlingsmetoder för att genomföra den empiriska delen av en begreppsanalys. Allwood anger här intuition, relevant språkligt material hämtat från t.ex. synonymordbok eller datorframställd konkordans, intervju, enkätundersökning eller test.⁵ Han anger vidare att begreppslig insikt kan nås genom att uppmärksamma på vilka sätt de olika ord som kan kopplas till ett visst begrepp används i olika sammanhang. Han anger härvid analys av semantiska fält (se s.7) och meningspotential som brukbara metoder.⁶ Meningspotential avser en studie av uttryckets användning i olika sammanhang och innebär studiet av morfem i följande sammanhang:

1. Böjning
2. Avledningsrelationer
3. Sammansättningar
4. Fras, sats och meningsstruktur
5. Etymologi

Här anger han också en språklig konkordans som ett bekvämt sätt att snabbt få tillgång till en stor uppsättning språkliga konstruktioner.⁷

3.1.5 Egna kommentarer

I min studie kommer jag dels att studera begreppets etymologi, som en del av meningspotentialen, samt ovanstående komponenter i meningspotential utifrån en språklig konkordans bestående av en korpus med tidningsmaterial från 2005. Vidare ämnar jag även studera begreppet med hjälp av semantiska fält, utifrån de omgivande ord som förekommer i korpusen samt de avledningar och sammansättningar som förekommer. Jag kommer även att

⁴ Allwood 1989 s.13-14

⁵ Allwood 1989 s.54

⁶ Allwood 1989 s. 55

⁷ Allwood 1989 s. 57

ta hjälp av ordböcker för att komplettera denna analys och påvisa vilka uttryck som förekommer i korpusen kontra ordböcker.

3.2 Om distinktionen mellan etik och moral

För att studera begreppet *moral* är det viktigt att klargöra skillnaden mellan detta begrepp och det närliggande uttrycket *etik*.

Då jag undersökt detta har jag funnit att det finns två skilda uppfattningar om hur dessa begrepp ska behandlas. Den ena uppfattningen gör en distinktion mellan de två och ger dem något skilda betydelser, medan den andra ger dem samma betydelse.

Den första uppfattningen, som särskiljer begreppen, finner jag främst i uppslagsverk.

I Nationalencyklopedin beskrivs uttrycken som att ”En individs eller en grups *moral* visar sig i vad de gör eller underlåter att göra, medan deras *etik* är deras reflektioner över det berättigade i vad de gör eller underlåter att göra. En uppfattning om rätt och orätt. När man t.ex. talar om filosofen Kants moral, är det hans handlingssätt och vanor man åsyftar. Talar man om Kants etik, är det normalt hans skrifter om moralens grunder man avser. Av detta skäl är t.ex. affärsmoral och affärsetik inte heller riktigt detsamma, även om man ibland inte skiljer mellan etik och moral, i synnerhet inte mellan adjektiven "etisk" och "moralisk"”.⁸

Liknande förklaringar finner jag bl.a. i Encyclopedia Britannica, som menar att termen *etik* inte refererar direkt till uttrycket *moral* utan studiet av *moral* och närmast kan betecknas som *moralfilosofi*⁹, och i The Concise Oxford Dictionary som betecknar *morality* som ”Principles concerning the distinction between right and wrong or good and bad behaviour. A system of values and moral principles.” och *ethics* som ”the branch of knowledge concerned with moral principles”¹⁰.

Svenska Akademiens ordbok gör delvis också samma distinktion, där *etik* betecknar ”vetenskapen om det sedliga”, men sätter samtidigt *etik* som synonym till *moral* och *sedelära*.

I sin bok *Staten och det goda livet* gör Ulf Bjereld, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet, följande distinktion mellan begreppen:

”I vardagstal blandas ofta begreppen etik och moral, vilket bidrar till förvirringen. Med etik avses egentligen det vetenskapliga studiet av, eller teorier om, moral. Moral väljer jag att

⁸ Nationalencyklopedin

⁹ Encyclopedia Britannica

¹⁰ The Concise Oxford Dictionary

definiera som normer för ett rätt handlande i frågor som berör mänskligt samliv. Dessa normer – eller sederegler – associeras ofta i termer av ”gott” och ”ont”.¹¹

Den första uppfattningen stöds således av olika lexikon samt Ulf Bjereld och behandlar alltså begreppet *moral* de handlingar vi utför, hur vi agerar, individuellt och i grupp och huruvida det är bra eller dåligt, medan *etik* fungerar som en slags moralfilosofi där man studerar handlingarna och moraliska principer.

Då jag vänder mig till den lära som i huvudsak behandlar dessa begrepp, filosofi, finner jag dock att man här, i de allra flesta fall, behandlar begreppen som absoluta synonymer.

Slår jag upp begreppet *etik* i ett filosofilexikon refererar detta bara till begreppet *moral*.

Den enda möjliga distinktionen jag kan finna är i The Oxford Dictionary of Philosophy som menar att även om begreppen refererar till samma sak brukar man generellt knyta man *moral* till moraliska system som Kants och *etik* till Aristoteles och den typen av synsätt på moralfilosofi baserad på dygdetik och som generellt undviker att separera moraliska överväganden från andra praktiska överväganden.¹²

Men en distinktion liknande den som görs i allmänna uppslagsverk går inte att finna i de filosofiska uppslagsverken.

Då jag diskuterar detta med Jonas Gren, fil. dr. i Praktisk filosofi vid Göteborgs universitet, stärker han denna bild. Enligt honom råder ingen absolut konsensus inom filosofin om hur begreppen ska användas, men det allra vanligaste är att man betraktar *moral* och *etik* som synonymer. Vissa enskilda filosofer har ställt sig bakom den första uppfattningen som jag presenterade, d v s att *moral* handlar om de regler som kommer till uttryck i vårt handlande medan *etik* är teorin om dessa regler, men detta hör inom filosofin till ovanligheterna.

Även begreppens etymologi kan ställa sig bakom denna uppfattning.

Moral kommer, som jag tidigare nämnt, från latinets *moralis* - ”som rör sederna”. *Etik* kommer från grekiskans *ethikos* - ”som har att göra med karaktären, sedlighet, moral”.

En särskiljning utifrån begreppens grund verkar därmed omöjligt att göra.

I synonymlexikon refererar båda begreppen till varandra och till begreppen *sedelära* och *normer*. Dock återfinns på begreppet *moral* synonymer som *psykisk/andlig styrka*, *lärdom*,

¹¹ Staten och det goda livet, Ulf Bjereld s. 21

¹² The Oxford Dictionary of Philosophy

disciplin och *läxa* medan *etik* har synonymer som *moralfilosofi* och *moralregler*, vilket gör att även här verkar den första distinktionen vara aktuell.

Om man ser på samhället i stort verkar *etik* idag användas genom den distinktion som görs. Vi har exempelvis Könsetiska rådet och man kan placera sina pengar i s.k. Etiska fonder.

En sökning på begreppet på söktjänsten <http://www.google.se> visar att begreppet används mycket inom exempelvis medicin, vetenskap och yrkesliv där man diskuterar vilka etiska regler man ska ha eller vilken etik som råder inom företaget, organisationen, forskningen, vården etc. En sökning på *moral* ger inte alls samma resultat. Här refereras framförallt till lexikon och ordböcker samt filosofiska texter. Det verkar alltså som att *etik* är det begrepp som generellt används för att diskutera moraliska regler och som eventuellt också uppfattas som ett lite ”finare” uttryck. Att ha ett Könsmoraliskt råd istället skulle nog höja ett och annat ögonbryn. Det förefaller vara som så att vi idag, medvetet eller mindre medvetet, gör denna distinktion mellan begreppen där *etik* betecknar teorin kring de moraliska eller icke-moraliska handlingar som vi utför, medan *moral* står för själva handlandet.

Stefan Einhorn sammanfattar i sin bok *Konsten att vara snäll* det jag kommit fram till på följande vis:

”Ursprungligen var det inte någon skillnad mellan begreppen moral och etik, eftersom båda orden betyder sed eller sedvänja, på grekiska respektive latin. Med tiden har dessa begrepp emellertid kommit att få delvis olika innebörd.

En definition av etik lyder: ”De yttre normer, lagar och regler som vi förväntas följa.” Etiken är enligt denna definition det ramverk inom vilket vi som individer ska röra oss. Moral i sin tur kan definieras som ”Det praktiska handläggandet av etiska valsituationer”, vilket innebär att moral handlar om hur vi som individer tänker och agerar inför ett etiskt problem.

När vi definierat dessa begrepp kan vi raskt gå vidare och konstatera att det är vanligt – och att det fungerar ganska bra – att använda orden lite som man vill och till exempel tala om ”inre etik” eller ”samhällsmoral”. Det är viktigt att komma ihåg att båda begreppen handlar om relationen till den andre.”¹³

3.3 *Moral* och *sedelära*- etymologi.

Moral härstammar från latinets *moralis* (ung. ”som rör sederna”, *mos* = sed).

¹³ *Konsten att vara snäll* Stefan Einhorn s. 21

Dess grundbetydelse är, enligt Nationalencyklopedin, ”en uppfattning om rätt och orätt, en grupp eller en individs moral visar sig i vad de gör eller underlåter sig att göra”. Enligt Svenska Akademiens ordlista sammanfattar moralen de etiska normer som skall gälla för en människa, moralen visar på kvalitet hos ett uppförande och karaktär ur sedlig synpunkt.

Svenska Akademiens ordbok påvisar att uttryckets etymologi har en stark koppling till sexualitet och den sedlighet som skulle gälla där, framförallt gällande kvinnor och huruvida de hade en ”tivelaktig moral” som då innebar en sexuell utlevnad som ansågs opassande.

Moral har varit nära förknippat med den lag som råder i samhället. Det var utifrån de moraliska reglerna man utformade lagar och dömde människor. Enligt en artikel i Svenska dagbladet uppstod den officiella statistiken över dömda personer på 1800-talet, då under beteckningen ”moralstatistik”. Dit hörde t.ex. fylleri, självmord och utomäktenskapliga födslar. Statens intresse i denna statistik knöts dock inte främst till beteendena som sådana, utan man ville snarare ha indikatorer på det moraliska tillståndet i riket och befolkningens normer.¹⁴ *Moral* har också varit förknippat med uttrycket *lärdom*, där många fabler, sagor och berättelser haft en sedelärande innebörd (sens-moral). Man skulle dra lärdom av det man hörde och stärka sin moral utifrån det som berättades.

Moral betraktades som en förmaning, predikan om hur man skall leva enligt sedeläran och förekom både i skrift (se ovan) och tal (främst i kyrkan).

Moral har även handlat om att utstå prövningar och motstå frestelser. I svårare tider handlade *moral* om att hålla modet uppe och inte klaga. Att klara av påfrestningar och lidanden var sammanknippat med hög moral hos gruppen och individen. *Stridsmoral* är ett vanligt begrepp inom gamla krigsskildringar och refererar till truppens andliga styrka att utstå påfrestningar i strid och denna definition av moral användes i stort mycket i samband med krig och försvar.

Slutligen sågs *moral* som det rena studiet av moraliskt handlande; ”läran om det sedliga”, något liknande det vi idag betecknar som ”etiska studier” (se sektion 2.2). Att ge någon moraliska lärdomar och diskutera *moral* kallades *moralisera*. I A. Dalins *Ordbok öfver svenska språket* definierar han begreppet *moralisera* som att ”anställa betraktelser öfver ämnen, som höra till sedeläran”.¹⁵ Att vara en *moralist* innebar att vara en ”sedernas eller

¹⁴ Den officiella statistiken..Svenska dagbladet 2005-07-10

¹⁵ Dahlin 1850

moralens väktare, sedeförkunnare”. *Moralist* har dock också en viss anknytning till *moralismen*, som jag ämnar diskutera vidare under punkt 3.4.

Vanligare uttryck för *moral* var förr *sedelära* utifrån uttrycket *sed* som betyder ”vedertaget sätt att handla”. Att vara *sedlig* innebar därmed att man höll sig inom de moraliska ramarna och en individ som var en förebild för sedligt handlande kunde komma att kallas *sedemönster*. Om individen framförallt hade en ”sexualmoralisk renhet” (senare övergående i betydelsen *kysk*) kunde han/hon kallas *sede-ren*. Andra vanliga begrepp i Dalhin är *sedesam/sedig* som definieras som ”Som har goda, milda stilla, fogliga seder. Brukas mest om fruntimmer”.¹⁶

En individ som däremot saknade ”moralisk hållning” kunde ses som *sedeslös* och innebar framförallt att denne var ”omoralisk i sexuellt avseende” och/eller ”otuktig”. Begreppet användes även om tid som utmärktes av omoral; ”leva ett sedeslöst liv”. Individen kunde även kallas *sedeskämmande* eller *sedeslapp*. Ifall individen förbättrade sin moral kallades det *sederättelse*.

Att vara *sedelärande* innebar att man, i tal eller skrift, uppfostrade någon i god moral och gott handlande, man visade på goda exempel och visade också på hur illa det kunde gå om man handlade orätt. Som jag nämnde på föregående sida var detta något som framförallt förekom i kyrkan och präster var de främsta sedelärarna. Denna företeelse kallades även *sedepredikan*, i likhet med dagens *moralpredikan*. Att få en *sede-läxa* innebar således att man fick undervisning och uppfostran rörande hur man skulle handla och leva för att vara i enlighet med moralens krav. Ett rättsligt mål gällande huruvida man brutit mot någon moralisk lag (något som bröt mot samhällets *sedlighet*) kallades *sedemål* och *sedepolis* kallades den statliga vård som omfattade den sedliga ordningen.

I Nationalencyclopedin anges också att det under framförallt 1930- och 1940-talen var vanligt med s.k. *moraliska skrifter*. Dessa hade för avsikt att sprida goda moraliska ideal hos befolkningen gällande bl.a. sexualliv och förhållningssätt till andra människor.

1930 angav S.C. Bring i boken *Svenskt ordförråd ordnat i begreppsklasser* följande synonymer till *moral*: *Omdöme, grundsats, handledning, plikt, dygd*.¹⁷

¹⁶ Dahlin 1850

¹⁷ Bring 1930

För att sammanfatta begreppets etymologi och betydelse kan man visa på fyra övergripande betydelser och användningsområden för *moral*. Genom *Stora synonymordboken* väljer jag att definiera dessa som:

1. Sedlighet, sedlighållning, moralisk karaktär, anständighet
2. Sedelära, etik, etiska normer, lag, värderingar
3. Sensmoral, läxa, lärdom, sedelärande slutsats
4. Andlig eller psykisk styrka såsom principstyrka, viljekraft, mod, motståndskraft, uthållighet, tapperhet, kurage och disciplin

Här definierar jag alltså kategori 1 som individens eller gruppens förmåga att anpassa sig efter den omgivande kulturens rådande normer gällande uppförande och sedlighet. Kategori 2 rör filosofin och tankesätt kring *moral*. Kategori 3 rör moraliska lärdomar utifrån predikan, texter, fabler eller liknande och kategori 4 rör individens eller gruppens andliga och själsliga styrka. Det är påfallande att *moral* verkar vara ett starkt polysemt begrepp. Betydelseområdena skiljer sig åt och etymologin påvisar också olika användningsområden och intentioner. Hur polysemin ser ut idag är något jag har ambitionen att studera i korpuserna och försöka ge en bild av.

3.4 Moralism och nymoralism

Jag ämnar här kort redogöra för de politiska inriktningar som betecknas som *moralism*. Den förstnämnda, *moralismen*, associeras främst med det viktorienska England och var en politisk inriktning som förespråkade hög moral och betonade värdet av en hög moralisk hållning. Enligt Nationalencyklopedin var detta en inriktning som stod i opposition mot den mer estetiskt lagda filosofin, man motsatte sig ett varmare känsloliv och förespråkade hård puritanistisk hållning. Den viktigaste huvudpunkten i inriktningen var att diskutera och utdöma rätt eller fel i handlingar och levnadssätt. Man utövade dock ofta selektiv moral (se nedan) och moralen ställde olika krav på olika individer. T.ex. var moralen betydligt strängare för kvinnor, man krävde renhet, medan männens moral var friare.

Det som vi idag betecknar som *nymoralism* är en politisk inriktning som även denna har som huvudmål att inneha och förespråka hög moral och som är vanligt inom exempelvis religiösa sekter och sammanslutningar.

<http://www.susning.nu> menar dock att nymoralismen främst har gjort sig känd för att den präglas av en dubbelmoral. Denna dubbelmoral består av:

1. Selektiv moral

Mindre viktiga frågor blir uppblåsta, medan andra viktigare frågor ignoreras. T.ex. diskussionerna i USA efter att två pojkar i Columbine gått in på sin skola, skjutit ihjäl klasskamrater och till sist sig själva där fokus riktades mot artisten Marilyn Mansons provocerande texter efter att det framkommit att pojkarna lyssnade på hans musik. Samtidigt är vapenköp lagligt i landet och landet låg själv i krig och dödade oskyldiga vid händelsen.

2. Inte leva som man lär

Exempelvis sektledare som sätter upp regler för medlemmarna och ger sig själva andra friheter.

3. En moraluppfattning där vissa är välkomna, andra inte

Vanligt är exempelvis homosexuella och att kvinnor, liksom under moralismen, har starkare normer för vad som är tillåtet. Det är också vanligt att den som brutit mot de moraliska reglerna en gång utesluts ur gemenskapen som delar dessa moraliska uppfattningar, utan chans att få upprättelse och förlåtelse¹⁸.

Utifrån dessa inriktningar har vi också fått begreppet *moralist* som delvis kan ses som någon som sympatiserar med och praktiserar moralistisk ideologi och tankar (se övrig betydelse under stycke 3.3 s.13)

3.5 Röster om moralsynen idag

Hur ser moralsynen ut idag? För att ge en bakgrund till det jag kommer att studera presenterar jag här några tankar om hur vår syn på moral ser ut i dagens samhälle.

3.5.1 Moral och politisk debatt

I sin bok *Staten och det goda livet* driver Ulf Bjereld tesen att moralfrågor under 1900-talet fått allt mer minskat utrymme i politik och politisk debatt. Han beskriver problemet på följande vis:

”Sant är att moralfrågorna ofta har svårt att få uppmärksamhet och utrymme i den politiska debatten. Dels gäller det enskilda sakfrågor som på något sätt berör moralproblematik: Bör människor med obotliga och dödliga sjukdomar få möjlighet att själva ta sitt liv på ett värdigt och smärtfritt sätt? I vilken utsträckning skall kristen etik ligga till grund för religionsundervisningen i skolan? Skall homosexuella ha rätt att gifta sig och kanske t.o.m. rätt att skaffa barn? Dels gäller det etiska frågor om vilka värden och värderingar som skall ligga till grund för samhällsbygget. Det offentliga samtalet och den politiska debatten i

¹⁸ <http://www.susning.nu>

Sverige handlar istället i stor utsträckning om vänster-högerfrågor och därmed om fördelning om materiella värden”¹⁹

Därmed menar han inte att inte uttryck som *moral* existerar i den politiska debatten:

”Men även om det politiska samtalet domineras av vänster-högerfrågor är det inte ovanligt att orden ”moral” och ”moralisk” i debatten används på ett propagandistiskt eller retoriskt sätt, för att vinna stöd för den egna ståndpunkten i olika sakfrågor”²⁰

Han menar också att de enskilda moralfrågor som då och då blossar upp i debatten och dominerar den politiska dagordningen för en tid ofta idag refereras till som *moralpanik*, vilket innebär att många menar att problemen överdrivits och att debatten kännetecknats av någon form av massuggestion, underblåst av media.²¹ Exempel på fenomen som orsakat moralpanik är bl.a. videovåldet på 1980-talet och rave-kulturen på 1990-talet.²²

Vad beror då denna avsaknad av moraldiskussion i politiken på?

Enligt Bjereld finns det flera faktorer som spelar in. Den första gäller medborgarna, dvs. möjliga väljare till partiet, och det faktum att studier visar att väljare inte är särskilt intresserade av partiets ställning i moralfrågor. Det är få väljare som röstar på ett visst parti med motiveringen att just detta parti bäst företräder deras ställning i moralfrågor.

”Däremot är det lättare att föreställa sig att väljare avstår från att rösta på ett visst parti om det partiet har en linje i moralfrågor som klart avviker från väljarens. Resonemanget kan summeras i formuleringen att ett parti har få röster att vinna, men desto fler att förlora på att profilera sig i moral-frågorna. Därav följer att de politiska partierna knappast har några strategiska incitament för att föra upp moralfrågorna på den rikspolitiska dagordningen”²³

En annan viktig faktor är det faktum att politiken idag bygger på autonomiprincipen, eller principen om statens neutralitet. Enligt denna princip skall staten inte ingripa i de enskilda medborgarnas livsprojekt utan i stället låta medborgarna leva det liv de själva önskar. Staten kan inte göra anspråk på att avgöra vilka livsprojekt som är bra och vilka som är dåliga och bör därför stå neutral i valet av olika livsprojekt. Autonomiprincipen kan tolkas i värderelativistiska termer: Om inga värden i sig kan sägas vara mer ”sanna” eller väga tyngre än andra värden finns det heller ingen legitimitet för staten att ta ställning i värdefrågor.

Staten skall istället behandla medborgarna med lika omtanke och respekt. Det innebär att

¹⁹ Bjereld (2000) s. 13

²⁰ Bjereld (2000) s. 15

²¹ Se vidare diskussion om *moral-panik* på s.

²² Bjereld (2000) s. 17

²³ Bjereld (2000) s. 30

staten inte får begränsa medborgarnas frihet att välja eller fullfölja sina livsprojekt, bara därför att majoriteten anser att vissa medborgares sätt att leva är moraliskt eller socialt överlägsna andras.²⁴

Bjereld menar också att här spelar avregleringen av den offentliga sfären i samhället in. ”Om politik definieras i termer av offentligt beslutsfattande påverkas moralaspekternas utrymme i det politiska samtalet och den politiska debatten bl a av hur omfattande de domäner är där staten har beslutsmyndighet. Ju större faktiska befogenheter staten har att ”lägga sig i” olika områden av medborgarnas liv och samhällslivet, desto större blir potentialen för moralaspekterna att få utrymme i den politiska debatten”²⁵

Bjereld nämner också sekulariseringen som en viktig faktor. Här knyter han an till religionssociologens Göran Andersson formulering där sekularisering blir de processer ”varigenom religiöst tänkande, religiöst beteende och religiösa institutioner förlorar i samhällsreligiös betydelse”²⁶ Detta innebär dels differentiering, dvs. att samhället olika institutioner har blivit föremål för en funktionsuppdelning och där dessa funktioner tillhandahålls av en neutral, samhällsreligiös arena istället för religiösa institutioner. Dels innebär det avmystifiering, som innebär att samhället inte längre legitimerar handlingar och åsikter utifrån de kristna symbolvärdena, utan gör legitimeringen oberoende av en religiös dimension. Detta tar sig bl.a. uttryck i avskaffandet av den kristna eden och att kungen ställning inte längre legitimeras av Gud.

Sekulariseringen innebär för moraldebatten att de religiösa institutionernas minskade betydelse avspeglas i form av ett minskat kristet inslag i denna debatt. Avmystifieringen innebär en minskad legitimitet för argument, vars relevans är beroende av existensen av Gud. Detta innebär dels att argumenten i sig minskar, dels att man kan förvänta sig en kritik mot dessa argument och dels ett ”tomrum” som uppstår när de Gudsbaseade argumenten i moralfrågorna försvinner.²⁷

Bjereld hänvisar här också till en studie Henrik Friberg, vid statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet där han har undersökt moral och etikfrågors existens i ledartidningar i Svenska dagbladet och Dagens Nyheter under 1900-talet. Han har undersökt tidningarna vid fem tillfällen under 1900-talet: 1909, 1935, 1963, 1972 och 1990. Här visar han tydligt att ställningen för moralfrågor på ledarsidorna försvagats i takt med sekulariseringen. Det kristna

²⁴ Rothstein (1994) s. 40

²⁵ Bjereld (2000) s. 38

²⁶ Gustafsson (1977) s.19

²⁷ Bjereld (2000) s. 69

inslaget har för det första minskat kraftigt, dessutom har inslaget av moralfrågor minskat överhuvudtaget. Från att 1909 ha utgjort mer än var femte artikel, har andelen artiklar i moralfrågor minskat till 5 % 1990. Även användandet av termerna *moral* och *etik* i de ledarartiklar som diskuterade moralfrågor var 1990 mycket lågt, endast tre procent.²⁸

Slutligen vill jag knyta an till ett argument av etikprofessorn Göran Bexell. I sin bok *Svensk moralpolitik* menar han att många frågor som tidigare setts som moralfrågor i politiken har avmoraliserats under slutet av 1900-talet. Bexell uppställer fyra villkor som måste vara uppfyllda för att en sakfråga skall kunna sägas vara fullständigt avmoraliserad. För det första tenderar ord som *moral* och *etik* att försvinna eller användas med en negativ innebörd när frågan diskuteras. För det andra uppvisar debatten om frågan inga tecken på att frågans etiska probleminnebörd beaktats. För det tredje skall debatten kring frågan genomsyras av principen att staten eller samhället skall förhålla sig neutralt till moraliska värden och normer. För det fjärde bedöms moraluppfattningar vara i huvudsak subjektiva och uttryck för privata åsikter och val.²⁹

Tendensen är att dessa frågor istället benämns som *samhällsproblem*. Ett bra exempel på detta är alkohol, som tidigare bedömts som en moralisk fråga³⁰. Idag handlar debatten snarare om de problem i samhället som följer av alkoholkonsumtion såsom alkoholism, ökade våldsbrott och ökade sjukvårdskostnader till följd av alkoholskador, än om individers drickande. Det är en utbredd uppfattning att en persons alkoholvanor är upp till individen själv och att det hör till individens frihet att själv få dricka sig så berusad som denne önskar.

3.5.2 Gemensam eller individualiserad moral?

Jag kommer här bl.a. att presentera teorier av Emilé Durkheim och Niklas Luhmann. Dessa är hämtade från boken *Fiffel-Sverige – sociologiska perspektiv på skandaler och fusk* och jag vill därmed reservera mig för att citaten inte är direktöversättningar från deras böcker.

Sociologen Emilé Durkheim menar att moderniseringen av samhället har gjort att den gemensamma moralen blivit allt mindre, mer abstrakt och mer öppet för ifrågasättande från individen – men den försvinner inte. Den blir allt mindre därför att vi tillhör många olika grupper, som alla har sina ideal och normer. Moral kan variera efter social statusgrupp, yrke,

²⁸ Friberg (1998)

²⁹ Bexell (1995) s. 15

³⁰ Se s. 12 stycke 3.3 Etymologi

religiös tillhörighet och så vidare. Social mångfald innebär med nödvändighet moralisk mångfald.³¹ Det kollektiva medvetandet i moderna samhällen blir också mer öppet för individuella variationer, därför att sekulariseringen berikar moralen med ytterligare element, nämligen autonomi. Moralerna kan inte accepteras blint, utan måste accepteras frivilligt och kunna utsättas för granskning.³² Vår förmåga till moraliskt handlande försvinner inte i moderna samhällen, utan den utvecklas. Individualismen gör att det moraliska medvetandet öppnas för nya idéer och det blir därmed också mera krävande. I synnerhet tilltar kravet på rättvisa och därmed kravet på jämbördiga konkurrensvillkor och möjligheter i tillvaron.³³

Moralens frikoppling från religion och tradition omtalas ofta som framväxten av en postkonventionell moral. Det innebär att äldre tiders yttre religiösa moralkriterier alltmer har ersatts av inre övertygelsesrelaterade kriterier och principorienterad reflektion. Därigenom öppnas ett större utrymme för individuell reflektion och offentlig diskussion över moraliska frågor i samhället. Det är endast den enskildes känsla av vad som är moraliskt rätt, oavsett principer eller samhälleligt föreskrivna normer och värden, som är avgörande för människors interaktion.³⁴ Moralens kod är inte längre stabiliserad av religiöst givna program och värden i differentierade samhällen.³⁵

Luhmann har presenterat en teori om differentiering, som innebär att det i det moderna samhället sker ett antal från varandra fristående kommunikationssystem, såsom ekonomin, politiken, rätten, massmedierna, familjen, konsten och religionen. Detta sker genom att vissa samhällsproblem särskiljs och börjar hanteras med speciella kommunikationsmedier och koder. Ett exempel är det politiska kommunikationssystemet som används för att kommunicera om bildandet och genomdrivandet av kollektivt bindande beslut. Detta möjliggörs genom koden regering/opposition och utövandet av legitim politisk makt.³⁶ Detta är en teori som han också applicerar på moralbegreppet. Moralens utdifferentiering sker genom att religionens kodning av ont/gott frikopplas inte bara ifrån religionen utan också politiken, ekonomin och rättsystemet. Systemen behöver därmed inte ha en förankring i livsvärlden, det vill säga i människors vardagsförståelse och normativa referensramar, utan behöver – och kan- endast följa sin egen systemlogik. I rättsystemet frikopplas t.ex. koden

³¹ Durkheim (1984) s. 298

³² Durkheim (2002) s. 52

³³ Durkheim (1984)

³⁴ Larsson (2005) s. 179

³⁵ Luhmann (1996)

³⁶ Luhmann (1993, 1996, 2000)

legalt/illegalt från en given moral och måste legitimeras processuellt snarare än med hänvisning till absoluta värden. Moralens utdifferentiering innebär att andra kommunikationssystemers koder är moraliskt oberoende.³⁷ Att etik och moral diskuteras i offentlighet och media utan någon precisering av hur koden gott/ont egentligen ska tillämpas och att det inte råder konsensus eller finns några fasta rättesnören i moralfrågor är, enligt Luhmann, ett av de tydligaste tecknen på utdifferentieringen av moralkoden.³⁸

Men är det individualiserade samhället enbart av godo gällande moralsynen?

I Rapports nyårskrönika som sändes den 1 januari 2006 utnämnde man år 2005 till ”skandalåret” och hänvisade till många av de incidenter med skattefusk, byggfusk och fiffel i den s.k. ”samhällstoppen”, bestående av företag, politiker och andra framstående personer och grupperingar, som uppdragats under året. I samband med detta intervjuades Bengt Göransson, tidigare socialdemokratisk riksdagsledamot och numera debattör i etikfrågor om saken. Han menar att politiker och andra människor i samhällstoppen ses som förebilder. Då de fuskar och sviktar i sin syn på moral leder det till att även befolkningen i stort tummar på moralen. Om höga samhällstoppar fuskar, varför ska då inte jag få jobba lite svart? Han pekade då på det individualiserade samhället som ett problem i sammanhanget, då känslan av att tillhöra en gemenskap försvinner sänks också ansvars känslan för samhället i stort. ”En del av den bristande moralen tror jag beror på att man definierar samhället både som butik där medborgarna är kunder och som ett risksamhälle, istället för en gemensam värdegrund. En kund gör sig aldrig samvete om butiksägaren gör någon slags förlust på det han eller hon gör. Så länge man ser samhället som ett gemensamt organ för att bygga något nytt är det lättare att mobilisera moral”, menade han.³⁹

Innebär den minskning av den gemensamma moralen och dess uppdelning i olika grupper som Durkheim beskriver att alla grupperingar har samma möjlighet att formulera sin moral och kunna stå för moralbegreppet? Enligt redaktionen för den feministiska tidskriften *Bang* är så inte fallet. I nummer 2 2005 beskriver de i sin ledare det såhär:

”Moral-ordet flyger omkring i offentligheten, men ingen verkar riktigt veta vem det tillhör. Och vem har stulit det från vem? Feminister tänker att det tillhör den brunblåaste högerns heteromän. Sekulära politiker ser hur kyrkornas makthavare tagit dömande patent på ordet. Dagens feminister använder sällan ordet själva, hur moraliska eller moralistiska de i själva

³⁷ Luhmann (1993)

³⁸ Luhmann (1993)

³⁹ Bengt Göransson Rapports nyårskrönika 2006-01-03

verket än är. Det beror naturligtvis på att det är ett ord med hopplösa, kristen höger, sunkiga och diskriminerande konnotationer. Frågan är om det inte blivit dags att återerövra ordet till feminismens ordförråd.”⁴⁰

3.6 Sammanfattning av bakgrund

I bakgrunden har jag diskuterat begrepp och hur man kan närma sig dessa, utifrån Jens Allwoods teorier, och även redogjort för hur jag ämnar använda mig av några av dessa i min studie.

Vidare har jag försökt redogöra för en distinktion mellan *etik* och *moral*, där begreppens etymologi samt filosofins synsätt talar för att de i grund och botten refererar till samma sak men där vi idag definierar dem som delvis skilda. *Etik* får här en betydelse av läran och diskussionen om moral, medan *moral* är det praktiska handlandet utifrån etiken.

Jag har redogjort för *moral*s etymologi och betydelse, genom ordböcker och synonymlexikon från skilda tidsperioder. Dessa sammanfattas i fyra övergripande betydelser som är följande:

5. Sedlighet, sedlighållning, moralisk karaktär, anständighet
6. Sedelära, etik, etiska normer, lag, värderingar
7. Sensmoral, läxa, lärdom, sedelärande slutsats
8. Andlig eller psykisk styrka såsom principstyrka, viljekraft, mod, motståndskraft, uthållighet, tapperhet, kurage och disciplin

Detta påvisar också en polysemi kring *moral* och att det aldrig verkar ha funnits en enhetlig betydelse. Jag har i detta avsnitt vidare kort redogjort för *moral*s koppling till religionen och staten samt statens syn på vad som ansågs som omoraliskt och straffsatser kring dessa. Slutligen visar etymologin på kopplingen mellan sexualitet och *moral* och främst gällande kvinnors sexualitet och kvinnors uppförande i allmänhet.

Gällande synen på moral idag har jag, utifrån bl.a. Ulf Bjereld, Emilé Durkheim och Niclas Luchmann, diskuterat moralbegreppets frånvaro i dagens politik, samt hur moralkoden genomgått en differentiering i det individualiserade samhället. Detta innebär att moralkoden, begreppets extension och intension, fått skilda betydelser i olika domäner i samhället. Det finns mindre gemensam moral, istället har olika domäner såsom religion, politik och näringsliv definierat begreppet utifrån sina koder och konventioner. Moralen i sig har således

⁴⁰ Bang nr 2 2005 s.5

inte minskat. Författarna har också visat på hur sekulariseringen i västvärlden bidragit till dels en minskning av moralbegreppets användning samt differentieringen av begreppet, då den religiösa institutionen inte är lika dominerande och således inte ensam kan definiera moralkoden. Här har jag slutligen också påvisat att det finns debattörer och författare som känner sig främmande inför det individualiserade och differentierade moralbegreppet och påvisar det som en anledning till att fiffel och fusk ökar och som menar att vissa grupper, som den kyrkliga högern, har en större makt över begreppet än andra.

4. Metod

För att göra min analys använder jag mig av en konkordans bestående av källor från de fem största dags och kvällstidningarna i Sverige idag: *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet*, *Göteborgsposten*, *Expressen* och *Aftonbladet*. Gratistidningen *Metro* hör också till en av de största tidningarna, men då den inte har några elektroniska källor med material var jag tvungen att utesluta denna tidning ur min undersökning.

Materialet från *Svenska Dagbladet*, *Göteborgsposten* och *Aftonbladet* är hämtat ur mediearkivet, medan jag i *Dagens Nyheter* och *Expressens* fall sökt i deras eget arkiv via deras hemsidor. Sökningen är begränsad mellan 2005-01-01 till 2005-12-31 och jag söker på uttrycket *moral*.

Jag delar därefter in materialet i olika genrer. De genrer som jag kommer att dela in dem i är:

1. Sport
2. Politik
3. Lag och rätt
4. Media
5. Kultur
6. Religion
7. Barn, skola och uppfostran
8. Företag och näringsliv
9. Vård och omsorg
10. Forskning och vetenskap
11. Medborgare
12. Utseende
13. Konsumtion
14. Droger och alkohol

15. Trafik

16. Bistånd

17. Allmänt om moral

En del av materialet kan dock sorteras in under flera genrer. T.ex. en debattartikel som belyser problemen på ett vårdhem och menar att det är omoraliskt att behandla äldre människor som de gör tar både upp problem på ett specifikt vårdhem, vilket gör att artikeln hör till genren vård, omsorg och bistånd, men som samtidigt pekar på problemen med äldrevården i stort, vilket gör det till en politisk fråga. Samma problematik uppstår även i samband med exempelvis skola och polisväsendet. Jag kommer här att i varje artikel att utgå ifrån vilket perspektiv avsändaren har i sin användning av begreppet. Vänder avsändaren sig till t.ex. de som arbetar på vårdhemmet eller till politikerna? I de fall där referenter som kan sorteras in i olika genrer används, kommer dessa exempel att återfinnas inom båda genrer.

Jag har valt att inte göra någon distinktion mellan de åsikter som framförs i debattartiklar/insändare etc. och de som framförs eller beskrivs i nyhetsartiklar. Detta, då jag initialt fann att ingen större skillnad rådde mellan debatt/nyhetsartiklar i analysen, och därmed inte fann någon anledning att särskilja dessa olika journalistiska genrer.

Utifrån dessa undergrupper analyserar jag materialet efter följande kriterier:

1. Avsändare
2. Kontext
3. Referent(er)⁴¹
4. Morfologisk analys
5. Syntaktisk analys

Jag ämnar, förutom detta, även studera de uttryck som *moral* sammankopplas med d.v.s. studera omgivande begrepp, för att därigenom ytterligare kunna definiera begreppets innebörd, värdeladdning och användning. Även bestämningar till uttrycket utgör en viktig funktion för att utröna begreppets innebörd, värdeladdning och användning, varför jag också kommer att studera dessa.

Slutligen kommer jag i analysen att titta på både värdeladdningen i kontexten, d.v.s. är den kritisk eller positiv, samt vad avsändaren verkar ha för inställning till begreppet *moral*. Detta

⁴¹ Här gör jag en särskiljning mellan Appendix Analys och den sammanfattning som jag presenterar i uppsatsen. Se vidare s 24.

kommer jag att diskutera i resultatdelen där jag sammanfattar mitt resultat utifrån de domäner jag placerat dem i. Den totala analysen, artikel för artikel, har jag placerat i ett appendix.⁴² Notera också att de referenter jag nämner i den fullständiga analysen kan skilja sig från de referenter jag redogör för i uppsatsen. Detta beror på att referenten i den fullständiga analysen också fungerar som ett klargörande av vad det ordagranna citat jag benämner som kontext handlar om, exempelvis när en politiker uttrycker att något är omoraliskt och referenten klargör att det är skattepolitiken. I den sammanfattande analysen i uppsatsen kommer jag i större drag att redogöra för vad kontexter handlar om och där består referenten av exempelvis mottagare, person/grupp som yttrandet riktar sig till el. liknande. Här skulle jag redogöra för att skattepolitiken är en kontext som återfinns och att referenten här måste bli den sittande regeringen som beslutar över skattesatserna.

Viktigt att nämna i sammanhanget är också att enbart artiklar som rör fenomen, personer eller händelser i Sverige behandlas. Exempelvis behandlas inte filmer, böcker etc. som recenseras i svensk dagspress, men som är skapade utomlands. Inte heller kommentarer till utrikespolitik och nyheter eller sporthändelser finns med i min analys, då det är användningen i Sverige jag studerar. undersökningen.

Då jag behandlar sammansättningar och nyordsbildningar ämnar jag använda mig av *Svenska Akademiens Ordbok* och *Nyordsboken* för att på så vis täcka både gamla och nya versioner av sammansättningar. Även de uttryck som vi idag inte längre använder säger något om vår samtid och användningen av moralbegreppet idag.

Jag kommer i samband med detta även att redogöra för frekvens och kontext i media hos de sammansättningar och nyordsbildningar jag funnit i den första analysen. Eventuellt kan det i den första analysen uppstå uttryck som inte finns nedtecknade i någon ordbok eller ett uppslagsverk. Dessa kommer jag dock även att använda i denna del och genom kontext och användning i media försöka ge en egen definition av uttrycken.

5. Resultat

5.1 Analys av begreppets användning i media

Under denna del kommer jag att redogöra för den analys av begreppets användning i media som jag gjort.

⁴² Appendix Analys

5.1.1 Sport

Sport är den största domänen som jag har funnit. 136 av totalt 366 artiklar behandlar sporthändelser. Då jag funnit att det finns tre olika typer av artiklar som rör liknande ämnen och där, särskilt en av typerna, skiljer sig mycket från de övriga har jag valt att indela dem i tre grupper.

5.1.1.1 Artikelgrupp 1

Denna grupp är den största och innehåller 81 artiklar. Dessa behandlar insatser i matcher, cuper eller tävlingar. Referenterna här är oftast lag, men även enskilda spelare/idrottsutövare förekommer. Avsändaren är oftast en journalist, men vanligt förekommande är också att en tränare uttalar sig. Även spelare själva är vanliga avsändare, då med laget som referent, och även några privatpersoner (insändare) uttalar sig, då om lag eller spelare.

Kontexten rör insats i en enskild match/tävling (vanligast) eller lagets/spelarens/utövarens form inför en match eller cup.

Kontexten är i stort sett uteslutande positiv, d.v.s. det förekommer nästan inga kontexter där referenten saknar moral. Enda undantaget är en artikel där en tränare uttrycker en kris i laget som att *Det var mer brist på spelare och moral än pengar*. Också värdeladdningen hos själva uttrycket är starkt positivt och ett lag eller en spelare med moral är beundransvärd och stark.

Nästan enbart rotmorfemet *moral* förekommer i dessa artiklar, med undantag från sammansättningarna *kamp-moral* (2 träffar), *lag-moral* (2 träffar) samt *moral-kick* (1 träff). Både rotmorfemet och de förekommande sammansättningarna används oftast som objekt (73 träffar) och kombineras då oftast tillsammans med verben *ha* eller *visa* t.ex. *Laget hade stark moral* eller *Laget visade moral*. Även *visa prov på moral* och *ställa krav på moral* förekommer.

Även adverbiala funktioner finns i kontexter som *De vann matchen med moral* eller *De tog sin första poäng genom mycket moral* (5 träffar). I några fall fungerar *moral* som subjekt (4 träffar). I två av fallen rör det sig om ett vanligt subjekt och då har *moral* förekommit i den tidigare satsen och då fungerat som objekt t.ex. *Laget visade moral. Moral som imponerade på tränaren*. I två av fallen rör det sig om ett inledande formellt subjekt, vilket gör *moral* till egentligt subjekt t.ex. *Det fanns stor moral*.

Denna information sammanfattar jag i tabellen nedan för att klargöra vilka som använder uttrycket och i vilken funktion. De tomma rutorna innebär att det är samma kontext som i rutan ovan. Siffran efter avsändaren anger antal avsändare.

Tabell 1 Sport. Artikelgrupp 1

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i uttryck
Journalist (38)	*Insats i eller form inför match/cup/tävling eller allmän form	*Lag *Spelare *Idrottsutövare	Objekt Adverbial Subjekt	Moral Moral-kick Kamp-moral	+	+
Ledare (25)		*Lag *Spelare	Objekt	Moral Lag-moral	+ - (1 träff)	+
Spelare (19)		*Lag	Objekt Adverbial Subjekt	Moral Lag-moral	+	+
Privatperson (2)		*Lag *Spelare	Objekt adverbial	Moral	+	+

I många fall beskrivs *moral* med hjälp av en adverbial bestämning. De uttryck som då används är (i fallande skala efter frekvens):

hög, god, stark, bra, stor, härlig, enorm, väldig, otrolig, fantastisk, imponerande, en jäkla

Som jag nämnde ovan är kontexten nästan uteslutande positiv, vilket bekräftas om man ser på dessa uttryck, som enbart är positivt värdeladdade. Många av dem har också en stark värdeladdning, såsom *enorm, väldig* och *fantastisk*.

För mig som inte är så bevandrad inom sport uppstår ganska snart frågan: Men vad betyder egentligen *moral* i detta sammanhang? Vad innebär att ett lag har *hög moral*?

För att kunna definiera det har jag studerat de uttryck som står tillsammans med *moral*. Ofta nämns inte bara *moral* som en enskild beskrivning av referentens insats, utan tillsammans med andra uttryck. Dessa är (i fallande skala utifrån frekvens):

styrka, kampanja/kampvilja, karaktär, vilja, känsla, glöd, inställning, laganda, engagemang, mod, kyla, intensitet, arbetsinsats, vinnarskalle, arbetskapacitet, yrkesstolthet.

En vidare ledtråd får man om man tittar på övrig kontext i en del artiklar. Det handlar ofta om att *Laget visade moral som lyckades vända matchen, Laget hade en enorm moral som fortsatte kämpa trots underläge, Vi visade bra moral som inte gav upp.*

Genom detta skulle jag vilja definiera begreppets användning i dessa artiklar på följande vis:

Moral = mental styrka, stark vilja, att fortsätta kämpa, utstå svårigheter, inte ge upp.

5.1.1.2 Artikelgrupp 2

Många artiklar, 29 stycken, under domänen sport rör till stor del den händelse i februari 2005 som i allmänhet kommit att refereras till som *sexskandalen*. Händelsen inträffade under Sweden hockey games då tre spelare ur det svenska ishockeylandslaget Tre kronor hade sex med en mycket berusad kvinna på ett hotellrum. Kvinnan anklagade dem för våldtäkt, de häktades och en förundersökning inleddes men lades sedan ner då inga bevis på att det verkligen var en våldtäkt som ägt rum kunde presenteras. Spelarna uteslöts dock från fortsatt spel och händelsen blev omdebatterad och skakade både ishockeyn och sportvärlden i stort. Avsändarna här består också främst av journalister, men även förbundsordföranden i Tre Kronor, klubbordförande i olika ishockeyklubbar och privatpersoner uttalar sig.

De främsta referenterna har jag kallat *sexskandalen* och/eller *allmän moral i hockey utifrån sexskandalen* (med viss variation) vilket innebär att avsändaren inte vänder sig direkt till de spelare som var inblandade i händelsen, utan diskuterar det som hänt ur olika aspekter och ur ett större perspektiv, antingen hur hela hockeyn påverkas och ser ut eller samhället i stort. Man diskuterar bl.a. idrottsvärdens och samhället i stort brist på moral när sådant kan inträffa, men i de flesta fall rör det som kritik mot allmänheten som dömt spelarna, trots att de frias i rätten. Då avsändarna är ordförande för Svenska ishockeyförbundet, Tre kronors eller andra lags tränare handlar det framförallt om hur ishockeyn ska ta tag i denna händelse och utreda den samt stärka arbetet med moral och etik inom ishockeyn.

Den andra största gruppen referenter är media. Här behandlas mediabevakningen av händelsen och i alla fallen riktas kritik mot bevakningen. Man menar att media har "hängt ut" spelarna och dömt dem trots att de friades av lagen. Man menar att media utmålat sig själva till t.ex. *moralväktare* då de ifrågasätter ishockeyspelarnas agerande och undrar vad som ger dem rätt att utdöma vad som är rätt eller fel. Det riktas också kritik mot journalister som dömer dem utan att vara insatt i sportvärlden, helt plötsligt ska man diskutera moral inom idrotten utan att vara intresserad av idrott överhuvudtaget.

De tre övriga referenterna har ungefär lika många träffar (mellan 3-5). De första är Svenska ishockeyförbundet, Tre kronor och spelarnas hemmalag och hur de handskas med situationen. Många avsändare riktar kritik mot beslutet att inte låta dem spela när de funnits oskyldiga till något brott och att det gjorts under påtryckningar av media och allmänhet, medan andra menar att det var nödvändigt. Den andra är spelarna själva. Här rör kontexten kritik mot vad

som skett och deras avsaknad av moral. Den sista är den kvinna som var inblandad i händelsen. Här riktas kritik mot hennes föräldrar och släkt som inte tog vara på henne och såg till att hon inte var ute på krogen, men också hennes enskilda ansvar för att inte hamna i den situationen.

Moral är vanligast förekommande morfem. Här förekommer dock en betydligt större variation än i föregående artikelgrupp. Övriga morfologiska möjligheter som förekommer är (i fallande skala utifrån frekvens, syntaktisk funktion och ev. uttryck som det fungerar som bestämning åt specificeras efter uttrycket):

moral-isk-a attribut till *värderingar* och *fördömandet*

moral-isk-t predikativ, attribut till *upprörda*

moral-en subjekt

moral-en-s genitivattribut till *väktare*

o-moral-isk-a attribut till *handlingar*

o-moral-isk-t predikativ

moral-ism objekt

moral-ist subjekt

ny-moral-ism-en-s genitivattribut till *klädsamma rodnad*

ny-moralism-en subjekt

a-moral-isk-a attribut till *trion*

moral-predikant-er subjekt

moral-panik-en-s genitivattribut till *ansikte*

dubbel-moral subjekt

dubbel-moral-en-s genitivattribut *USA*

moral-väktare objekt

moral-väktar-na objekt

moral-policy objekt

Även här fungerar *moral* oftast som objekt t.ex. *Hockeyspelare har sämre moral*. Men även subjektsfunktion förekommer och, precis som i artikelgrupp 1, i satser som inleds med formellt subjekt t.ex. *Det handlar ju en hel del om moral*. Men även i fall där *moral* konstrueras med ett annat uttryck kan det förekomma som subjekt t.ex. *Etik och moral är viktiga frågor*. Även *moral* i form av agent förekommer t.ex. *avsaknad av moral*.

Att urskilja en enhetlig värdeladdning och syn på begreppet gällande artikelgrupp 2 är omöjligt, då åsikterna går vitt isär. Som jag nämnde ovan, i samband med redogörelsen för kontext, finns det somliga avsändare som pekar på bristen på moral i samband med det inträffade. En avsändare uppger att han saknar ordet *moral* i dagens samhälle och menar att människor blandar ihop det med *moralism* och att vara *moralist*.

Samtidigt finns det många artiklar som vittnar om att man anser att ordet *moral* inte har något att göra i sammanhanget och där *moral* får en negativ klang, vilket ger upphov till ord som *moralväktare*, *moralpredikant* och *moralpanik* där de representerar ett överdrivet dömande över vad som är rätt och fel.

Själva värdeladdningen i kontexten är överlag negativ, oavsett vilka referenter avsändaren avser eller vilket innehåll artikeln har. Undantaget är den spelare som anser att ishockeyspelare har bättre moral än aktiva i många andra sporter och då ledare uttalar sig om deras nya *moral-policy* för ishockeyn, där värdeladdningen är, om inte klart positiv, så i alla fall neutralt och svagt positiv.

Tabell 2. Sport. Artikelgrupp 2.

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i moral
Journalist (16)	* Medias åsikter *Allmänhetens åsikter *Ledarnas beslut *Händelsen som sådan * Sportvärldens förhållande till sex	*Media *Allmänhet *Ledarna *Spelarna * Sportutövare /intresserade	Objekt Subjekt attribut agent	moral moral-en-s moral-väktare o-moral-isk-a moral-ism moral-panik-en-s moral-predikant-er ny-moral-ism-en-(s) a-moral-isk-a dubbel-moral-en-s	-	+ -
Ledare (7)	*Spelarnas ansvar *Händelsen som sådan *Åtgärder man vidtagit efter händelsen	*Spelarna *Ishockeyn *Deras eget ansvar	Objekt Adverbial	moral moral-policy moral-isk-a	- +	+

Privatperson (2)	* Händelsen som sådan * Spelarnas ansvar *Kvinnans ansvar *Hockeyns moral och moral i stort	*Spelarna *Kvinnan *Ishockeyn	Objekt Predikativ adverbial	moral moral-isk-t o-moral-iskt	-	+
Spelare (1)	* Hockeyns moral jämfört med andra sporter	*Hockeyn	Objekt	moral	+	+

Till skillnad från artikelgrupp 1 förekommer här få bestämmingar till uttrycket, den enda som jag funnit är *tivelaktiga*.

De begrepp som uttrycket ingår i kombination med är (fallande skala utifrån frekvens):
Etik, heder, karaktär, förstånd, klubbkänsla, personligt ansvar, respekt, attityd, folkvett, lagar, skuld, panik, värderingar, kvinnosyn

Det uttryck som förekommer överlägset flest gånger är *etik* (21 träffar). Det innebär att det enbart är 8 artiklar som inte innehåller denna kombination. Detta är något jag kommer att diskutera vidare under punkt 8.14 s.85

5.1.1.3 Artikelgrupp 3

Den tredje gruppen artiklar, vars användning av *moral* liknar den 2:a, rör allmänna moral och etik – frågor inom idrotten, t.ex. dopning, alkohol, brytelser mot kontrakt, och slagsmål. Gruppen innehåller 26 artiklar.

Här är avsändarna tränare, klubbordförande, sportchefer, klubbar och idrottsutövare. Referenterna består av allmänt arbete med etik och moral, supportrar, klubbar och idrottsutövare.

Kontexten är både positiv och negativ. Vanligast är att en ordförande, chef eller tränare uttalar sig positivt om idrottsutövare som tar avstånd från dopning. Andra vanligast förekommande är negativa uttalanden om idrottsutövares brist på moral. Det rör sig då om brutna spelarkontrakt, slagsmål och alkohol. Den tredje vanligaste kontexten är uttalanden om arbete

mot dopning eller stärkande av etik och moral-frågor inom idrotten, både på elit och ungdomsnivå. Avsändaren här är ofta en representant från någon anti-dopnings-grupp, eller liknande, som Ren Idrott.

Det förekommer även uttalanden om klubbars ekonomiska moral, med journalister som avsändare, samt om supportrars moral, med idrottsutövare som avsändare.

Moral är den morfologiska möjlighet som förekommer i nästan alla artiklar, företrädevis som objekt. Det finns några fall där *moral* uppträder som subjekt, i ett fall i kombination med *etik* och ett fall som egentligt subjekt. Det förekommer ett fall där *moral* fungerar som adverbial. Det förekommer också två fall där *moral* fungerar som agent, nämligen *avsaknad av moral* och *på grund av moral och disciplin-problem*.

Övriga morfologiska möjligheter jag funnit är:

moral-väktarna subjekt, objekt

moral-väktare objekt

dubbel-moral subjekt

moral-isk-t attribut till stöd

moral-en subjekt

Den enda möjlighet som förekommer vid ett flertal tillfällen är *moral-väktarna* och det är inom samma artikel. *Moralväktarna* fungerar som subjekt två gånger och objekt en gång. *Moraliskt* fungerar som attributiv bestämning åt *stöd*, *moralen*, *dubbelmoral* som objekt och *moralen* som subjekt.

I artikelgrupp 3 är värdeladdningen i uttrycket enbart positiv. Man talar med stolthet om idrottsutövare med *hög moral* och att lära ut *moral* och *etik* är något fint och viktigt. Enda undantaget är den fotbollspelare som deltagit i en reklamfilm för öl och blivit kritiserad för detta. Han refererar bl.a. till dem som kritiserat honom som *moralväktare*.

Tabell 3. Sport. Artikelgrupp 3

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i <i>moral</i>
Journalist (13)	* Ekonomiska problem i klubb *Kontraktbrott * Spelaravtal * Etik och moralarbete * Spelare i bråk	*Klubbar *Agenter *Ledare	Objekt Subjekt agent	moral	- +	+
Ledare (10)	*Aktiva som ställer upp för klubben/inte dopar sig * Bråk inom klubb/mellan klubbar *Ledare inom idrotts moral *Aktiva som brister i moral	*Idrottsutövare *Klubbar *Dem själva – deras moral *Andra ledare	Objekt Attribut subjekt	moral moral-isk-t moral-en	- +	+
Idrottsutövare (2)	* Supportrar som slåss * Avsändarens medverkan i reklam för öl	*Supportrar *De som kritiserat avsändaren för medverkan i reklamen	Objekt subjekt	Moral Moral- väktarna Moral-väktare Dubbel-moral	-	- (50 %) + (50%)
Privatperson (1)	*Ishockeyklubben Mora IK där flera av spelarna har figurerat på nakenbilder	*Mora IK	objekt	moral	-	+

Den bestämning som återfinns i denna artikelgrupp är *ekonomisk*.

De uttryck som *moral* står tillsammans med är (i fallande skala utifrån frekvens):

*Etik, värderingar, disciplin, kamratskap, laganda, verklighetsförankring, heder, respekt
disciplinproblem*

Etik finns i 9 artiklar, vilket gör att det är över en tredjedel av artiklarna som innehåller denna kombination.

Slutligen har jag funnit några nyordsbildningar under denna domän och dessa är:

Moral-kick, moral-policy.

Dessa ämnen jag diskutera vidare och definiera under punkt 6.4.5 s.72-78

5.1.2 Politik

Domänen politik innehåller 61 artiklar.

Avsändare består av journalister, politiska aktörer såsom riksdagsledamöter, partier, LO, och Svenskt Näringsliv, debattörer och författare, privatpersoner, allmänhet utifrån förtroendemätningar och professorer eller statsvetare.

Viktigt att notera gällande avsändaren *journalister* är att de här tar en mer subjektiv ställning än i många andra domäner, där deras huvudsyfte ofta är att ge en objektiv rapport om något som skett.⁴³ Detta beror naturligtvis på att alla tidningar har någon slags politisk ställning som uttrycks i exempelvis ledare, vilket återspeglas här. Då alla tidningar som jag har valt att behandla säger sig vara liberala och därmed delar många politiska åsikter och ingen större skillnad i politiska åsikter tidningarna emellan heller har kunnat hittas, har jag valt att inte klargöra vilken tidning journalisten skriver för.

Här är både avsändare, kontext och referenter mycket spridda. Mycket av detta beror naturligtvis på att den politiska agendan för olika partier och aktörer ser olika ut, vilket också gör att de har olika syn beträffande moral och omoral. Ett ämne som dock återkommer frekvent är bidrag, arbetslöshet och sjukersättning. Sverige är ett land med mycket höga sjuktal och relativt sett generösa bidrag vid t.ex. sjukdom, vilket är ett omdebatterat ämne. Under 2005 talades det mycket om huruvida dessa siffror delvis beror på fusk, vilket många politiker tar ställning till. En del menar också att arbetslösheten delvis beror på att människor inte söker arbete tillräckligt aktivt eller är mycket selektiva i vilka arbeten de söker. Samtidigt visar indikationer att svartarbete har ökat, vilket också debatteras. Framförallt är det den borgerliga sidan som tar ställning i frågan och pekar på brister i moral, men även den sittande regeringen vill, enligt vice statsminister Pär Nuder, införa *hederlig arbetarmoral* igen.

Samtidigt handlar många av artiklarna om politikernas bristande moral, i samband med deras fusk med exempelvis skattepengar eller medlemsantal. Ett annat ämne som återkommer är skatter. Också här är det främst de borgerliga partierna som diskuterar moral kring skatter. Två andra frågor som dyker upp vid ett flertal tillfällen är dels asylpolitiken, främst gällande amnesti för apatiska flyktingbarn, dels det lagförslag som Kd lagt fram en motion om.

⁴³ Undantag till detta finns naturligtvis i alla andra domäner, i form av debattartiklar och liknande, men inte i lika hög utsträckning.

Lagförslaget gäller lagstiftning om civilkurage, det ska vara brottsligt att inte ingripa om man ser att ett brott begås. Detta är något som även förekommer i artiklar i domänen Lag och rätt.

Många av referenterna är ett annat parti eller en enskild person med annan politisk uppfattning, alternativt politiken och politiker i stort i samband med exempelvis förtroendemätningar eller uttalanden av statsvetare.

Grundmorfemet *moral* används i de flesta fall som objekt, men jämfört med föregående domän finns en ökning av användningen som subjekt. *Moral* används som objekt 36 gånger, subjekt 11 gånger där subjekten i 5 av fallen utgör ett egentligt subjekt och i övriga fall antingen har nämnts i föregående sats eller står i konnotation med exempelvis *etik*. I övrigt används uttrycket även som agent, *avsaknad av moral*, och som adverbial, *med moral*, precis som i föregående domän.

I denna domän finns också en rad morfologiska möjligheter. Förutom *moral* förekommer även, i fallande skala utifrån frekvens

moral-isk-t attribut till *riktiga skatter*, *tomrum*, *förkastligt* och *bud*.

o-moral-isk-t dels som adverbial som bestämmer ett verb, t.ex. *regeringen handlar omoralisk*, men även som predikativ: *Polsk arbetskraft för skitlöner är omoralisk*.

moral-isk attribut *garanti*, *ansats*, *förpliktelse* och *konfliktdimension*.

samhälls-moral-en objekt

skatte-moral(-en) objekt

moral-ist-isk-a attribut till *övertoner*

arbetar-moral(en) objekt och subjekt

moral-ism objekt

sexual-moral(en) objekt och subjekt

moral-en objekt och subjekt

o-moral-isk-a attribut till *del*

dubbel-moral-en subjekt

moral-diskussion objekt

moral-frågorna objekt

vänster-moral objekt och subjekt

höger-moral subjekt

o-moral-isk predikativ

moral-isk-a attribut till *dilemman*

o-moral. objekt

moral-kollaps-en subjekt

moral – och miljö-frågor subjekt

moral - och etik-fråga objekt

I tabellens avsändarkolumn har jag valt att inte namne specifika representanter från olika politiska tillhörigheter, utan låter avsändare under samma politiska gren tillhöra samma avsändare, t.ex. socialdemokraterna. Detta då jag anser att avsändarna representerar sin politiska tillhörighet i sina uttalanden och kan därmed sorteras in under samma avsändarnamn. Vid intresse om specifik person som avsändare hänvisar jag till min kompletta analys.⁴⁴

Värdeladdning i kontext är oftast negativ, det är kritik mot något man framför genom att peka på avsaknaden i moral i exempelvis ett annat partis politik eller en enskild persons utspel. Även överdriven moralisk hållning kritiserar, bl.a. menar författaren och debattören PC Jersild att jakten på sjukskrivna har *moralistiska övertoner*.

Det förekommer även positiva kontexter och mer eller mindre neutrala, t.ex. journalister som frågar sig på vilken sida av partipolitiken begreppet *moral* hör hemma eller moderaternas partiledare Fredrik Reinfeldts debattartikel om kulturen som lyfter upp moralfrågor. Vid neutral värdeladdning är kolumnen i tabellen tom.

Begreppet har nästan enbart en positiv värdeladdning, möjligen kan man skönja en rädsla för att det ska slå över i *moralism* som är starkt negativt. Det förekommer ett fåtal fall, exempelvis i en debattörs artikel om pornografi där *moral* i samband med sex är negativt och ett fall där vänsterpartiet kritiserar kristdemokraternas jämställdhetspolitik p.g.a. deras tonvikt på *etik och moral*.

Tabell 4. Politik.

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i uttryck
Journalister (33)	* UD som ej tar ställning mot folkmordet i Darfur * Energipolitik * Svartjobb * Skattepolitik	*Utrikesministern *Regeringen *Riksdagen *Statsmän *Kd *M	Objekt Adverbial Attribut Predikativ Subjekt Agent	moral moral-isk- t o-moral- isk-a o-moral-	- +	+

⁴⁴ Appendix Analys

	<ul style="list-style-type: none"> * Arbetslöshet * Fusk hos statsmän * Spelmonopol * Kd:s civilkuragelag * Sjukskrivningar * Asylpolitik * M: s politik * Kd:s och Mp:s politik * Vänstern eller högern – vilka står för moral? * Ordförande i fastighetsnämnden * Demokrati * Fusket inom SSU * S:s lagförslag mot sexism * Vad representerar ordet <i>borgerlig</i> idag? 	<ul style="list-style-type: none"> * Mp * Ordförande i fastighetsnämnden i Stockholm * SSU * S 		<ul style="list-style-type: none"> isk-t moral- kollaps-en moral-isk moral-en dubbel- moral-en arbetar- moral-en moral- diskussion samhäll-s- moral-(en) moral- frågor-na moral-ist- isk-a vänster- moral höger- moral moral-en o-moral 		
S (7)	<ul style="list-style-type: none"> * Hårdare tag mot skatte och bidragsfuskare * Fusket inom SSU * Fp, som klagade på Mona Sahlin när hon kört olovlig när Lars Lejonborg själv gjorde det * Flicka-projektet som kritiserade sexualisering i media 	<ul style="list-style-type: none"> * Bidragstagare, sjukskrivna * SSU och deras egen roll i det hela * Fp * Media 	<ul style="list-style-type: none"> Objekt Subjekt 	<ul style="list-style-type: none"> moral arbetar- moral-en moral-ism 	-	+
M (5)	<ul style="list-style-type: none"> * Deras alternativ till regeringens skattepolitik * Sänkning av sjukersättningen * Stärka kulturen * Hårdare tag mot långtidssjukskrivna 	<ul style="list-style-type: none"> * Deras egen politik * Sjukskrivna * Kultur 	<ul style="list-style-type: none"> objekt attribut subjekt 	<ul style="list-style-type: none"> moral moral-isk- t moral-en moral-isk- a 	- +	+
Privatperson	<ul style="list-style-type: none"> * Fastighetsskatten 	<ul style="list-style-type: none"> * Regeringen 	<ul style="list-style-type: none"> objekt 	<ul style="list-style-type: none"> moral 	-	+

(3)	* Politikers oförmåga att sätta ord i handling *Förtidspensionering, rätt eller fel?	*Politiker *Förtidspensionärer	adverbial predikativ	o-moral-isk		
Debattör (2)	* Hårdare tag mot sjukskrivna * Feministers kritik mot dennes liberala hållning gentemot pornografi	*Regering och övriga partier * Margareta Winberg och andra ledande feminister	objekt attribut subjekt	moral moral-ist-isk-a sexual-moral-(en)	-	+ -
Undersökning utifrån allmänheten (2)	*Ökat skattefusk p.g.av ökat fusk hos politiker * De flesta tror att politikerns moral kommer att försämrans de kommande åren	*Politiker	objekt	moral skatte-moral-en	-	+
Akademiker (2)	*Politikers fusk	*Politiker	objekt	moral skatte-moral-en	-	+
Vp (2)	*Kd:s jämställdhetspolitik * Gudrun Schymans resor för Fi, som hon betalar med skattepengar	*Kd *Gudrun Schyman	objekt attribut	moral moral-isk	-	+ (50 %) - (50%)
Fp (2)	* Riksdagens beslut rörande apatiska flyktingbarn * Politiker måste fungera som förebilder gällande moral	*Riksdagen *Politiker	objekt	moral	-	+
Kd (2)	* Mer civilkurage i samhället * Partiets tonvikt på etik och moral i deras politik	*Allmänheten *Deras egen politik	objekt adverbial	moral moral-isk-t	+ (50%) - (50%)	+
LO (1)	*Ökade sjukskrivningar beror inte på sämre moral	*Sjukskrivna *Politikers hållning mot sjukskrivna	objekt	moral	-	+
Svenskt näringsliv	*Stöd ökat företagande i Sverige	*Regeringens politik kring höga företagsskatter	objekt	moral	-	+

Den svenska chefen för FN:s internrevision	*Hon har inte högre moral än någon annan	*Hennes egen moral	objekt	moral	+	
--	--	--------------------	--------	-------	---	--

De uttryck som *moral* står tillsammans med i denna domän är:

Etik, plikt, kultur, solidaritet, ansvar

Enbart *etik* förekommer vid flera tillfällen, uttrycket har 11 träffar.

De bestämningar som förekommer är:

Hög, lägre, frihetlig, respekterande, lutherska, bra, sämre, urholkad, god, politisk, borgerlig, ny, privat, officiella

Enbart *hög* förekommer vid flera tillfällen, uttrycket har 3 träffar.

Slutligen förekommer en nyordsbildning i denna domän, nämligen *moralkollaps*.

5.1.3 Media

Även om media fungerar som en granskare av andras moral och ett forum för diskussion kring moral, pågår även en viss självsanering samt kritik från andra om hur media fungerar. Under denna domän finns 14 artiklar som behandlar media på olika sätt.

Avsändarna är både journalister från den egna tidningen som kritiserar andra journalisters moral i olika ageranden och forum. Här ryms, förutom dags och kvällstidningsjournalistik, även skvallerpress, veckotidningar och TV. Övriga avsändare är politiker eller politiska projekt (till detta räknar jag även migrationsverket, då det arbetar under staten), docent i straffrätt samt journalister från annan form av media än dags och kvällspress.

En återkommande kontext är det upprop som skrivits under av många ledande, kvinnliga journalister inom bl.a. kvällspress och TV där man kritiserar många delar av media, bland annat veckotidningar riktade till unga tjejer, för att de exploaterar och sexualiserar unga.

Annan återkommande kontext är diskussionen rörande publicering och tryckfrihet. Är det rätt att namnge offentliga personer, exempelvis politiker eller domare, som inte gjort sig skyldiga till ett större brott men som ändå begått ett, vad författaren benämner det som, *moraliskt snedsteg*? Till *moraliskt snedsteg* räknar författaren bland annat porrsurfande på tjänstedator och sexuella trakasserier. Staten sekretesslägger också mer och mer uppgifter, vilket en annan författare ser som ett hot mot tryckfriheten.

Moral används i huvudsak som objekt, men förekommer som subjekt i 3 fall.

Övriga morfologiska möjligheter är:

moral-en objekt

moralisk attributiv bestämning till *upprustning*

moral-isk-a attributiv bestämning till *snedsteg*

moral-isk-t attributiv bestämning till *ansvar*

moral-fobi objekt

moral-filosofi objekt

moral-lära objekt

moral-ist predikativ

Ingen av uttrycken förekommer vid mer än ett tillfälle.

Värdeladdningen i kontexten är i nästan samtliga kontexter negativa, där man kritiserar någon annan person eller grupp (företrädevis media). Enda undantagen är artikeln nämnd ovan om namngivning av offentliga personer, där värdeladdningen är neutral, samt en artikel om dokusåpor och sport som behövs i TV som en motvikt mot program som sysslar med *moralisk upprustning*. Värdeladdningen i *moral* är i samtliga fall positiv eller neutral. I en av artiklarna kritiserar en journalist media för att ha *moralfobi* och undrar varför *moral* är ett så fult ord i medias värld, där författaren gör en distinktion mellan att *ha moral* och att *vara moralist*, vilket vi även ser exempel på i domänen Politik.⁴⁵ Ett frågetecken om värdeladdningen i *moral* sätter jag gällande en artikel där en av dem som blivit kritiserad i journalist-uppropet svarar: *Ibland måste man sätta sin egen moral åt sidan för att tjäna pengar*. Dock uttrycker avsändaren ingen negativ åsikt gentemot begreppet i sig, utan förklarar snarare sin ståndpunkt kring när *moral* är aktuellt, vilket gör att värdeladdningen ändå måste ses som neutral.

Tabell 5. Media

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i <i>moral</i>
Journalister (8)	*Valet av julpresentatör, en hurtig träningsstjej * Uppropet mot sexualiseringen i media * Medias rädsla för moral	*Sveriges Television *Journalister bakom uppropet *Media *TV *Staten	objekt subjekt predikativ attribut	moral moral-en moral-ist moral-lära moral-filosofi moral-fobi moral-isk	+ -	+

⁴⁵ stycke 5.1.2 Politik s.35

	*Namnpublicering *Tryckfrihet * Dokusåpor och sport behövs i TV			moral-isk-t moral-isk-a		
Politik (3)	*Journalister som smutskastar politiker eller statliga institutioner * Sexualisering i media	*Media	objekt	moral	-	+
Akademiker (1)	*Den olovliga avlyssningen av vice statsminister Bosse Ringholm, gjord av TV4	*TV4	objekt	moral	-	+
Journalist från annan media (2)	* Svar på uppropet mot sexualiseringen i media * Skvallerpressen som sprider falska nyheter	*Hennes egen moral *Skvallerpressen	objekt	moral	-	+ (ev. – eller neutralt)

De bestämmingar som förekommer till uttrycket är *halvrisig* och *allmän*, där inget av uttrycken används mer än en gång. Begreppet står tillsammans med *etik* och *humanitet*, där *etik* förekommer i två artiklar.

Den nyordsbildning jag funnit här är *moralfobi*.

5.1.4 Kultur

Domänen Kultur innehåller 37 artiklar, som vittnar om kulturen som ett område där man diskuterar moral och där samhället reflekteras. Detta genom litteratur, pjäser, film och andra kulturella grenar där rollfigurer tar ställning till rätt och fel eller olika teman som berör moral. Detta gäller även barnlitteratur och teater som ofta försöker lära barnen någonting eller väcka tankar hos barnen. Dels reflekteras samhällets tendenser genom kulturpersonligheter som yttrar sig om samhället idag eller genom böcker, filmer eller pjäser av olika slag som tar upp teman som rör dagens samhälle.

Då avsändaren är en journalist rör kontexten sig ofta om en recension av en bok, diktsamling, pjäs eller liknande där man t.ex. diskuterar huvudpersonens moral eller hur boken speglar moral och ställer sig i olika frågor. En annan kontext som återfinns på flera ställen är frågan huruvida det är rätt att stoppa konst med hänvisning till moral, t.ex. de tavlor som ställdes ut på Världskulturmuseet i Göteborg och som senare togs ner då muslimer kände sig kränkta av tavlan. Här tar avsändarna en stark ställning mot detta och menar att konsten måste gå före. Den andra största avsändargruppen är skådespelare. Kontexten här rör deras egen moral, moralen i en film de spelar in och rollkaraktärens moral, men ofta också avsaknaden av moral i samhället idag. Detta är något även den tredje avsändargruppen, författare, återkommer till. Den tredje avsändargruppen diskuterar även dagens barnböcker, som författaren menar förespråkar dåliga ideal – en egoistisk moral före en generös, samt huvudpersoner i böcker.

De ytterligare fyra avsändargrupper som jag funnit har bara en avsändare vardera i sig. Den första är en teaterproducent som berättar om den barnpjäs hon producerar. Denna pjäs är en drift med gamla fabler, här är det de giriga och lata som vinner. Detta för att *diskutera alla moralkakor man lär sig*, som hon uttrycker det. Den andra är en grupp invandraringdomar som diskuterar en film om hedersmord och hur filmen visar på dubbelmoralen i detta. Den tredje är en kurator på ett museum som uttalar sig om ett gräl med en konstnär och slutligen återfinns en teol.dr. i etik som hyllar författaren och regissören Lars Norén för att han möter *människor med moraliskt vedervärdiga åsikter* i sina pjäser.

Moral återfinns oftast som objekt, men förekommer även som agent, adverbial, egentligt subjekt och subjekt vid några tillfällen. De övriga morfologiska möjligheter som förekommer är:

moral-en subjekt, objekt, adverbial

moral-isk-t attributiv bestämning till *panka* och *dilemma*

dubbel-moral-(en) objekt

moral-isk attributiv bestämning till *disaster* och *person*

moral-kakor objekt

disney-moral objekt

moral-begrepp agent, i sammansättningen fungerar *moral* attributivt

sens-moral subjekt

De som förekommer vid flera tillfällen är *moralen* (4 träffar), *dubbelmoral* eller *dubbelmoralen* (2) träffar och *moraliskt* (2 träffar).

Värdeladdningen i kontexten är väldigt olika, i synnerhet med tanke på att stora delar av materialet är recensioner där avsändarens uppfattning om det denne läst/sett är det centrala. Gällande avsändarna skådespelare och författare är det tydligt att många av dem är kritiska till hur samhället ser ut idag och pekar på bristen på moral.

Moral har i stort sett en positiv värdeladdning. Möjligen kan man se uttalandet av teaterproducenten om barnpjäsen som nämnts ovan, som svagt negativ, då hon menar att man vill *vända på moralbegreppet*, men detta bör nog snarare ses som en lek med gränser kring moral vilket många kulturyttringar rör sig om.

Tabell 6. Kultur

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i moral
Journalist (20)	*Innehåll i bok *Innehåll i pjäs *Innehåll i musikal *Innehåll i stå-uppshow *Innehåll i diktsamling *Komikerna Hasse och Tage och deras starka moral * Konst som stoppas * Beskrivning av författaren Henning Mankell * Äldres höga krav på komedier *Urbanitet som samhällskultur	*Bok *Pjäs *Musikal *Stå-uppshow *Diktsamling *Hasse och Tage *De som stoppar konst med hänvisning till moral och religion *Komedier idag *Urbanitet	objekt subjekt adverbial attribut	moral sens-moral moral-en moral-isk-t disney-moral	- +	+
Skådespelare (8)	*Film/TV-serie som skådespelaren medverkar i * Egen moral *Avsaknad av moral i samhället * Konstnärers moral * Allmän moral	*Film *TV-serie *Egen moral *Samhället *Konstnärer *Allmänheten	objekt attribut subjekt agent	moral dubbel-moral moral-en moral-isk moral-isk-t	- +	+

	och civilkurage					
Författare (6)	* Dagens barnböcker och deras ideal * Avsaknad av moral i dagens samhälle * Sveriges strömlinjeformade moral och politik * Huvudperson i förf. böcker	*Barnböcker *Samhället *Huvudkaraktär i bok	objekt subjekt attribut	moral moral-en moral-isk	- +	+
Teaterproducent (1)	*Barnpjäs som vänder på moralbegreppet	*Pjäsen	objekt agent	moral-kakor moralbegrepp	+	+
Privatpersoner (1)	*Film om hedersmord	*Filmen och hedersmord utifrån denna	objekt	dubbel- moral-en	-	-
Akademiker (1)	* Innehållet i Lars Noréns pjäser	*Lars Norén	attribut	moral-isk-t	+	+
Curator (1)	* Bråk om konstnär som inte får ställa ut på museét	* Konstnären	objekt	moral	-	+

De bestämmingar jag funnit till begreppet är följande:

hög, fin, egoistisk, dubiösa, uppluckrad, straffande, berättad, god

Enbart *hög* förekommer vid ett flertal tillfällen (2 träffar).

De uttryck som *moral* förekommer med är följande:

rättvisa, normer, arbete, plikt, medkänsla, samvete, meriter, medborgaranda, politik, religion, smak

En eventuell nyordsbildning i denna domän är *Disneymoral*.

5.1.5 Religion

När man ser på domänen religion, med 17 artiklar, står det klart att *religion* fortfarande är ett centralt begrepp i samband med *moral*. Men diskussionen kring religion och moral är bred och religion är inte längre enbart Svenska kyrkan. Avsändarna, förutom journalister, är författare, privatpersoner, buddhistmunk, imam, lektor i teologi, präst i Svenska kyrkan och en pastor i en frikyrkoorganisation. Återkommande kontext rör islam i Sverige. Hur förhåller

sig islam till den sekulariserade världen och vice versa? Vad sker i invandrartäta förorter där merparten av de boende är muslimer, när vi lever i ett segregerat samhälle där invandrare har svårt att integrera sig i det svenska samhället? Hur förhåller man sig inom islam till varandra? En annan återkommande kontext är en diskussion om kristendom. Är det t.ex. rättfärdigat att kritisera kristendomen? Har kristendomen fortfarande något att säga dagens unga? Diskussionen rör också kristnas inställning till homosexualitet, utifrån det uppmärksammade målet mot pastor Åke Green, som under en predikan yttrade ord om homosexuella som föll under brottsrubriceringen ”hets mot folkgrupp”. Åke Green friades dock, vilket ökade debatten kring kristendomens roll. Är det rättfärdigat att säga vad man vill, om man hänvisar till sin tro?

Kontexten i övrigt rör bl.a. ett möte mellan Dalai Lama och ärkebiskop KG Hammar, en buddhistmunks uttalande om hur man handskas med sorgen efter tsunami-katastrofen och olika religioners inställning till genteknik.

Moral förekommer som objekt, förutom i ett fall då satsen är adverbial; *religionen vägleder med etik, moral och sunda regler och normer*.

Övriga morfologiska möjligheter som förekommer är:

moral-isk-a attribut till *ställningstaganden* och *värderingar*.

moral-isk attribut till *vägvisare*

moral-regler-na subjekt

moral-en subjekt

Endast *moraliska* förekommer vid flera tillfällen (2 träffar).

Värdeladdningen i kontexten är oftast negativ, då man svarar på någon annans åsikter om ens religiösa uppfattning. Det är tydligt att religion är ett väldigt personligt och laddat ämne. Att bli kritiserad för sin religiösa övertygelse uppfattas som djupt personligt och kan tolkas som en förolämpning. Även i de artiklar där avsändaren neutralt betraktar motsättningar mellan islam och sekularisering är kontexten negativ, då avsändaren ser problem i detta.

Några neutrala kontexter finns, däribland buddhistmunkens uttalande och teologens diskussion kring religioners inställning till genteknik som nämnts ovan.

Värdeladdningen i uttrycket är positiv, d.v.s. det finns inga betänkligheter kring att använda *moral* i det här sammanhanget. Moralbegreppet är en väl integrerad del av religion, oavsett vilken inriktning. Sedan kritiserar och diskuteras religioners olika moraluppfattningar, men det hör närmare kontexten än själva begreppet.

Tabell 7. Religion.

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i moral
Journalist (8)	*Religion och demokratisk process omöjliga att förena * Religiösa minoriteter i nya länder *Motsättningar mellan islam och sekularisering *Kristnas hållning till homosexualitet *Kristendomen nödvändig för unga som mår dåligt * Möte mellan Dalai Lama och KG Hammar *Konst som stoppas	* Religions inflytande över politik *Islam i Sverige *Kristendom *Dalai Lama, KG Hammar *De som stoppar konst med hänvisning till moral	objekt subjekt attribut	moral moral- regler-na moral-isk moral-en	-	+
Författare (3)	*Hyllning till program i P1 med kritik mot kristendomen *Kritik mot pastorerna Åke Green och Stefan Swärds syn på homosexualitet * Läroböcker i religion är förlegade	* Lena Andersson som höll i programmet *Åke Green, Stefan Swärd, homosexualitet inom kyrkan *Läroboksförfattare	objekt	moral	-	+
Privatperson (2)	*Försvar till religion	* Svar på insändare och debattartiklar	objekt adverbial	moral	-	+

		som kritiserat religion				
Buddhistmunk (1)	* Hur vi handskas med tsunami-katastrofen	* Tsunami-katastrofen	objekt	moral		+
Akademiker (1)	* Religioners inställning till genteknik	* Religion	objekt adverbial attribut	moral moral-isk-a		+
Präst i Sv. Kyrkan (1)	* Att kunna mötas, oavsett religion	* Religion	objekt	moral		+
Pastor, frikyrka (1)	* Kristens norm är heterosexuellt, livslångt äktenskap	* Homosexualitet	objekt attribut	moral moral-isk-a	-	+

De bestämningar som förekommer är:

rationell, god, bestämd, diskutabel, mossig, sträng

Ingen av bestämningarna förekommer vid mer än ett tillfälle.

De uttryck som *moral* står tillsammans med är:

etik, kultur, anda, sunda regler, normer, klass, nation, åsikter, politik, samlevnad, religion

Enbart etik förekommer vid flera tillfällen (2 träffar).

5.1.6 Lag och rätt

Lag och rätt är en domän innehållande 23 artiklar, som på olika sätt berör rättsamhället, brott och straff. Förutom journalister är användarna jurister, poliser, politiker, akademiker (exempelvis kriminolog), en representant ur Skandias nomineringskommitté, Svensk Handels säkerhetschef och försvarets säkerhetschef.

Påfallande gällande kontexten är att en större del av artiklarna handlar om glappet mellan allmän moral och rättsystemet. En journalist uttrycker det på följande vis: *Kanske är det istället helt enkelt så att rättsamhället går i otakt med merparten av landets befolkning. Att gemene man har en större känsla för rättvisa och högre moral än de som ska utskipa den.*⁴⁶

Exempel på fall där avsändarna anser att rättsamhället och allmänhetens moral inte är kompatibla är t.ex. våldtäktsdomar, misshandelsdomar, domare som får sitta kvar vid sina

⁴⁶ Appendix Analys Lag och rätt artikel 5, s. 70

ämbeten trots att de brutit mot t.ex. sexköpslagen samt den juridiska processen efter den s.k. Skandia-härvan där den ansvariga kom lindrigt undan. Här konstaterar en person ur Skandias nomineringskommitté att *moral och juridik går inte alltid riktigt ihop*.⁴⁷ Man menar också att rättsystemet avspeglar en förlegad moral, t.ex. äktenskapsbalken och dess norm – heterosexuellt, monogamt äktenskap, samt våldtäktsdomar där kvinnans klädsel och uppträdande i många fall har stor roll för vilket straff förövaren får och gränsen för vad som betecknas som våldtäkt i många fall är oklar.

Även juristers och polisers moral ifrågasätts. Det verkar vara en uppfattning bland ett flertal avsändare att människor med arbete inom någon del av rättsystemet bör ha högre moral än gemene man.

En återkommande kontext gäller också civilkurage, bland annat utifrån Kd: s lagförslag om att det ska vara ett brott att inte ingripa när ett brott begås⁴⁸ och den händelse i Stockholm då en ung man misshandlades ihjäl inför ett tjugotal personer. I samband med det sistnämnda menar avsändaren att det är naturligt att ingen ingriper, då rättsystemet idag inte har någonting med moral och rättvisa att göra och inte ens domare behöver rannsaka sin egen övertygelse i dagens samhälle.

Andra kontexter rör bl.a. hem för ungdomsbrottslingar, där samtal om moral och etik ingår och det ökande snatteriet i Sverige.

Moral används, förutom som objekt, även som subjekt (2 träffar) samt agent (1 träff).

Övriga morfologiska möjligheter i denna domän är:

moral-uppfattning-(en) objekt

moral-isk-a attribut till *ställningstaganden, resning, ansvaret, grunder, krav*

moral-isk attribut Bestämning till *sida, plikt, utförsbacke*

moral-en objekt, subjekt

moral-isk-t objekt, samt attributiv bestämning till *skyldiga*

o-moral-isk-t predikativ

moral-syn objekt

”common-sense”-moral objekt

yrkes-moral objekt

moral-aspekter objekt

⁴⁷ Appendix Analys Lag och rätt artikel 16 s. 73

⁴⁸ se Politik stycke 5.1.2 s. 34

Värdeladdning i kontext är i nästan alla fall negativ. Man kritiserar rättsystemet, diskuterar domar och begångna brott. Undantaget är möjligen de artiklar som handlar om ungdomsbrottslighet, där värdeladdningen snarare är neutral, då det handlar om nyhetsnotiser. Värdeladdningen i begreppet är i stort positiv. Däremot menar avsändarna i artiklarna om äktenskapsbalken och våldtäktsdomar att rättsystemet har en konservativ, gammaldags och kvinnofientlig moraluppfattning.

Tabell 8. Lag och rätt

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i moral
Journalist (19)	*Brist på civilkurage * Orimliga straffsatsen *Äktenskapslagen är förlegad *Den juridiska processen efter Skandia-härvan * Polis som fotograferade gripandet av rymlingen Tony Olsson * Poliser som köper beslagtaget stöldgods *Polisens agerande vid Göteborgs-kavallerna *Behandling för unga brottslingar	*Allmänheten *Rättsystemet *Kd:s lagförslag * Skandia *Polisen * Behandling för unga brottslingar	objekt attribut predikativ	moral moral-isk-a moral-en moral-isk moral- uppfattning o-moral-isk-t	- (i vissa fall neutral)	+
Akademiker (4)	* Våldtäktsdomar * Dålig moral hos dagens poliser *Olika sorters poliser * Ökat snatteri	* Rättsystemet * Polisväsendet *Allmänheten, snattare	objekt attribut	moral moral-isk-a moral-en moral-isk moral- uppfattning -en moral-isk-t ”common sense”-	-	+

				moral moral-syn		
Jurist (2)	* Avsaknad av moral hos jurister och domare * Domare som straffats enligt sexköpslagen, men sitter kvar	* Jurister * Domare	objekt agent attribut	moral moral-isk-a yrkes-moral moral- aspekt-er	-	+
Polis (2)	* Poliserna måste ha hög moral * Personer utsatta för hot måste våga anmäla	* Polis- väsendet * Hotade personer	subjekt objekt	moral	- (i ett fall neutralt)	+
Politiker (1)	* Poliserna använder onödigt mycket våld	* Polis- väsendet	objekt	moral	-	+
Person ur Skandias nomineringskommitté (1)	* Man borde kunna pressa den ansvariga för härvan på mer pengar	* Ansvarig på Skandia	subjekt	moral	-	+
Svensk handels säkerhetschef (1)	* Snatterier ökar	* Allmänhet, snattare	subjekt	moral	-	+
Försvarets informationschef (1)	* Häktandet av Generalmajor Tony Stigsson	* Tony Stigsson * Försvaret	attribut	moral-isk-a	-	+

De bestämmelser som hör till begreppet i denna domän är:

hög, god, allmänna, juridisk, mänsklig, högre, sämre, genomtänkt

Enbart *hög* förekommer vid flera tillfällen (2 träffar)

De uttryck som står tillsammans med *moral* är (i fallande skala utifrån frekvens):

etik, juridik, rättvisa, lagstiftning, lag och ordning, civilkurage, värderingar, respekt

Man skulle möjligen kunna klassa "*common sense*"-*moral* som en nyordsbildning. Jag kommer att diskutera detta fall vidare under punkt 7 s. 75.

5.1.7 Barn, skola och uppfostran

Denna domän innehåller 15 artiklar rörande barnuppfostran och skolan. Avsändarna är mycket varierande och består, förutom journalister, av författare, elever, rektor, politiker, socialtjänsten, lärare, präst och en föreläsare i sex och samlevnad.

Kontexten rör bland annat läroplanen, vuxna och föräldrars ansvar, uppfostran av barn, olika skolprojekt som syftar till att förhindra mobbning och bråk och temadagar där man diskuterar relationer, värderingar, etik och moral. Det är påtagligt att etik, moral och värderingar är något som är viktigt i dagens skola och något som man diskuterar mycket. Det är också tydligt att etik och moraldiskussioner används i arbetet mot exempelvis mobbning och bråk. Kontexten rörande föräldrar är däremot inte lika klar. Här finns flera avsändaren som menar dels att föräldrar måste ta större ansvar över sina barn, dels att vuxna inte ska vara så rädda för vad sina ungdomar sysslar med.

Moral fungerar i de flesta fall som objekt, men även i två fall som subjekt. I de fallen är det dels när *moral* står i konnotation med *etik* och dels när *moral* nämns i föregående sats.

De andra morfologiska möjligheter som förekommer är:

moral-panik objekt

moral-isk-t attribut till *dilemma*

Inget av uttrycken förekommer i mer än ett fall.

Värdeladdningen i kontexten är oftast positiv. Man berättar med stolthet om olika projekt och etik och moral-diskussioner. I några av fallen är kontexten negativ, exempelvis en insändare från en elev som menar att dagens skola är meningslös och den journalist som menar att föräldrar inte tar tillräckligt med ansvar över sina barn.

Värdeladdningen är begreppet är i stort positiv. Moral och etik är viktiga frågor som bör diskuteras och läras ut till barn. Enda undantaget tycks vara det uttalande av författaren Unni Drougge, som menar att *vi vuxna lätt får moralpanik. Allt som ungdomar gör tycker vi är lite suspekt för vi känner inte igen oss*⁴⁹ där jag tolkar *moralpanik* som ett pejorativt uttryck.

Tabell 9. Barn, skola och uppfostran

Avsändare	Kontext	Referent	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i <i>moral</i>
Journalist (6)	* Etik och moral borde vara eget ämne * Vuxnas ansvar för sina barn * Projektet Lugna gatan	* Läroplanen * Föräldrar * Lugna gatan * Landamäreskolans tema * Änglarna * Kvalitets och miljösamordnar	objekt subjekt	moral	+ -	+

⁴⁹ Appendix Analys. Barn, skola och uppfostran. Artikel 1 s. 75

	* Skolas etik och moral-tema * Projektet Änglarna * Elever som får utbildning i etik och moral	- utbildning				
Elev (2)	* Skolan är meningslös * Försökt muta lärare till högre betyg, men inte lyckats	* skolan * läraren	objekt	objekt	-	+
Författare (1)	* Vuxnas rädsla för vad ungdomar gör	* Vuxna	objekt	moral-panik	-	-
Rektor (1)	*Skolans arbete mot bråk och mobbning	* Lärarna	objekt	moral	+	+
Politiker (1)	* Avskaffa ämnen som historia och ersätt med t.ex. ”etik och moral”	* Läroplanen	objekt	moral	-	+
Socialtjänsten (1)	* Hur pappor bör uppfosta sina barn	* Pappor	objekt	moral	+	+
Lärare (1)	* Elever diskuterar gärna etik och moral	* Elever	objekt	moral	+	+
Kärleksakuten (1)	* Diskuterar sex och samlevnad på skolor	* Deras arbete	subjekt attribut	moral moral-isk-t	+	+
Präst (1)	* Erbjuder elever kunskap om bl.a. etik och moral	* Hans arbete	objekt	moral	+	+

Den enda bestämning som förekommer till *moral* är *hög*, i endast ett fall.

De begrepp som förekommer tillsammans med *moral* är:

etik, värderingar, lag, konflikthantering, solidaritet, känslor, relationer

De två begrepp som förekommer mer än en gång är *etik* och *värderingar*. *Värderingar* har två träffar, medan *etik* har hela 8 träffar, vilket gör att denna konnotation förekommer i mer än hälften av artiklarna.

5.1.8 Företag och näringsliv

Något som det talats mycket om i media under en längre tid är företag och näringslivets skandaler som t.ex. mutor, höga fallskärmar och VD-löner. Detta är något som är märkbart i denna domän, med 25 artiklar som på olika sätt rör detta ämne. Muthärvor, affärsmoral, fiffel och höga löner för de anställda i toppen på företaget, medan man tar ut höga priser för kunderna är några kontexter som återkommer.

Journalister och VD:s och andra representanter för företag är de två överlägset största avsändarna. Jag har valt att i denna redogörelse klassa de avsändare tillhörande ett företag för enbart *Företag*, utan att gå in på vilket företag det rör sig om. Detta då kontexten ofta är likartad och dels för att analysen då skulle tendera att bli rörig och osammanhängande. För mer specifik information om vilka företag avsändarna representerar och refererar till hänvisar jag till appendix. De övriga avsändarna är privatpersoner, samt en stadsdelsdirektör. Många avsändare pekar på brister i moral hos olika företag eller i finansvärlden i stort. En avsändare menar att finansvärlden inte präglas av omoral utan av *amoralitet*, som han förklarar såhär:

*Omoralt betyder att man har en moral, men bryter mot den. Amoralitet betyder avsaknad av moral.*⁵⁰

En aspekt på detta är att många företag, trots att de i allmänhetens ögon gör sådant som betecknas som brist på moral, inte gör någonting olagligt. Detta har tidigare redovisats under punkt 5.1.6 Lag och rätt, där det visar sig att allmänhetens moral och lagen inte alltid stämmer överens. En avsändare uttrycker det som att *en vd:s uppgift är inte att hålla sig till etik och moral utan att tjäna pengar till sitt bolag. Så länge dom håller sig inom lagens riktmärke så är det ointressant vad en enskild medborgare hit eller dit tycker är omoral.*⁵¹

Samtidigt märks en oro bland företag att de framställs som om de har bristande moral. Många avsändare tillhörande företag där olika oegentligheter har uppdragats förklarar att de arbetar med moral och etik och att de inte förstår hur något sådant kunnat hända. Likaså visar artiklar om att nyutexaminerade akademiker väljer arbetsgivare med god etik och hög moral och ett

⁵⁰ Appendix Analys. Företag och näringsliv. Artikel 8 s. 81

⁵¹ Appendix Analys Företag och näringsliv artikel 9 s.82

företag som infört ett moraltest som alla blivande anställda måste klara för att få anställning på att det finns en medvetenhet om kritik mot företags moral.

Moral förekommer, förutom som objekt, även som subjekt, agent (*avsaknad av moral*) och i ett fall som adverbial funktion i en prepositionsfras (*företag med moral*). De övriga morfologiska möjligheter som förekommer är (i fallande skala utifrån frekvens):

moral-isk-a attribut till *konkurs* och *frågorna*

a-moral-i-tet objekt, subjekt

o-moral subjekt, predikativ

moral-en objekt, subjekt

företag-s-moral objekt

moral-frågor subjekt

Värdeladdningen i kontexten är mycket varierande. Som jag nämnt ovan finns en relativt stark kritik mot olika företag och finansvärlden i stort. Samtidigt uttalar sig många inom företagen positivt om deras moral. Värdeladdningen i *moral* är i stort sett positiv. Möjligen kan man se en negativ laddning hos den avsändare som menar att en vd inte behöver intressera sig för moral, men detta säger egentligen ingenting om avsändarens relation till begreppet som sådant utan uttrycker mer en neutral ställning till det.

Tabell 10. Företag och näringsliv

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i moral
Journalist (10)	* Muthärva * Val av arbetsplats * Elbolags priser * Bankvärldens bristande moral * Företags arbete med moral * Svartjobb inom företag * Affär med annat företag	* Företag * Akademiker * Bankvärlden *VD för leksaks-företag	objekt subjekt adverbial attribut agent	moral moral-isk-a	- neutral	+

	* Att sälja leksaksvapen till barn					
Representant för företag (11)	* Muthärva inom företaget * Dåliga löner * Moral i affärlivet * Moraltest för nyanställda * Tävling i god etik/årets entreprenör * Fiffel inom företaget * God moral inom företaget * Den egna moralen	* Egna företaget * Företagets löner * Finansvärlden * Vad som krävs av de tävlande * Den egna moralen	objekt attribut subjekt	moral moral-isk-a moral-en företags-moral moral-frågor	+ -	+
Privatperson (2)	* Elbolags beslut att ge ersättning efter stormen Gudrun * En vd behöver inte bry sig om moral och etik	* Elbolaget * Företag	objekt predikativ	moral o-moral	+ (50%) neutral (50%)	+
Stadsdelsdirektör (1)	* Företag som haft svårt att klara hyran	* Företaget	objekt	moral	-	+

De bestämningar som förekommer till *moral* är:

hög, sjunkande, bristande

Där enbart *hög* förekommer vid flera tillfällen (2 träffar).

De uttryck som förekommer med *moral* är *etik* och *integritet*. Enbart *etik* förekommer vid flera tillfällen. Kombinationen har 12 träffar, vilket innebär att den förekommer vid nästan hälften av artiklarna.

5.1.9 Vård och omsorg

Denna domän innehåller 5 artiklar som beskriver arbetet med moral och etik inom vården, eller de missförhållanden som eventuellt finns. Avsändarna är journalister, ansvariga (i form av vård/socialchefer) och en läkare.

Hur vården ser ut är något som debatterats mycket de senaste åren och flera ”vårdskandaler” där missförhållanden skett har uppdagats. Vården verkar samtidigt arbeta mycket med moral och etik, hur man bemöter patienter och vårdtagare.

Den enda morfologiska möjlighet som förekommer här är *moral* och uttrycket står i samtliga fall som objekt.

Värdeladdningen i kontexten är både negativ och positiv. De åtgärder efter missförhållanden som beskrivs är naturligtvis positiva, men samtidigt har de uppkommit efter negativa förhållanden varpå det är svårt att klassificera dem. Jag kommer i dessa fall att klassa dem som neutrala. Den journalist som klagar på brister inom vården och den läkare som berättar om hur hon nekats praktik under sin studietid efter protester mot att läkarstudenter var med under operationer utan patientens medgivande är klart negativa.

Värdeladdningen i *moral* är enbart positiv.

Tabell 11. Vård och omsorg.

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i <i>moral</i>
Journalist (2)	* Åtgärder efter missförhållanden * Brister inom vården	* Vård-hemmet * Vården	objekt	moral	neutral (50%) - (50%)	+
Ansvarig (2)	* Åtgärder efter missförhållanden	* Vård-hemmet	objekt	moral	neutral	+
Läkare	* Protester mot läkarstudenters närvaro utan pat. medgivande	* Sjukhuset	prepositionsobjekt	moral	-	+

Det begrepp som förekommer med *moral* är *etik*. Denna kombination förekommer i samtliga fem artiklar.

5.1.10 Forskning och vetenskap

Denna domän, innehållande fyra artiklar, behandlar forskning och akademiker.

Avsändarna är tre journalister och en forskare i bioetik. Kontexten rör akademikers dåliga arbetsmoral, som tar ut långa ledigheter på sommaren och kommer och går lite som de vill, försörjningsmöjligheter för forskare utifrån ett seminarium på Vetenskapsfestivalen, debatt om forskning om IQ-tester och forskning om neuroetik som lyckats klargöra var i hjärnan bl.a. vår förmåga till moral finns.

Moral förekommer, förutom som objekt, även som subjekt vid ett tillfälle i satsen *Finns det samband mellan moral och försörjningsmöjligheter?* Den morfologiska möjlighet som förekommer förutom *moral* är *moraliska*, som förekommer vid ett tillfälle och då som en attributiv bestämning till *integritet*.

Värdeladdningen är antingen neutral eller negativ. De negativa artiklarna rör akademikers dåliga arbetsmoral samt varför forskning om IQ är så provocerande, där avsändaren intar en kritisk hållning till dem som anser att forskningen är provokativ och menar att *Vetenskapen har ingen moral, inga synpunkter. Den bara konstaterar så gott den förmår*.⁵²

Värdeladdningen i *moral* är i samtliga fall positiv.

Tabell 12. Forskning och vetenskap

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i moral
Journalist (3)	* Akademikers långa ledigheter *Försörjningsmöjligheter för akademiker * Forskning om IQ-tester	* Akademiker * Forskning * Kritiker mot IQ-forskning	objekt subjekt attribut	moral moral-isk-a	- (66 %) neutral (33%)	+
Akademiker (1)	* Forskning om neuroetik	* Neuroetik	objekt	moral	neutral	+

Varken några omgivande begrepp eller bestämmingar har jag funnit i denna domän.

5.1.11 Medborgare

Domänen Medborgare innehåller tre artiklar som behandlar ”vanliga människor” och deras fuskande och svartjobbande. Detta är en fråga som diskuterats mycket i domänen Politik, men

⁵² Appendix Analys. Forskning och vetenskap. Artikel 4 s. 89

då i kontexten att något måste göras politiskt, vilken politik som är orsak till vanligt folks fuskande och kritik mot fusk.

Här antas ett perspektiv som rör de medborgare som fuskar. Avsändare 1 är en person från Skatteverket som kartlagt fusket och som bl.a. menar att politikers fusk, t.ex. Gudrun Schymans skattefusk, är en orsak till att många medborgare också fuskar. *Vad känt folk och höga beslutsfattare gör och inte gör har oerhörd betydelse för hur gemene man resonerar*⁵³, menar han. Avsändare 2 är en journalist som utifrån SVT:s program Uppdrag granskning beskriver hur lätt det är för den som vill fuska med bidrag att göra det. Även han nämner att *Det finns dessutom en alltmer spridd uppfattning om att "varför får inte vanliga människor fuska när politiker och näringstoppar gör det"*.⁵⁴ Den tredje avsändaren är en privatperson som själv jobbar svart och som inte ser några problem med det, så länge man inte gör det i alltför hög grad.

Moral förekommer här som objekt och som subjekt i ett fall, då tillsammans med *etik*.

Övriga morfologiska möjligheter är *omoraliske* och *skattemoralen*, som båda förekommer som subjekt vid ett fall vardera.

Värdeladdningen i kontexten är i de första två artiklarna, med avsändare Skatteverket och Journalist, klart negativ. Däremot ser jag en neutral hållning hos den avsändare som säger sig själv arbeta svart. Värdeladdningen i *moral* är positiv i de två första fallen och en neutral hållning i det tredje.

Tabell 13. Medborgare

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i moral
Journalist (1)	* Bidragsfusk, utifrån program av Uppdrag granskning	* Bidragsfuskare, allmänhet	objekt	moral	-	+
Skatteverket (1)	* Skattefusk	* Skattefuskare, allmänhet	subjekt	moral o-moral-isk-e skatte-moral-en	-	+
Privatperson	* Svartjobb	* Hans	objekt	moral	neutral	neutral

⁵³ Appendix Analys. Medborgare artikel 1. s 89

⁵⁴ Appendix Analys. Medborgare artikel 2. s 89

(1)		svartjobbade				
-----	--	--------------	--	--	--	--

Uttrycket *etik* förekommer tillsammans med *moral* vid ett tillfälle.

5.1.12 Utseende

Denna domän innehåller fyra artiklar, med avsändarna journalist (i ett fall en journalist citerande en temadag om fetma), författare till en bok om bantning och en forskare. Tre av dessa artiklar rör debatten om fetma i samhället. De senaste åren har ”larmrapporter” om farorna med övervikt duggat tätt och mängder med dieter, viktklubbar, mirakelmetoder och träningstips basuneras ut genom bl.a. media.

Dessa tre artiklar behandlar attityder gentemot fetma och menar samstämmigt att överviktiga ses som människor med dålig moral. Forskaren menar att diskussionen om en fetma-epidemi i västvärlden är en bidragande orsak till detta. Den fjärde artikeln handlar om utseendefixering och avsändaren menar att utseendefixeringen i vår tid har anor tillbaka ända till antiken, och att vi ser vackert utseende som ett tecken på att en människa också är moraliskt högtstående.

Moral används här, förutom som objekt, även prepositionsattributivt vid ett tillfälle: *överviktiga ses som människor med dålig moral*. Den övriga morfologiska möjlighet som förekommer är *moral-isk-t*, som fungerar som attribut till *högtstående*.

Värdeladdningen i kontexten är negativ i alla fall som rör övervikt, i den essä-artikel om utseendefixering i vår tid ser jag den som en neutral betraktelse. Värdeladdningen i uttrycket är i samtliga fall positiv, även om kritik riktas mot att moralbegreppet skulle ha något med utseende och kroppsvolym att göra.

Tabell 14. Utseende

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i moral
Journalist (2)	*Utseendefixering	* Allmänhet	objekt attribut	moral moral-isk-t	- (50%) neutral (50%)	+
Forskare (1)	*Attityder till fetma	* Allmänhet	attribut	moral	-	+
Författare (1)	*Attityder till fetma	* Allmänhet	objekt	moral	-	+

Den bestämning som förekommer till *moral* är *dålig*, som förekommer i de tre artiklar som rör attityder gentemot fetma. De begrepp som förekommer tillsammans med *moral* är *karaktärsdrag*, *intelligens* och, tillsammans med *dålig moral*, *bristande självkontroll*.

5.1.13 Konsumtion

Denna domän består av tre artiklar, varav två har avsändare journalist och en avsändare är en författare till en avhandling om konsumtion.

Åsikterna om konsumtion mellan avsändarna går dock isär. En avsändare pekar på nyttoaspekten i konsumtion, välfärden ökar när vi shoppar. Några kommer alltid att sko sig på övervinster, men även deras pengar hamnar oftast i konsumtionskedjan, menar han. Också akademikern menar att konsumtion är något positivt och menar att *det är fel att moralisera över dagens masskonsumtion*.⁵⁵ Den tredje avsändaren menar dock att friare konkurrensförhållanden på marknaden och en ökad konsumtionshets har bidragit till den förvirrig och rotlöshet många människor känner idag och som också gör oss till tacksamma offer på marknaden.

Moral används här enbart som subjekt. De övriga morfologiska möjligheter som förekommer är:

moralisera predikat

moraluppfattning objekt

moralisk attributiv bestämning till *osäkerhet*

Inga av möjligheterna förekommer mer än en gång.

Värdeladdningen i kontexten är, som jag redogjort för ovan, positiv i två fall och negativ i ett fall. Värdeladdningen i *moral* är positiv.

Tabell 15. Konsumtion

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i <i>moral</i>
Journalist (2)	*Konsumtion är bra * Konsumtion skapar stress	* Allmänhet	objekt attribut	moral moralisk	+ (50%) - (50%)	+
Akademiker	* Konsumtion	* Allmänhet	objekt	moral	+	+

⁵⁵ Appendix Analys. Konsumtion. Artikel 2. s. 92

(1)	är bra		predikat	moralisera		
-----	--------	--	----------	------------	--	--

Inga bestämmingar eller omgivande begrepp till *moral* har påträffats.

5.1.14 Droger och alkohol

Domänen Droger och alkohol innehåller tre artiklar med avsändarna journalist, krogägare och bartender.

Dessa behandlar huruvida man skall ge Metadon till missbrukare, där avsändaren intar en kritisk hållning till dem som anser att man inte skall göra det, krogägarens aktiva ställning mot narkotika samt bartenderyrket.

Moral förekommer, förutom som objekt, även som subjekt vid ett tillfälle. Övrig morfologisk möjlighet som förekommer är *moraliserandet*, där avsändaren menar att man måste stryka moraliserandet kring missbruk.

Värdeladdningen i kontext är i den sistnämnda artikelns fall naturligtvis negativ, medan den är positiv i de två andra. Värdeladdningen i *moral* är positiv i två fall. Då avsändaren som diskuterar missbruk mer diskuterar vad som är god/dålig moral i frågan än uttrycker negativ inställning till själva begreppet ifråga och verkar också skilja mellan *moraliserande*, som förefaller ha en negativ värdeladdning, och *moral*. Den krogägare som diskuterar narkotika menar att hans ställningstagande inte har med moral att göra, varpå jag uppfattar hans inställning som neutral.

Tabell 16. Droger och alkohol.

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i <i>moral</i>
Journalist (1)	* Metadon till missbrukare	* Politiker * Allmänhet	objekt subjekt	moral moral-isera-nde-t	-	+
Krogägare (1)	* Hans engagemang i Kroger mot narkotika	* Kroger mot narkotika * Droger	objekt	moral	+	
Bartender (1)	* Bartenderyrket	* Bartenderyrket	objekt	moral	+	+

Den bestämning jag funnit är *dålig* och det uttryck som står tillsammans med *moral* är *etik*. De förekommer vid ett fall vardera.

5.1.15 Trafik

Denna domän består enbart av två artiklar och båda avsändarna är privatpersoner som uttrycker sig genom insändare. Den ene avsändaren uttrycker kritik mot Vägverkets förslag mot att installera en maskin som ger en kraftig smäll om man kör för fort. Den andre avsändaren berättar om hur han hört några äldre män diskutera det *moraliska förfallet* hos ungdomen idag, där de bl.a. beklagade sig över ungdomars tendens att tjuvåka i tunnelbanan. Kort därefter fick en av dem en P-bot p.g.a. att han inte betalat parkeringsavgift och klagade högljutt över denna. Artikelförfattaren riktar också kritik mot att bötesbeloppet är högre för tjuvåkning i kollektivtrafik än olovlig parkering.

Moral förekommer här enbart som objekt. De övriga morfologiska möjligheter som förekommer är *moraliska*, som fungerar som attributiv bestämning till *förfallet*, och *omoralisk* som fungerar som predikativ.

Värdeladdningen i kontext är i båda fallen klart negativ. Värdeladdningen i *moral* är positiv, även om artikel nummer 2 uttrycker kritik mot de äldre människens syn på *moral*.

Tabell 17. Trafik

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i <i>moral</i>
Privatperson (2)	*Vägverkets förslag mot fortkörning * Högre böter för tjuvåkning än olovlig parkering	* Vägverket * Bötesbelopp * De äldre herrarna i artikeln	objekt attribut predikativ	moral moral-isk-a o-moral-isk	-	+

Den bestämning som förekommer i domänen är *bristande*.

5.1.16 Bistånd

Denna domän innehåller enbart två artiklar, med avsändare journalist. De båda journalisterna diskuterar den enorma summa pengar som gavs till tsunamioffren under slutet av 2004 och början på 2005. Den ene avsändaren menar att *västvärldens goda moral är tidsbunden*⁵⁶ och att flodvågskatastrofen inträffade vid jul hade stor betydelse för biståndssumman. Den andre avsändaren pekar på den enorma mediala uppmärksamhet som flodvågskatastrofen fick som orsak och kritiserar samtidigt politiker och allmänhet för att inte agera i t.ex. HIV/AIDS-frågor och när folkmord begås på samma sätt som de gjort i detta fall. Bl.a. menar han att politiker blir *moraliska dvärgar* när det kommer till HIV-frågan.

Moral förekommer, förutom som objekt, även som subjekt vid ett fall. Övriga morfologiska möjligheter är:

moraliska attributiv bestämning till *dvärgar*

moralssystem objekt

moralisk attributiv bestämning till *era*

Värdeladdningen i kontexten är negativ, medan värdeladdningen hos *moral* är positiv.

Tabell 18. Bistånd

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i <i>moral</i>
Journalist (2)	* Varför en så stor mängd bistånd skänktes	* Tsunami-katastrofen	objekt subjekt attribut	moral moral-isk-a moral-system moral-isk	-	+

Den bestämning som förekommer till uttrycket är *goda*. Jag betraktar *moraliska dvärgar* som en nyordsbildning.

5.1.17 Allmänt om moral

Denna domän innehåller 13 artiklar där avsändarna till största delen består av journalister, men även två akademiker (professor i litteraturvetenskap resp. docent i etik) och en författare förekommer.

Kontexten rör moral i vårt samhälle som sådan, där en klar majoritet (9 artiklar) behandlar bristen på moral i vår tid. Det rör t.ex. människors rädsla för själva moralbegreppet som

⁵⁶ Appendix Analys. Bistånd. Artikel 1 s.94

*Moral är inte gångbart i Sverige. Människor som delger andra vad de tycker är moraliskt rätt eller fel är moralister och tillhör en förgången tid.*⁵⁷ och en avsändare som konstaterar att *moral är nya hatordet*⁵⁸. Kontexten rör också själva bristen på moraliskt handlande i samhället, där flera avsändare konstaterar att samhällstoppen har ett ansvar i detta. Elisabet Gerle, docent i etik, menar att det går en epidemi av *moraliskt förfall* i samhällstoppen.⁵⁹ En annan avsändare menar att samhällstoppen måste visa god moral för att folket ska följa deras exempel.

Det finns dock några undantag. Två av avsändarna menar att moralen och den moraliska insikten snarare har ökat än minskat idag. En av avsändarna anser exempelvis att anledningen till att det talas så mycket om skandaler och makthavares fusk beror på att det inte längre är accepterat, utan att samtal om moral och etik har lett till en ökad medvetenhet. En annan avsändare är osäker angående detta och menar att det både kan bero på *moraliskt förfall* bland de som fuskar och fifflar eller en *moralisk resning* hos dem som uppmärksammar det.

Några orsaker till bristen på moral diskuteras. Dels ansvaret hos samhällstoppen, som nämnts ovan, men även sekulariseringen och liberaliseringen av samhället där nyttomaximering gått före religion och samtal om moral, den rationella och naturvetenskapliga världsbilden vi har idag samt avsaknaden av en gemensam moral pekas ut som orsaker.

Konsekvenserna av en minskad moral diskuteras också. Samhället brutaliseras och samhällskroppen faller ihop, människors psykiska ohälsa ökar när man inte diskuterar existens, tro, moral och livsfilosofi längre i samhället är några konsekvenser som nämns.

Hur ska man öka moralmedvetenheten och moraldiskussionen i samhället då? Avsändarna menar bl.a. att förändringen måste komma uppifrån – hos samhällstoppen, att börja sin dialog inifrån med sig själv och med andra då det inte finns någon kristen institution som kan ge en svaren längre och att moralen själv kommer att hitta omvägar att återta sin rättmätiga plats i vårt samhälle. En avsändare klargör också att lagstiftning eller en återgång till forna tiders sexualmoral och familjesyn inte är svaret.

Moral används i denna domän nästan lika många gånger som subjekt som objekt (7 respektive 11). De övriga morfologiska möjligheter som förekommer är (i fallande skala utifrån frekvens):

moral-en subjekt

⁵⁷ Appendix Analys. Allmänt om moral. Artikel 5 s.96

⁵⁸ Appendix Analys. Allmänt om moral. Artikel 6. s. 97

⁵⁹ Appendix Analys. Allmänt om moral. Artikel 12 s. 99

moral-isk-t attribut till *förfall* (förekommer i två artiklar) och *rätt eller fel*

moraliska attribut till *svårigheter* och *osäkerheten*

moral-isk attribut till *resning*

moralister predikativ

moralism subjekt

moralbegrepp objekt

sexualmoral objekt

Värdeladdningen i kontexten är alltså i de flesta fall negativ, förutom de tre fall jag nämnt (två positiva, en neutral som diskuterar skandalers avslöjande). Värdeladdningen i begreppet är i samtliga fall klart positiv. Oavsett om man menar att det brister i moral i vårt samhälle eller ser en ökad moral, ser man det som något gott och bra som bör praktiseras och ett begrepp som bör användas och diskuteras mer.

Tabell 19. Allmänt om moral

Avsändare	Kontext	Referenter	Syntax	Morfologi	Värdeladdning i kontext	Värdeladdning i moral
Journalist (10)	*Människors klagomål på avsändarens moral * Liberal-isering som orsak till brist på moral * Ekonomiska skandaler * Brist på moral i samhället * Ökad moral i samhället * Moralisk osäkerhet i samhället	* Läsare * Politiker * Allmänhet * Samhället	objekt subjekt attribut predikativ	moral sexual-moral moral-isk moral-isk-t moral-isk-a moral-begrepp moral-ist-er moral-ism	- +	+
Akademiker (2)	* Psykisk ohälsa p.g.a. brist på moral-diskussion *Samhällstoppars ansvar för brist på moral	* Samhället * Allmänhet * Politiker och näringsliv	objekt attribut	moral moral-isk-t	-	+
Författare (1)	* Brist på moral i samhället	* Samhället * Allmänhet	subjekt	objekt	-	+

De bestämmingar som förekommer till *moral* är: *gemensam, inomvärldsigt motiverad* och *politisk*. Ingen nämns mer än en gång.

De uttryck som förekommer tillsammans med *moral* är: *etik* (2 träffar) och *rättvisa*.

6. Sammanfattning av begreppets användning i media

6.1 Domäner

Jag har funnit att begreppet *moral* används i en rad olika domäner i dagens samhälle. De domäner som jag valt att dela in analysen utifrån är, med antal artiklar, följande:

Sport 136 artiklar

Politik 63 artiklar

Media 14 artiklar

Kultur 37 artiklar

Religion 17 artiklar

Lag & rätt 23 artiklar

Barn, skola och uppfostran 15 artiklar

Företag och näringsliv 25 artiklar

Vård och omsorg 5 artiklar

Forskning och vetenskap 4 artiklar

Medborgare 3 artiklar

Utseende 4 artiklar

Konsumtion 3 artiklar

Droger och alkohol 3 artiklar

Trafik 2 artiklar

Bistånd 2 artiklar

Allmänt om moral 13 artiklar

Nästan en tredjedel av materialet utgörs av artiklar inom domänen Sport där den större delen av dessa behandlar lags eller enskilda sportutövares insatser i en match eller tävling. Den näst största domänen är Politik, där olika politiska aktörer från olika partier samt ledarskribenter uttalar sig. Några andra större domäner är Kultur, där olika kulturarbetare och kulturskribenter ger sin syn på moralbegreppet och moralen i samhället samt hur det speglas i litteratur och

andra kulturyttringar, samt Företag och näringsliv där det främst handlar om olika s.k. skandaler såsom fiffel och muthärvor och hur företagen arbetar med att få bort detta. Även Lag och rätt är en större domän, där det till stor del diskuteras om hur den allmänna moralsynen idag inte överensstämmer med de lagar samhället konstituerar, vilket syns i bl.a. våldtäktsrättegångar, medborgares frånvaro av skyldighet att ingripa när brott begås och straffsätser för olika brott.

Jag ämnar i mina slutsatser vidareutveckla min diskussion om de olika domänerna som moralbegreppet förekommer i.

6.2 Bestämningar

En mängd bestämningar förekommer till *moral* och skiljer sig mellan de domänerna. I artikelgrupp 1 under domänen Sport är bestämningarna klart positivt värdeladdade: *hög, god, stark, bra, stor, härlig, enorm, väldig, otrolig, fantastisk, imponerande, en jäkla*, medan det i domänen Utseende endast finns en bestämning som förekommer i tre av fyra artiklar nämligen *dålig*. Även i domänen Företag och näringsliv förekommer främst negativt värdeladdade bestämningar såsom *bristande* och *sjunkande*.

I de andra domänerna samt artikelgrupp 2 och 3 under domänen Sport visar de förekommande bestämningarna på skilda åsikter kring moral, där några är positiva såsom *hög, god*, några är neutrala såsom *allmän, ekonomisk* och några är negativa såsom *tvivelaktig, halvrisig*. Den bestämning som förekommer överlägset flest gånger är *hög*, som förekommer i en större del av domänerna och oftast i flera av artiklarna inom domänen. Nedan sammanfattas i tabellform de bestämningar som förekommer. Jag har här klassificerat dem utifrån värdeladdning, vilket jag baserar dels på intuition samt kontexten i yttrandet. Tabellen tydliggör att inga skillnader i frekvens mellan positiva och negativa bestämningar verkar finnas och förekomsten således är mycket skiftande och domän/kontextberoende.

Figur 1. Bestämningar till *moral*

ameliorativ	neutral	pejorativ
hög	ekonomisk	tvivelaktig
god	frihetlig	lägre
stark	lutherska	sämre
bra	rationell	urholkad
stor	bestämd	diskutabel
härlig	juridisk	mossig
enorm	mänsklig	sträng
väldig	politisk	sjunkande
otrolig	borgerlig	bristande
fantastisk	ny	halvrisig
imponerande	privat	egoistisk
en jäkla	officiell	dubiös

respekterande
genomtänkt
fin

allmän
berättad
gemensam
inomvärldsligt motiverad

uppluckrad
straffande
dålig

6.3 Omgivande begrepp

Vad jag betraktar som *omgivande begrepp* baseras på en syntaktisk analys där de omgivande begreppen antingen sammanbinds med *moral* genom konjunktionen *och* eller genom kommatering exempelvis *ta upp ämnen som handlar om känslor, värderingar, relationer och moral*⁶⁰. I vissa fall har även sammanbindningar med hjälp av *eller* tagits med t.ex. *Det finns alltså varken etik eller moral i vuxenhockey*⁶¹.

Det begrepp som förekommer tillsammans med *moral* överlägset flest gånger är *etik* som förekommer i 65 av artiklarna. De domäner som det används mest i är Företag och näringsliv, Vård och omsorg, Barn, skola och uppfostran samt artikelgrupp 3 i domänen Sport. Det näst vanligaste förekommande begreppet är *rättvisa*, följt av *värderingar*.

Då omgivande begrepp fungerar som en indikation på hur man skall förstå begreppet *moral* i dagens samhälle har jag valt att uppställa ett semantiskt fält av de omgivande begrepp som jag har funnit. Jag har försökt klassificera de begrepp som liknar varandra och verkar ha en överordnad gemensam nämnare, t.ex. *karaktär* och *mod* som begrepp för andlig/själslig styrka. Klassificeringen grundas dels i användningen av begreppet, utifrån kontext och domän, samt min egen intuition. Det är viktigt att notera att några av begreppen kan sorteras in under flera fält. Jag har i dessa fall valt det fält som begreppet verkar användas mest frekvent i, utifrån material och egen intuition. Begrepp som sorterats in under *andlig/själslig styrka* kan också både referera till en individ eller en grupp. Likaså är inte distinktionen mellan *samhälle* och *egenskaper på individ eller samhällsnivå* helt klar, men där jag gör en distinktion baserat på vilka begrepp som kan ses som överordnande för ett samhälle, t.ex. *kultur*, och de som både kan referera till ett helt i stort och till enskilda individer/grupper.

⁶⁰ Artikel 15 Barn, skola och uppfostran s. 79 Appendix analys

⁶¹ Artikel 2 Sport s. 2 Appendix analys

Figur 2. Semantiskt fält omgivande begrepp

andlig/själslig styrka	egenskaper på individnivå	samhälle	egenskaper på individ eller samhällsnivå	egenskaper hos grupp
styrka	respekt	etik	åsikter	laganda
kampanda	attityd	kultur	värderingar	kamratskap
karaktär	förstånd	politik	anda	klubbkänsla
vilja	(personligt) ansvar	religion	humanitet	
känsla	folkvett	samlevnad	solidaritet	
glöd	kvinnosyn	juridik	normer	
inställning	verklighetsförankring	lagstiftning/lagar	(sunda) regler	
engagemang	karaktärsdrag	lag och ordning	rättvisa	
mod	intelligens	klass	arbete	
kyla	meriter	nation	heder	
intensitet	civilkurage			
arbetsinsats	samvete			
arbetskapacitet	plikt			
vinnarskalle	skuld			
yrkesstolthet	medkänsla			
disciplin	smak			
självkontroll	panik			
integritet	disciplinproblem			
	medborgaranda			
	känslor			
	relationer			
	konflikthantering			

6.4 Syntax och semantiska roller

Under denna rubrik ämnar jag diskutera både rotmorfemet *moral* och de andra ord som jag funnit i materialet utifrån deras syntaktiska funktioner i kontexterna samt vilka semantiska roller man kan knyta dem till.

6.4.1 *Moral*

Moral används i en övervägande del av artiklarna som objekt, men förekommer även i subjektspostion. Då *moral* står i subjektspostion är det oftast i kombination med ett annat uttryck företrädevis *etik*, som egentligt subjekt med ett formellt subjekt som satsinledare

eller då uttrycket förekommit i föregående sats. I några fall förekommer *moral* också som agent, t.ex. i satser som ...*avsaknad av moral*, samt som adverbial i satser som ...*med/genom moral*.

Moral står oftare i subjektposition i de artiklar som behandlar moral som ett av de primära ämnena, t.ex. i artiklar inom domänerna Politik, Kultur och Allmänt om moral där moral idag diskuteras eller där ett samhällsfenomen betraktas som en indikation på dålig moral, än i de artiklar där *moral* enbart används för att beskriva ett annat primärt ämne såsom i Sport, artikelgrupp 1 där begreppet används för att beskriva lag/idrottsutövares insatser. Då *moral* förekommer i bestämd form används det i högre utsträckning som subjekt än objekt.

Moral kan ses som en reifiering av en **egenskap** till en abstrakt **entitet**. Detta då den grundläggande betydelsen i *moral* kan förstås som en egenskap som någon har, vilket också är en betydelse som märks i kontexter som *avsaknad av moral* eller *en person med hög moral*, men där *moral* också ses som ett rättesnöre, en dygd, en samling värderingar och liknande. Här anger *moral* ingen egenskap utan snarare en attityd eller hållning bunden till en individ/grupp. Detta gör att dess vida betydelse istället bör förstås som en entitet på en abstrakt nivå.

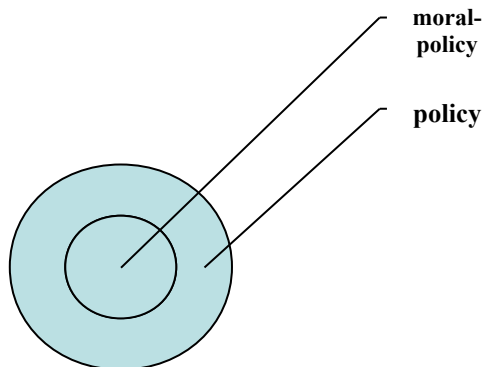
6.4.2 Sammansättningar där *moral* är förled

De sammansättningar med *moral* som förled som är förekommande i korpusen är följande:

Moralpolicy, moralkick, moralsystem, moralpanik, moralkollaps, moraldiskussion, moralfrågor, moralväktare, moralpredikant, morallära, moralfilosofi, moralfobi, moralbegrepp, moralkaka, moralregler

I sammansättningarna har *moral* en attributiv funktion där *moral* anger egenskapen hos huvudordet, exempelvis *moralpolicy* - ”policy rörande moral” eller *moralfobi* – ”rädsla gentemot moral”. Genom att *moral* specificerar huvudordet kommer sammansättningen i många fall att beteckna en hyponym till ett övergripande begrepp, vilket jag exemplifierar genom figuren på nästa sida.

Figur 2 Hyponym

Den enda sammansättning som jag anser inte kan ses som hyponym är uttrycket *moralkaka*. Detta då sammansättningen är en metafor som innebär en abstraktion av en reell entitet, *kaka*, som har en reell betydelse. Att sätta upp nödvändiga/tillräckliga villkor och ange de egenskaper som anses vara prototypiska för en kaka skulle troligtvis innebära att beskrivningen innehöll villkor som ”ätbar”. Logiska hyponymer vore exempelvis *kladdkaka* eller *finska pinnar*, eftersom de inbegrips i *kakas* extension. Så är inte fallet med *moralkakan* som är en abstraktion, där *kakan* får en betydelse av en sammansatt attityd som det bjuds på. Jag kommer att diskutera begreppet vidare på s. 88, där också en etymologisk och en nutida definition av sammansättningen anges. Som jag tidigare nämnde bör uttrycken primärt förstås som **egenskaper**, men här förekommer också två **agenter**: *moralväktaren* – någon som värnar om *moralen* och *moralpredikanten* – någon som utför processen *predika* gällande *moral*.

6.4.3 Sammansättningar där *moral* är huvudord

De förekommande sammansättningar där *moral* är huvudord är följande: *Kampmoral*, *företagsmoral*, *arbetarmoral*, *samhällsmoral*, *skattemoral*, *vänstermoral*, *högermoral*, *sexualmoral*, *Disneymoral*, ”*common sense*”-*moral*, *dubbelmoral*.

Förleden har här en attributiv funktion och specificerar *morals* betydelse. De attributiva förleden anger således en egenskap hos *moral* och påvisar inom vilka domäner begreppet kan användas t.ex. *företagsmoral* – ”moral inom företag och näringsliv”, *Disneymoral* - ”moral

som förespråkas och visas i Disneyfilmer”. Genom att jag redan definierat huvudordet *moral* som en abstrakt entitet genom en reifiering av egenskap anser jag att dessa sammansättningar faller under den analysen. Dock kan man särskilja tre uttryck ur gruppen som verkar ha mer gemensamt med **egenskap** än de andra. ”*Common sense*”-*moral*, *dubbelmoral* samt *kampmoral* betecknar, till skillnad från övriga, snarare en känsla, ett själsligt tillstånd eller en anda hos en individ/grupp än specificerar *moral* till en viss domän. Dessa är också mer tillfälliga än de andra uttrycken. En individ har uppvisat *dubbelmoral* under vissa omständigheter eller under en period, liksom *kampmoralen* knyts till känslan inför fotbollsmatchen men är kanske inte längre förekommande efter att laget förlorat åtta raka. *Företagsmoral* eller *samhällsmoral* betecknar mer en övergripande domän där *moral* förekommer.

6.4.4 Övriga förekommande uttryck

Moralisk(a), *amoralisk(a)*, *omoralisk(a)* är reifieringar av *moral* och används i en attributiv funktion. Dessa uttrycker en **egenskap** hos huvudordet. *Moraliskt*, *amoraliskt* samt *omoraliskt* uttrycker en **egenskap** hos en process. *Amoralitet* används som subjekt eller objekt och är en **abstrakt entitet** som ev. kan ses som grunden till uttrycker *amoralisk*, *amoraliska*, *amoraliskt*, som därmed är reifierad ur uttrycket.

Moralisera fungerar som predikat och används för att beteckna en reifierad **process**. Processen är kommunikativ och består av att uttrycka en hållning gentemot andra och deras handlingar. *Moraliserandet* används som subjekt och är en passiv konstruktion av föregående uttryck. *Moralist(er)* används som subjekt eller objekt och betecknar en **agent** som utövar processen *moralisera*, det vill säga uttrycker sin hållning gentemot andra och deras handlingar. *Moralism/nymoralism* används som objekt eller subjekt och bör, liksom *moral*, ses som abstrakta entiteter. De betecknar främst en specifik hållning/ideologi rörande *moral* och kan eventuellt ses som hyponymer till *moral*. *Moralistisk(a)* har en attributiv funktion och betecknar en egenskap hos huvudordet, reifiering av *moralism*.

6.4.5 Sammansättningar, avledningar och nyordsbildningar

I detta stycke ämnar jag redogöra för vilka sammansättningar och nyordsbildningar som finns utifrån rotmorfemet *moral*, genom Svenska akademins ordbok samt Nyordsboken. Jag ämnar inte redogöra för avledningar, då jag redan redogjort för sådana, exempelvis *moralistisk*, i min

bakgrundssektion utan hänvisar istället till stycke 3.3. Inte heller *moralväktare* finns med i Svenska akademins ordbok, men då jag funnit den i synonymlexikon där den ses som synonym till moralpredikant, kommer jag inte heller att behandla detta begrepp. Jag kommer att diskutera vilka som förekommer i mitt material samt om det finns några uttryck i materialet som inte förekommer i någon av ordböckerna.

I Svenska akademins ordbok finns följande sammansättningar, de som betecknas som ej brukbara används mycket sällan, de som betecknas som döda används inte alls längre och de som betecknas som vardagligt bruk eller fackord används i vissa domäner. De begrepp som förekommer i artikelmaterialen är fetstilta:

moralbegrepp i den (gängse) moraliska uppfattningen ingående begrepp etiskt begrepp.
moralfilosof (fackspråk) filosof som behandlar etiska frågor; etiker (inom filosofien l. på filosofiens område).

moralfilosofi (fackspråk, numera knappast br.)

lära(n) l. vetenskap(en) om det sedliga, sedelära, etik, med ngt växlande uppfattning i olika filosofiska system

moralfilosofiskt (fackspråk) adj. till filosofi

moralgrund (föga brukbart) moralisk (grund)princip.

moralföreskrift etisk föreskrift, moralbud.

moralkaka (vardagligt bruk) moralpredikan; tillrätta visning, uppsträckning, skrupens

*moral*katekes kort sammanfattning av elementerna i etiken; äv. övergående i bet.:

(osjälvständigt tillägnad) inlärd laxa rörande moraliska frågor

*moral*kodex samling av etiska normer; rättesnöre för moralen.

*moral*känsla (föga brukbart) känsla av vad som är riktigt ur sedlig synpunkt, moralisk känsla; jfr moralisk

morallära sedelära, etik; jfr moral

*moral*lag samling av etiska normer; moralkodex; jfr moralisk

*moral*lärare lärare i etik, sedelärare

*moral*metafysik (död) den filosofiska grundläggningen för sedeläran

*moral*ordning (död) av sedelagen bestämd (l. åsyftad) världsordning

*moral*pannkaka (död) ingen definition anges

*moral*predikan predikan l. (ofta ngt skämts., i utvidgad anv.) strafftal som framhäver de moraliska plikterna

moralpredikant person som predikar moral l. håller moralpredikningar

*moral*princip (fackspråk) grundval l. grundsats för moral; etisk (grund)princip moralisk maxim; sederegel.

*moral*religion religion i vilken etiken (i motsats till exempelvis kulten o. d.) är det centrala; jfr moralism

*moral*sats sats som innehåller etiskt omdöme l. moralisk föreskrift.

*moral*skrift (numera bl. tillf.) moralisk skrift; sedelärande skrift.

*moral*satir

*moral*skräck rädsla för l. överdriven motvilja mot (att göra sig till talesman för) gängse moralisk uppfattning o. den sedlighet som den kräver.

moralstatistik (föga brukb.) statistik som behandlar sådana samhälleliga företeelser (ss. skilsmässor, självmord, brottslighet o. d.) som avspeglar det sedliga tillståndet hos befolkningen

moralssystem (fackspråk) filosofiskt l. (teologiskt) system som ger en framställning av sedeläran l. har denna till föremål; etiskt system.

moralteolog (död) teolog som behandlar etiska frågor; etiker (inom teologien l. på teologiens område); numera i sht om romersk-katolsk teolog

moralteologi (död) teologi grundad på etik

moralvarelse död varelse, som ager medvetande af en moralisk lag

Vidare förekommer en rad prefix till begreppet, dessa är:

geni

förnufts

herre

kvasi

o

privat

samhälls

sexual

slav

stats

strids

kamp

dubbel

Men det anges också att det finns flera kombinationer och att dessa bara är några av de vanligaste. Ingen betydelse eller frekvens av användning anges.

I Nyordsboken förekommer två nyordsbildningar med *moral*, dessa är:

moralpanik Panikartad reaktion mot (enligt viss uppfattning) moraliskt förkastliga aktiviteter.

T.ex. ”dansbaneeländet” på 1920-talet, videovåldsdebatten på 1980-talet och rejvkulturen på 1990-talet.

moralisk stress Stress som förekommer främst i arbetslivet och som kan ligga till grund för många långtidssjukskrivningar. Frågor som har man fattat rätt beslut? Vad blir konsekvenserna? Hur skulle de andra ha gjort? Vem ska jag i första hand ta hänsyn till?

De begrepp som förekommer i materialet, men som jag inte funnit i någon ordbok redovisas nedan, där jag också ger en vägledning till definition av begreppet, utifrån kontext och, i vissa fall, avsändarens egen definition.

moralregler regler och normer för moral, kan ses som synonym till *morallag*

moralfobi (överdriven) rädsla för moralbegreppet och diskussion av moral

moral kollaps kraftig (och ev. plötslig) nedåtgång av individs eller grupps moral

amoralitet avsaknad av moral jmf omoral där man har en moral, men bryter mot den

amoralisk individ/grupp som saknar moral

moralkick (kraftigt) förhöjd känsla av psykisk och andlig styrka

moral-policy dokument inom exempelvis affärs eller föreningsverksamhet där gruppens moraliska regler och lagar fastslås

moralfråga diskussionsfråga där moral är av betydelse för hur frågan skall lösas

moralsyn individs eller grupps ställningstagande ifråga vad som bör betraktas som moraliskt/omoraliskt

moraluppfattning se *moralsyn*

moraldiskussion 1. diskussion om vilka moraliska regler och normer som bör gälla 2.

diskussion om någon fråga där moral är av betydelse för hur frågan skall lösas, se *moralfråga*

vänstermoral moraluppfattning som delas av vänsterblocket inom politik

högermoral moraluppfattning som delas av högerblocket inom politik

arbetarmoral moraluppfattning som sammankopplas med arbetarrörelsen, se *vänstermoral*

skattemoral moral gällande skatter

företagsmoral moral gällande företag och näringsliv, synonymt med *affärsmoral*

Disneymoral moral som förmedlas genom Disney-filmer, enkel moral med starka definitioner av gott/ont där det goda alltid segrar

”*Common sense*”-moral moral som bygger på var mans eller kvinnas grundläggande känsla för rätt och fel

Jag har även funnit två eventuella nyordsbildningar utifrån avledningen *moralisk*:

moralisk dvärg individ som har låg moral

moralisk konkurs kraftig (och ev. plötslig) nedåtgång av individs eller grupps moral, ev. kopplat till affärsverksamhet och näringsliv, se *moralkollaps*

Vilka är då mer vedertagna begrepp och vilka kan ses som tillfälliga sammansättningar? Detta är naturligtvis en svår fråga att svara på. För att ett begrepp ska kunna ses som ett nytt vedertaget uttryck måste det vara befast hos allmänheten och förståeligt och använt av människor. Jag utgår därför i min diskussion hur frekvent begreppet används i mitt material samt min egen förståelse för begreppet vid en första läsning (Var det tydligt vad författaren åsyftade? Är det ett begrepp som jag själv använt/skulle kunna använda?) Önskvärt vore att göra en vidare undersökning bland allmänhet för att se hur vedertagna dessa begrepp är, men p.g.a. utrymmes och tidsbrist för denna uppsats kommer jag att enbart att gå till min egen uppfattning.

Först och främst finns det begrepp som snarare går under beteckningen synonym än nyordsbildning. *Moralregler* ligger i min förståelse så nära *morallag* i betydelse att det inte kan klassas som ett nytt uttryck med en egen definition. *Moralfråga*, *moralsyn*, *moraldiskussion* och *moraluppfattning* ser jag snarare som förkortade sammanskrivningar (*fråga om moral*, *syn på moral*, *diskussion om moral*, *uppfattning om moral*) än nya ord och tror att dessa är vedertagna begrepp som är förståeliga och använda av gemene man och kvinna. Gällande prefixen *vänster-*, *höger-*, *skatte-*, *arbetar-* och *företags-* visar Svenska akademins ordbok på att gällande prefix är möjligheterna att kombinera *moral* till ett sammansatt ord med hjälp av tillfälligt eller vedertaget prefix stora. Prefixen, med undantag från *a-* och *o-* anger helt enkelt vilken domän som moralen råder inom. *Skattemoral* är, enligt materialet, det mesta vedertagna begreppet.

Gällande *amoralitet* och *amoralisk* förekommer det vid ett flertal tillfällen i materialet och en av avsändaren ger också en tydlig definition på vad han avser med begreppet *amoralitet*. Det skall inte tolkas som en synonym till *omoral*, då detta innebär att man har en moral men bryter mot den, utan som avsaknad av moral överhuvudtaget. Jag har i andra källor, bl.a. Ulf Bjerelds bok *Staten och det goda livet*⁶², även hittat exempel på att avledningen används och den används också av privatperson i materialet, vilket gör att man inte kan definiera det som ett fackuttryck för exempelvis akademiker som studerar moraliska frågor. Därmed skulle jag vilja kalla det en nyordsbildning, men reserverar mig dock för att det kan finnas olika definitioner av begreppet. Det kan t.ex. eventuellt finnas ett synsätt på *amoralitet* som en likvärdig synonym till *omoral*.

Moralkick skulle jag vilja definiera som antingen en tillfällig sammansättning alternativt ett vedertaget fackuttryck inom domänen sport. Jag har enbart funnit ett exempel på denna sammansättning i materialet, vilket gör det svårt att klassa det som ett vedertaget begrepp. Då jag själv inte är sportintresserad är det också svårt att avgöra hur frekvent det förekommer i domänen sport samt hur det förstås av mottagare. Jag har inte funnit uttrycket inom någon annan domän och inte heller hört det någon annanstans och då det dessutom refererar till andlig och psykisk styrka inom ett lag, som är den användning av moralbegreppet som dominerar inom denna domän, vill jag klassificera det som en eventuell nyordsbildning av ett fackord.

⁶² Bjereld 2000

Gällande *Disneymoral* ser jag begreppet som en tillfällig nyordsbildning, dock ett begrepp som skulle kunna förstås av de flesta. I barnfilmer, såsom Disneys, är moral ett centralt ämne (se vidare diskussion om domänen kultur stycke 5.1.4 samt 7.4) och ofta är moralen här något förenklad med starka distinktioner mellan ont och gott. Då avsändaren använder begreppet som en kritik mot den musikal han beskriver är uttrycket i detta fall pejorativt och uttrycker en förenklad moral utan komplexa strukturer i handlingar och tankar hos de figurer som medverkar. Möjligen skulle begreppet kunna bli ett fastställt uttryck inom kulturen, men jag har svårt att tänka mig att det skulle kunna sprida sig utanför den domänen.

Common sense-moral betraktar jag som en tillfällig nyordsbildning och används bara vid ett tillfälle, men anser att detta begrepp sammanfattar något essentiellt i förståelsen av dagens moralbegrepp och därmed kan tänkas utvecklas till ett befäst begrepp. *Common sense* betyder *förnuftig, förständig* och översätts bäst med det svenska uttrycket *sunt förnuft*. *Common sense-moral* skulle alltså förstås som en förnuftig och förständig moral, en slags moral som bygger på rationalitet. Författaren menar här att beslutsfattarna i USA hänvisar till denna moral då de argumenterar för terroristfängelset på Guantanamo Bay, d.v.s. makthavarna menar att gemene mans och kvinnas förstånd och förnuft förstår och rättfärdigar deras handlande. Som jag beskrev i min bakgrundssektion är *moral* idag och hur det skall tolkas inte längre är dominerat av kyrkans tolkning. Istället är det en rationell tolkning av moralbegreppet som ligger till grund, där moralen till stor del skapas utifrån individen och inte utifrån någon övergripande institution. *Common sense* innebär att man utgår ifrån var mans och kvinnas gemensamma känsla för rätt och fel, vissa rättesnören som kan sägas gälla för alla individer utan att de behöver befästas genom institutioner eller lagar.

Gällande detta fall är det tydligt att *common sense-moralen* inte överensstämmer med de lagar om krigsfångar som FN konstituerar, vilket gör att makthavarna istället vädjar till allmänhetens *common sense* – det förstår väl alla att dessa fångar skall sitta inlåsta.

Common sense-moral inbegriper således att det finns en grundläggande känsla för rätt och fel i alla människor som är gemensam och som man kan åberopa då de moralregler som gäller i det övergripande samhället inte överensstämmer med den uppfattning man själv har. Då lagen och den allmänna moralen idag verkar skilja sig åt (se stycke 5.1.6) skulle man kunna använda detta begrepp även inom denna domän. Det är *common sense-moral* att köp av sexuella tjänster bör bestraffas hårdare än att urinera offentligt, även om så inte är fallet i dagens rättsystem.

Moral-policy ser jag som ett relativt vedertaget begrepp idag och skulle troligtvis föreslå det inför nästa utgåva av Nyordsboken. Att *moral* är något som är viktigt att visa upp för många företag, organisationer och föreningar idag är tydligt om man ser på materialet, i synnerhet gällande Sport, Barn, skola och uppfostran samt Företag och näringsliv. Likaså kryllar det av dokument och planer för hur man bör handla och agera, t.ex. jämställdhetsplaner och mångfaldsdokument. *Policy* är ett modeord, ett engelskt inlån som betyder handlingsplan, inriktning, och som de flesta företag har utarbetat idag. Att således också ha en speciell *moralpolicy* verkar rimligt och jag tror att det är något som fler och fler företag och organisationer kommer att arbeta fram. I fallet i materialet var det Tre Kronor som tvingades ta fram en *moralpolicy* efter våldtäktsanklagelserna mot tre av deras spelare för att därigenom sätta tydligare regler och visa för press och allmänhet att de tog fallet på allvar och arbetade med dessa frågor. Jag tror att det kommer att bli viktigare för företag och organisationer, som genomgått skandaler och fått minskat förtroende hos allmänheten, att arbeta fram policys av detta slag för att återfå förtroende och visa upp vilka regler man har.

Moralkollaps och *moralisk konkurs* betraktar jag som att de denoterar ungefär samma sak. Det rör sig om en kraftig och ev. plötslig nedåtgång av moralen. Båda är starkt pejorativa och huruvida dessa kommer att utvecklas till nyordsbildningar beror på hur allmänheten betraktar moralen idag. Journalisterna använder begreppen då de beskriver företag och näringsliv och då det idag verkar finnas en allmänt utbredd ilska mot företagsskandaler och topplöner är det möjligt att fler kommer att tala om en *moralkollaps* eller att ett samhälle eller vissa delar av samhället går i en *moralisk konkurs*. Även *moralfobi* är ett starkt pejorativt uttryck. Att använda detta uttryck inbegriper en önskan hos avsändaren att det skall talas mer om moral i samhället och att samhället är omoraliskt. Det kan därför tänkas att det blir ett använt begrepp hos grupperingar som säger sig värna om moralen och vill se mer av moral på agendan i samhället. Huruvida begreppet kommer att användas av en större allmänhet är svårt att säga idag, jag skulle kunna tänka mig att begreppet i så fall kommer att genomgå semantisk-epistemiska operationer t.ex. för att uttrycka en egenskap - *moralfobisk* eller benämning på en person - *moralfobiker*, där begreppet blir synonymt med bristande moral, d.v.s. en omoralisk person.

Det sista pejorativa uttrycker som jag funnit är *moralisk dvärg*. Detta är en metafor som ger en stark och tydlig bild till mottagaren vad avsändaren försöker förmedla. I likhet med *moralväktare* handlar det om att använda en tydlig bild som metafor för att sedan överföra det till moralbegreppet och skapa en betydelse. En dvärg är liten och en *moralisk dvärg* måste

således vara någon med liten, låg moral. Detta kan ses som en tillfällig, underfundig formulering av avsändaren i syfte att skapa en tydlig bild hos läsaren för att få fram sitt budskap och att sja om begreppets fortsatta användning är svårt. Då det är ett lättförståeligt begrepp som man enkelt tar till sig är det möjligt att det kommer att fortsätta användas och användningen ev. utvidgas till flera domäner än journalistik, t.ex. vardagspråk.

7. Diskussion och slutsatser

På denna punkt kommer jag, utifrån mina frågeställningar, att diskutera mitt material och vad jag kommit fram till utifrån det.

Materialet och dess analys tydliggör den utdifferentering som bl.a. Luchmann beskriver (se bakgrund sektion s.3.5.2 s.19-21) där moralbegreppet existerar i många skilda domäner och de förhåller sig delvis olika till begreppets betydelse och vilken extension och intension som läggs i begreppet. På grund av den mängd domäner som finns och begreppets skilda betydelser är det svårt att ge en definitiv samlad bild av begreppet. Jag ämnar därför först redogöra för begreppets betydelse och användning i de olika domänerna, där jag också försöker påvisa kopplingar eller skillnader i förhållande till begreppets etymologi samt implementera de olika betydelser som anges i synonymlexikon och ordböcker på materialet. Viktigt att notera då jag diskuterar betydelsen i de olika domänerna är att jag enbart sammanfattar och analyserar de övergripande tendenserna som verkar finnas i varje domän och det finns därför artiklar som visar på åsikter och definitioner som inte representeras i denna analys, då de saknar motsvarighet i andra artiklar. Jag innefattar inte heller alla domäner, då det finns vissa som enbart innehåller ett fåtal artiklar med väldigt varierande innehåll som omöjliggör att utläsa tendenser och göra en relevant analys av användningen. Dessa domäner diskuterar jag dock ingående under deras analysdel i resultatet och jag hänvisar därför till denna.

Därefter ämnar jag diskutera begreppets relation till *etik* i materialet, sammansättningar, avledningar och nyordsbildningar för att slutligen ge en bild av begreppets värdeladdning samt kontexten det förekommer i och dess värdeladdning. Utifrån detta avser jag att ge en samlad begreppsdefinition med de betydelser som begreppet innehar i dagens samhälle.

7.1 Sport

Betydelsen i Artikelgrupp 1 refererar till psykisk/andlig styrka. Här används omgivande ord som mod, uthållighet och vilja och *moral* refererar till ett lags eller sportutövares förmåga att

utstå svårigheter och kampkänsla. I etymologin används begreppet bl.a. i krigsskildringar, där det refererar till truppens stridskänsla och dess styrka att utstå svårigheter och motgångar i krig. Jag ser härvid en överförd betydelse från den sortens krigsskildringar till dagens sportreferat. Idag har vi under lång tid haft fred i Sverige och försvaret är inte en dominerande domän i vårt samhälle. Sverige är också ett land som präglas av relativt låg patriotism och nationalkänsla i jämförelse med många andra länder. I sportsammanhang tenderar dock vår nationalkänsla att höjas och sportutövare ses som representanter för vårt land. Om man ser till språket i övrigt i denna domän förekommer ofta meningar om att utövarna ska ”försvara landets färger” och ”visa vad Sverige går för”. Metaforer kring krig och strid verkar också förekomma såsom ”strida om bollen”, ”gå in i närkamp”, ”livsfarligt läge”. Sådana grundläggande begrepp som *försvar* och *anfall* kan också ses som metaforer kring krig och strid. Genom detta betraktar jag användningen av *moral* i detta sammanhang som överföring av krigsskildringars användning till sportdomänen.

Om man ser på övrig användning i denna domän präglas också denna av en syn på sportutövare som lite upphöjda, med stränga moralkrav. Sportutövare som bryter mot moraliska regler i denna domän kan t.ex. ha ägnat sig åt berusning eller slagsmål, något som ses med något mer blida ögon om gemene man eller kvinna gör samma sak. En stor del av artiklarna rör också den ”sexskandal” som uppdagades i februari 2005 och moral handlar således om sexualitet. Här diskuterar männens moral, men även kvinnans. Åsikterna går också isär om händelsen. *Moralism* och *moralväktare* nämns av dem som tycker att de inblandade har straffats för hårt och att de inte begått något fel. Andra pekar på bristande moral händelsen och refererar till att det var tre män och en kvinna, männen var gifta och det skedde kvällen innan en landslagsmatch, men också att kvinnan inte borde ha varit ute och druckit alkohol. Påfallande är dock att sexualitet och moral verkar vara sammankopplade, i synnerhet att kvinnans moral ifrågasätts trots att hon anmälde männen för våldtäkt, vilket tyder på att moral gällande särskilt kvinnlig sexualitet fortfarande vara en aktuell användning.

En annan aktuell användning är uppfostran och handledning. Sporten fungerar, enligt en del av artiklarna, som ett forum för uppfostran av barn och ungdomar om etik och moral, där uppfostran rör förhållandesätt i lagsporter och gott uppträdande. Även dopning och vikten av att vinna på ett rent och korrekt sätt spelar in här. Här visas alltså synonymer och betydelse som *handledning* och *omdöme*.

7.2 Politik och medborgare

Då dessa två domäner delvis rör samma saker, ur olika perspektiv, har jag valt att diskutera dem gemensamt. Gällande politik kan man se följande användningar:

1. *Moral* används för att kritisera andras politik, som ett politiskt slagord för att uttrycka negativa åsikter kring politiker, politiska beslut eller förslag. Exempel på detta är skatter, flyktingpolitik och lagar. Här kan man egentligen inte lägga någon direkt enhetlig betydelse, då *moral* är knutet till den politiska inriktning som avsändaren själv tillhör. Vad man ser som *moral* beror på vilken politisk kod man använder sig av. För mig är det också tydligt att *moral* ibland inte har någon egentlig betydelse, annat än att det är ett starkt värdeladdat ord i sammanhanget som därför fungerar bra i en politisk retorik. *Moral* används bara som ett slagord för att sätta fokus på sakfrågans problematik. Detta överensstämmer också bra med vad Bjereld diskuterar gällande statens och politikens förhållande till moralbegreppet i bakgrunden (se stycke 3.5.2 s. 10).
2. *Moral* rör politikernas fusk, fiffel och andra oegentligheter. T.ex. Socialdemokraternas ungdomsförbunds fusk med medlemssiffror, politikernas olovliga körning och skattefusk. Omoralen handlar här om oärlighet, att hålla sig med felaktiga uppgifter och inte uppträda på det sätt som de lagstiftade konventionerna i samhället stiftar. Här är *moral* delvis sammanbundet med *lag*, där politiker eller förbund gör saker som är förbjudna enligt lag. Men det handlar också om samhällseliga konventioner, där politiker som grupp har en viss moral som skall hållas. I etymologin påvisas inget gällande *moral* och stat/styrande. I en av artiklarna i korpusen diskuterar också Tommy Möller statsvetaren faktumet att politiker och statliga tjänstemän fuskar och begår brott och huruvida det har ökat jämfört med förr. Han uppger dock att så förmodligen inte är fallet. De styrande har i alla tider fuskat och gjort fel, skillnaden nu är att vi idag har ett starkt medieorgan som fungerar som granskare av de styrande och att det därmed är mycket svårt för styrande att komma undan med oegentligheter. Att kritisera de styrande är idag också legitimt, medan det i andra tider varit omöjligt.⁶³
3. *Moral* rör den ”vanliga människan” och hennes arbetsvillighet och handlingar. Här behandlas arbetslöshet, sjukskrivningar, bidrag, skatter och svartjobb. Här finns två perspektiv. Det första perspektivet kommer främst ifrån näringslivet och högersidan

⁶³ *Medierna har blivit bättre på att granska* Anne Johansson Göteborgs-Posten 2005-03-05, Politik art.nr. 56 Appendix Analys s.49

av politiken samt ett flertal journalister och en del socialdemokrater. Detta perspektiv menar att folk är arbetsföra och att de höga sjukskrivningstalen och arbetslösheten till stor del beror på att människor saknar arbetsmoral och inte vill arbeta. Folket fuskar också med bidrag och sina sjukdomar samt arbetar svart för att förskansa sig mer pengar än de förtjänar.

Det andra perspektivet kommer främst från folket samt en del debattörer och folk vänstersidan av politiken. De menar att folk gör så gott de kan och att statens och näringslivet tillskriver dem dålig moral. Det påvisas också att politikerna och näringslivets eget fuslande och fifflande spelar in på hur allmänheten tänker. Om någon med en årslön på många miljoner kronor fuskar, varför ska då inte jag som har så lite pengar få jobba lite svart eller tumma på skattereglerna?

Här handlar *moral* om viljan att göra rätt för sig, arbetsvillighet och även ärlighet. Att vara en god medborgare och arbeta och betala skatt innebär en god moral. Man kan se detta i ett religiöst perspektiv, då två av kristendomens dödssynder rör lättja och girighet. Detta kan vara något som lever kvar från den tid då den religiösa institutionen var den som dominerade över moralbegreppet. Samtidigt kan man se på lättja och girighet som två mer universella drag av omoral, om man t.ex. ser på de fabler som lärde ut god moral handlade många om hur den lata eller giriga förlorade medan den som var duktig, arbetade hårt och inte gapade efter mer än den behövde var den som stod för det goda exemplet i fabeln. Om man ser på synonymen *plikt* som Bring redogjorde för på 1930-talet verkar det också vara aktuellt i denna domän. Det är medborgarens plikt att arbeta och bidra med skatt till staten och att bryta mot denna konvention anses omoraliskt.

7.3 Media

Här handlar användningen om kritik mot journalister och deras agerande. *Moral* kan ses som överträdande av de regler och konventioner som finns för journalistik samt allmänhetens konventioner för rätt och fel. Frågor som diskuteras är bl.a. namnpublicering, avlyssning, smutskastning samt hur stort inflytande staten ska ha över media. Här finns också ett stort antal artiklar som rör sexualitet. Det är viktigt att notera att den moral kring sexualitet som i dessa artiklar kritiserar inte kan sägas vara exakt densamma som den etymologin avser. I etymologin handlar det om sexuell handling, medan det här snarare handlar om sättet som sexualitet skildras på, där exploatering av unga (främst kvinnor) är centralt. Det är också tydligt, vilket även framgår i några debattartiklar i den politiska domänen, att exempelvis

reklam som anspelar på sex, pornografi och veckotidningars skildringar av sexualitet inte ses enhetligt som omoraliskt. Många refererar också till den fria sexualiteten och att kritik mot fenomen som jag beskrivit ovan kan ses som en återgång till den äldre moralsynen på sexualitet. De som kritiserar exempelvis pornografi fokuserar dock inte längre på själva sexualiteten, utan snarare på hur den skildras och vilka konsekvenser det får, i synnerhet för kvinnor. Moral gällande skildring av sexualitet är ett laddat ämne och balansgången mellan användandet av moralbegreppet för att kritisera exploatering och skildring av sexualitet kontra inskränkningar i människors sexualliv och sexualuppfattning liknande etymologins betydelse är en svår balansgång.

7.4 Kultur

Precis som kulturen ofta fungerar som en reflektion av samhället och tidsandan, reflekterar den också moralen idag. Bland artiklarna kan man urskönja följande kategorier:

1. Kulturarbetare som uttalar sig om moralen idag, i negativa ordalag d.v.s. uttalar sig om bristen på moral i dagens samhälle och om hur samhället har hårdnat.
2. Provocerande kultur och hur den utmanar moraluppfattningar kopplade till religion. Vilken hänsyn ska kulturen ta till olika moraluppfattningar?
3. Recension av en kulturyttring där texten reflekterar över huvudpersonens eller temats moral.
4. Kulturyttringar som reflekterar över samhällsmoralen idag, t.ex. inom affärlivet.
5. Kulturyttringar som diskuterar moralbegreppet och/eller ger en bild eller tolkning av moral.

De tre sistnämnda kan man koppla till etymologins betydelser *lärdom*, *läxa*, *sensmoral*, där kulturyttringar fungerar som en deskriptiv fiktion av hur man bör handla. Men där dåtidens yttringar, såsom fabler och sagor, också var klart preskriptiva med beskrivningar av rätt och fel handlingar samt vilka konsekvenser handlingarna får syftar dagens yttringar snarare till att ifrågasätta och problematisera moralbegreppet och rådande konventioner kring moralen.

Detta är troligtvis en naturlig och nödvändig utveckling genom den differentiering som skett. Då det inte längre finns en enhetlig syn på rätt och fel skulle det snarast betraktas som provocerande om en kulturyttring gjorde anspråk på att kunna beskriva gott och ont handlande. Däremot finns det kritik som uppkommer mot olika slags moralskildringar. En författare menar t.ex. att dagens barnböcker förespråkar en egoistisk moral och en rescensent kritiserar en pjäs för att ha en *Disney-moral*, där jag tolkar *Disney-moral* som den enkla moralen med en klar uppdelning mellan gott och ont (se s. 69). Kulturen fungerar idag snarare

som en provokatör och ifrågasättare än någon som dogmatiskt ger svar på frågor. Således kan betydelsen i moralbegreppet här inte längre i första hand vara *läxa, lärdom* utan kanske snarare *reflektion*.

7.5 Religion

Som beskrivits i bakgrunden har sekularisering lett till att religionen inte längre har ”ensamrätt” på att definiera moralbegreppet, vilket också står tydligt i och med att min korpus innehåller så pass många domäner, där Religion inte tillhör de större. Det är dock tydligt i denna domän att, även om västvärlden har sekulariserats, har invandring och globalisering lett till att vi kommer i kontakt med andra religioner som fortfarande har en dominerande roll gällande samhällskonventioner och moraluppfattning. Bl.a. nämns en buddhistmunk, Tibets andlige ledare Dalai Lama samt ett flertal artiklar om islams moraluppfattning och hur denna fungerar i kontakt med det svenska samhället. Flera av artiklarna påvisar problemen med att en grupp med en så tydlig moraluppfattning som islam och de muslimer som lever i Sverige, lever i ett sekulariserat samhälle med andra moralkonventioner. Men även den kristna tron och dess moraluppfattning finns representerad i materialet. Behöver vi kyrkan och Jesus idag? Tillför religionen oss något gott? Detta är frågor som ställs och som både visar på sekularisering, men även att människor fortfarande engagerar sig och finner intresse i att leva efter de kristna moralreglerna. Diskussionen gäller också homosexualitet. Vad säger Bibeln om homosexualitet och vilken syn på homosexualitet är förenlig med den kristna tron? Det är här tydligt att även den kristna religionen är utdifferenterad gällande moralkoden. Man delar inte alla moraluppfattningar och vad som innefattas i moralbegreppet ser olika ut beroende på vilken gruppering inom kyrkan som man tillhör, hur man väljer att tolka Bibelns ord etc.

7.6 Lag och rätt

Den mest tydliga tendensen i denna domän är den utdifferentering som verkar ske mellan allmän moraluppfattning kontra de instiftade lagarna och rättsystemet. Detta märks i bl.a. frågan om civilkurage, straffsatser och synen på brottsoffret i våldtäktsmål. Det sistnämnda knyter även an till *moral* och *sexualitet*, i synnerhet kvinnans, där rättsystemets moral ifrågasätter offrets trovärdighet utifrån bl.a. tidigare sexuella erfarenheter och sexuella signaler, medan den allmänna moralen inte betraktar sådan information som relevant på samma sätt.

Att en differentiering således skett, där rättsystemet och lagen fått en egen tolkning och användning av moralkoden är tydlig. Frågan är huruvida man kan se *moral* och *lag* som synonymt idag. Artiklarna i denna domän belyser nödvändigheten av att gå längre med definitionen av *moral* än att det rör sig om lagar. Det är tydligt att lagen inte längre avspeglar den allmänt rådande moraluppfattningen och att en distinktion mellan dessa begrepp är nödvändig.

7.7 Barn, skola och uppfostran

Betydelsen här handlar om en slags *läxa, lärdom*, men handlar också delvis, liksom i Kultur, om en diskussion om moral och hur god/dålig moral kan definieras. Här förefaller det vara så att de artiklar som rör t.ex. föräldrars uppfostran av sina barn handlar mer om lärdom och att lära ut rätt och fel till barnen, medan det i t.ex. skola, föreningsliv och ungdomsvård förutom detta också handlar om att ta ställning och själv definiera sin egen moral. Grundbetydelsen är således mer lik sin etymologi här än i kulturdomänen, men även här visar sig *moral* ge ett större utrymme för individens egen definition och fria tänkande. Moral rör här uppförande mot andra och man kan känna igen synonymer som *handledning* och *omdöme*.

7.8 Företag och näringsliv

Denna domän rör ungefär samma sak som domänen Politik, användning 2 d.v.s. fiffel och fusk. Här handlar moral också om ärlighet, plikt, att göra rätt för sig och att inte vara girig. Omoral handlar delvis om att ljuga och uppge falska uppgifter, men även girighet spelar här in när cheferna tar ut höga löner men säljer sina företagstjänster dyrt eller när de fiffelar för att gagna sig själva.

7.9 Vård och omsorg

Här rör moral uppförande gentemot andra människor. Hur man som vårdgivare agerar för att den vårdade ska må bra. Dålig eller låg moral innefattar här en bristande respekt för den andre individen och dåligt uppförande gentemot andra människor. Denna betydelse är också något som visas i domänerna Sport och Barn, skola och uppfostran gällande hur man uppfostrar barn att agera bra och med respekt för andra. *Moral* kan alltså här definieras som uppförande, förhållningssätt, respekt.

7.10 Utseende

Utseendedomänen rör främst fetma och hur överviktiga ses som personer med dålig moral. Man kan här koppla betydelsen till psykisk/andlig styrka som innefattar att man kan motstå frestelser samt ha god självkontroll. Den dåliga moralen ligger härvid i den bristande självkontrollen, en person med övervikt ses som en person som inte klarar av att kontrollera sig själv och sina impulser och tillskrivs därmed dålig moral. Man kan eventuellt även se en koppling till den kristna definitionen av moral, där en av dödssynderna är just frosseri.

7.11 Konsumtion

Här diskuterar avsändarna huruvida det kan ses som omoraliskt att konsumera, hur olika företags moraluppfattning bidrar till vår osäkerhet samt att konsumera sådant tillverkat av giriga företagare utan moral som försöker sko sig på andra människor. Även här kan girighet ses som ett centralt begrepp gällande *morals* innebörd, både ur aspekten personen som konsumerar samt företaget som bjuder ut tjänster och produkter som konsumeras.

7.12 Bistånd

I domänen diskuteras västvärldens bistånd och förhållande till u-länder. Här kan innebörden *rättvisa* vara aktuell, då det handlar om i vilken mån västvärldens medborgare och styrande är beredda på att ge avkall på sina privilegier och ekonomiska kapital till förmån för fattiga länder och uppnå större rättvis fördelning. *Moral* handlar också om välvilja och generositet, ett gott uppförande.

7.13 Allmänt om moral

I domänen diskuteras dagens moral och var moralbegreppet står idag. De flesta är, som jag nämnt i analysen, negativa till samhällets utveckling. Man menar att samhället och särskilt de styrande av samhället saknar moral och i detta lägger avsändarna in följande faktorer:

1. Liberalism och rationalitet. Där nyttoaspekter och ekonomi är viktigare än samtal om moral och religion.
2. Sekularisering och globalisering som leder till osäkerhet hos människor, då man själv måste skapa sin egen moral.
3. Konkurrens och girighet som legitima arbetsmetoder i t.ex. företag och politik.

Här är innebörden av *moral* de värderingar och hållningssätt som bör gälla för individer eller grupper. I och med rationalism, sekularisering, globalisering, en liberal marknadsekonomi och ett klimat i de dominerande grupperna i samhället som präglas av konkurrens och girighet, har osäkerheten kring och betydelsen av värderingar och hållningssätt minskat. *Moral* handlar

också om individens agerande, hur vi beter oss mot varandra, liknande den innebörd som finns i domänerna Sport, Barn, skola och uppfostran samt Vård och omsorg.

7.14 Omgivande uttryck – *etik* och *moral*

Som jag konstaterade i min redogörelse på s. 68-69 förekommer *etik* som ett mycket frekvent uttryck i kombination med *moral*. Det verkar således förefalla så att *moral* och *etik* dels verkar ha delvis skilda betydelser idag, enligt den distinktion som verkade vara möjligt i min bakgrundssektion på s.5-6. Om de refererade till samma sak vore det onödigt att uttrycka båda begreppen. Tendensen är också att dessa får stå som ett samlat begreppsnamn då det handlar om värderingar och individens förhållningssätt gentemot andra individer, framförallt gällande handledning och/eller diskussioner om vilka värderingar och förhållningssätt som är önskvärda eller goda. Detta märks bl.a. på att det inom de domäner där denna betydelse är aktuell, såsom Sport artikelgrupp 3, Barn, skola och uppfostran samt Vård och omsorg, är en högre frekvens av denna begreppskombination än i domäner. Då det handlar om ett teoretiserande över vilka värderingar och förhållningssätt som bör råda, genom handledning eller diskussion, är min hypotes att *etik* här förekommer i innebörden av teoretiserandet medan *moral* handlar om implementeringen av handledningen/diskussionen i den aktuella domänen. Det kan också vara så att begreppskombinationen blivit så vanlig att man inte reflekterar över den och därmed inte gör någon distinktion mellan begreppen utan behandlar dem som en enhetlig konnotation.

7.15 Sammansättningar, avledningar och nyordsbildningar

För denna analys har jag valt att dela in de uttryck som finns i korpusen i tre grupper utifrån värdeladdning: Pejorativa, ameliorativa samt neutralt laddade begrepp. Ibland kan ett uttryck användas både pejorativt, neutralt och ameliorativt beroende på kontext och domän.

Pejorativa

moralfobi

moralpanik

moral kollaps

amoralitet

amoralisk

omoralisk

moralväktare

Ameliorativa

moralkick

moralisk

moralväktare

kampmoral

Neutrala

moralfilosofi

morallära

moralbegrepp

moralregler

moralisk

moralpolicy

moralfråga

<i>moralpredikant</i>	<i>moralsyn</i>
<i>moralisk dvärg</i>	<i>moraluppfattning</i>
<i>moralkaka</i>	<i>moralsystem</i>
<i>moralism</i>	<i>moraldiskussion</i>
<i>nymoralism</i>	<i>sexualmoral</i>
<i>moralisera</i>	<i>vänstermoral</i>
<i>moralistisk</i>	<i>högermoral</i>
<i>moralist</i>	<i>skattemoral</i>
<i>Disneymoral</i>	<i>arbetarmoral</i>
<i>dubbelmoral</i>	<i>företagsmoral</i>
<i>moralisk konkurs</i>	<i>samhällsmoral</i>
	<i>”common sense”-moral</i>

Denna uppställning visar på att andelen klart ameliorativa uttryck kring *moral* är få, medan både användning av existerande begrepp och nyordsbildning kring pejorativa är klart högre. Det finns också uttryck som, enligt etymologin, varit neutralt eller ameliorativt värdeladdade men som idag används pejorativt. Här avser jag främst följande uttryck:

moralpredikant, som i etymologin enbart användes om någon som uppfostrade och lärde ut om god moral och rätt och fel, men som idag ses som någon som ”skriver folk på näsan” och delger åsikter om moral som ingen har bett om.

moralkaka, beskrivs etymologiskt som en synonym till moralpredikan, en tillrättavisning medan det i det nutida uppslagsverket susning.nu beskrivs som ”Moralkakans huvudingrediens är, enligt mottagaren, som ju är den som erkänner dess existens, föråldrad och till situationen illa lämpad och alltigenom missriktad vägledning på området livsstil”

moralisera, som i A. Dahlins Ordbok öfver Svenska språket beskrivs som ”anställa betraktelser öfver ämnen, som höra till sedeläran”⁶⁴ men som idag kan ses som att man fördömer något och eller någon på svaga grunder, utifrån ens egen övertygelse (som ev. inte överensstämmer med omgivningens konventioner och präglas av t.ex. fördomar och inskränkthet)

moralist, som i A. Dahlins Ordbok öfver Svenska språket beskrivs som ”sedernas eller moralens väktare, sedeförkunnare”⁶⁵ medan det idag ses som någon med inskränkt och fördomsfull syn som *moraliserar* (se ovan)

⁶⁴ Dahlin 1850

⁶⁵ Dahlin 1850

Mot denna bakgrund verkar det således finnas en tendens i samhället att betrakta *moral* som ett ”fult” ord. Det är framförallt rörande sexualitet, yttrandefrihet (i den bemärkelsen frågor om vilka regler om yttrandefrihet som skall gälla, t.ex. namnpublicering i tidningar och åsikter om exempelvis homosexualitet), alkohol och droger och ungdomslivstil som dessa tendenser uppstår. Förslag på inskränkningar i exempelvis skildringar av sexualitet och yttrandefrihet och upprörda känslor över ungdomars livsstil betecknas med begrepp som *moralpanik* och *moraliserande* och de som exempelvis ifrågasätter pornografi eller reklam för alkohol får beteckningar som *moralist* eller *moralväktare*. De ämnen där detta fenomen uppstår är sådana som tidigare varit bundna till moralbegreppet, där en samtida moral bestämde i frågor gällande exempelvis sexualitet och alkoholförtäring. När samhället idag vilar på en värderelativistisk grund, där det finns en stark tro på människans frihet att själv definiera sitt liv utifrån sina normer, kan åsikter i de ämnen jag nämnt ovan tolkas som inskränkningar i individens frihet och därmed påvisa en återgång till forna tiders moraluppfattning med ett högre styre som pekade ut rätt och fel för individen. En rädsla för sådana inskränkningar kan vara det som leder fram till de starka pejorativa uttryck som förekommer kring dessa ämnen.

Det verkar också vara så att samhället har en brist på den definition av moral som handlar om värderingar och uppförande mot andra människor, speciellt i domänerna Politik och Företag och näringsliv. Samtidigt är det många som reagerar på detta och då använder sig av moralbegreppet och bildar nya ord som *moral kollaps* och *moralisk konkurs* för att beskriva och kritisera denna samhällsutveckling. De många nyordsbildningarna vittnar om att *moral* är ett vitalt begrepp och man kan också se att uttryck som t.ex. *moralfilosofi*, som enligt Svenska Akademiens ordbok idag är föga brukbart, används i vanlig journalistisk text. *Moral* används frekvent för att beskriva samhället på olika vis och ur olika perspektiv och som, trots att det i vissa sammanhang ses som pejorativt, verkar ha en utbredd användning och en viktig funktion i samhällsdebatten.

7.16 Värdeladdning och begreppsdefinition

Precis som moralbegreppet utdifferentierats i olika domäner har således också dess värdeladdning gått samma väg. Det är svårt att ge en enhetlig bild av dess värdeladdning och huruvida det används i en positivt eller negativt värdeladdad kontext idag. Då begreppet används i sin grundform verkar det i alla fall vara så att det i de allra flesta fall rör sig om en

amelior laddning och att det är främst då avledningar och sammansättningar kommer in som de i sin tur verkar ha en tendens att vara pejorativa (se diskussion ovan). Min hypotes är att om du väljer att använda *moral* i en diskussion eller för att uttrycka något är det svårt, med tanke på begreppets betydelser (se nedan) att förhålla sig negativ till uttrycket. Vill man kritisera en moralsyn eller liknande krävs att man tar till exempelvis *moralisera* för att påvisa sin negativa inställning. Huruvida värdeladdningen i kontexten är negativ eller positiv är mycket domänberoende och hör också samman med vilken betydelse man lägger i begreppet. Det man lägger i moralbegreppet idag har jag valt att sammanfatta i fyra olika betydelser som verkar vara aktuella idag. I min bakgrundssektion angav jag fyra betydelser som förekommer i etymologi och ordböcker. Dessa var:

1. Sedlighet, sedlighållning, moralisk karaktär, anständighet
2. Sedelära, etik, etiska normer, lag, värderingar
3. Sensmoral, läxa, lärdom, sedelärande slutsats
4. Andlig eller psykisk styrka såsom principstyrka, viljekraft, mod, motståndskraft, uthållighet, tapperhet, kurage och disciplin

Dessa betydelser förekommer även i detta material, men jag har i några fall modifierat betydelser och lagt till nya synonymer, som korrelerar med materialets innebörd. Nedan ämnar jag redogöra för de betydelser som jag funnit, eventuella modifieringar samt motivering och användningsområden av betydelserna.

1. *Omdöme, uppförande*. *Omdöme* finns med i Brings synonymer från 1930. Jag har dock valt att ersätta synonymerna *sedlighet, sedlighållning, moralisk karaktär, anständighet* med *uppförande*. Detta då jag anser att de äldre synonymerna ger en betydelse där individen i första hand ska vara from och följa konventioner utan att göra anspråk på en egen definition av sin moral. *Uppförande* handlar mer generellt om hur individen bör agera för att inneha en god moral och dessa kan skilja sig beroende på vilken domän som det används i. Exempelvis handlar uppförandebetydelsen inom domänen Sport och om att spela ett ”schysst spel” och vara en god lagkamrat, medan det inom Vård och omsorg handlar om respekt för vårdnadstagaren och en lyhördhet inför dennes behov. Även *plikt* spelar in här, i avseendet att uppförande gör gällande att man är en god medborgare som gör rätt för sig och är ärlig mot både sina medmänniskor och mot staten i form av skattebetalning och dylikt. Värdeladdningen i kontext är mycket skiftande, men övergripande verkar den ha tendenser att vara negativt laddad. Den består framförallt av kritik mot individers bristande omdöme

eller uppförande inom olika domäner i samhället, t.ex. Politik, Företag och näringsliv samt Vård och omsorg. Omgivande begrepp är bl.a. *attityd* och *respekt*.

2. *Värderingar, etik, konventioner*. Denna betydelse liknar *betydelse 2* och refererar till teoretiserandet av och filosofin bakom våra handlingar. Jag har här valt att utesluta begreppet *lag*, då jag i min studie av domänen Lag och rätt fann att en distinktion mellan dessa verkar vara nödvändig. Istället har jag ersatt begreppet med *konventioner*, som får stå för den allmänna uppfattningen om rätt och fel samt grupperns konventioner kring detta. Teoretiserandet består ibland av *explicita* hållningar, såsom en *moralpolicy*, men verkar även bestå av *implicita* konventioner såsom den allmänna uppfattningen kring hur brott bör straffas. Omgivande begrepp är här bl.a. *kultur* och *samlevnad*.
3. *Handledning, lärdom, diskussion, reflektion*. Denna betydelse har jag, jämfört med etymologin, utökad med betydelserna *diskussion* samt *reflektion*. Detta då det är märkbart att det inte längre handlar om en regelrätt uppfostran i vad som är god/dålig moral och hur individen bör handla utan att handledningen och lärdomen i större utsträckning består i att uppmuntra och hjälpa individen att själv finna sin egen moral och vad denne definierar som god/dålig moral. Värdeledningen i kontexten är här genomgående positiv och det är tydligt att frågor kring *etik* och *moral* är ett viktigt inslag i exempelvis föreningsliv och skola. Omgivande uttryck är bl.a. *värderingar* och *normer*.
4. *Psykisk/andlig styrka*. Detta är den betydelse som inte verkar ha förändrats märkbart. Den märks framförallt i domänen Sport, gällande ett lags eller en enskild sportutövares prestation, samt gällande Utseende och övervikt. Omgivande ord är bl.a. *självdisciplin*, *mod* och *vilja*, d.v.s. många omgivande ord som etymologiskt setts som synonymer till denna betydelse av *moral*. En större användning gällande gemene man, utom just frågan om övervikt, verkar inte vara aktuell utan betydelsen har en relativt stark koncentration till sportutövare och lag.⁶⁶

Moral har fortfarande en liknande polysemi som det etymologiskt verkar ha haft, gällande de fyra övergripande betydelserna. Trots att betydelserna till stor del rör samma ämnen som i bakgrundsmaterialet anser jag ändå att det finns underlag för ett argument om att begreppets polysema karaktär kan ha blivit starkare. Detta utifrån den stora mängd synonymer och definitioner som materialet kunnat påvisa används idag och slutsatsen att begreppet används i

⁶⁶ Se stycke 7.1 s.79-80 för vidare diskussion om detta

så oerhört många sammanhang och områden. En ökad polysemi skulle kunna ses som en naturlig utveckling i och med den differentiering som jag tidigare diskuterat. *Moral* är ett allmängiltigt begrepp som används och förstås av de allra flesta och då begreppet frigjorts från de institutioner som det traditionellt sett varit sammanknippt med, där de institutionerna har fungerat som definierare av begreppet, har individer, domäners eller grupper tolkningar gett upphov till nya betydelser. Korpusen visar troligtvis bara en bråkdel av de definitioner och sammanhang som finns till *moral* och som *moral* används i. Ett större underlag av material och djupare undersökningar skulle eventuellt kunna påvisa en ökad polysemi, medan jag i denna uppsats får nöja mig med att ställa upp det som en hypotes.

Samtidigt är det tydligt att många av de gamla betydelserna återkommer i denna korpus, om än i nya domäner och nya former. Ett bra exempel på detta är betydelsen *andlig/psykisk styrka* och dess koppling till dagens sportdomän. Även om *moral* används i nya sammanhang och domäner där nya grupper definierar begreppet leder detta naturligtvis inte alltid till nya betydelser, utan äldre betydelser upptas av domänen eller gruppen, i viss mån i modifierad form.

En övergripande definition av *moral* utifrån dagens användning skulle jag vilja beskriva på följande sätt:

Moral - Princip för handlingar, förhållningssätt. Baseras delvis på individnivå men främst konventioner utifrån grupp, kultur eller samhällsdiskurs.

Att ha moral – Att inneha önskvärda egenskaper enligt de rådande konventionerna t.ex. psykisk/andlig styrka, plikt känsla och förhållningssätt mot andra individer såsom respekt och ärlighet.

8. Kritik

Det är naturligtvis svårt att säga något bestämt om ett begrepps användning utifrån att studera användningen i ett begränsat område. Journalistiken reflekterar inte alltid gemene mans eller kvinnans användning och tankesätt och det är troligt att det finns användningsområden eller användningssätt som min studie inte kunnat täcka, då den varit begränsad till dags och kvällstidningar. Jag anser dock att en hel del ”vanliga människor” (d.v.s. ej journalister) kommit till tals i materialet, så att åtminstone några röster gjort sig hörda. Vidare är även den begränsade tiden ett problem på så vis att enskilda händelser under 2005 kan göra att användningen blir mer frekvent inom en viss domän. Ett exempel är här

våldtäktsanklagelserna mot ishockeyspelarna inom Sportdomänen. Samtidigt reflekterar dessa enskilda händelser också vår användning och är därför av nytta, i det här fallet visade de på både en inställning till sportutövare samt *morals* aktuella koppling till sexualitet.

Att göra en täckande semantisk analys är också svårt då man behandlar ett begrepp som *moral*, som visar sig ha så många betydelser och som också uppvisar relativt stora betydelseskillnader beroende på vilken domän det förekommer i. Min förhoppning är att jag har kunnat påvisa en större del av dessa betydelser, genom mina analyser, även om det finns aspekter och tillvägagångssätt som inte rymdes inom ramen för detta uppsatsarbete.

9. Sammanfattning och avslutning

Jag har i denna studie redogjort för begreppet *morals* användning i dagens samhälle. Detta har jag gjort utifrån en korpusstudie bestående av journalistiskt material från de fem största tidningarna i Sverige just nu under år 2005. Jag har utifrån detta klassificerat användningen i olika domäner och redogjort för avsändare, kontext, referenter, syntax, morfologi, bestämmingar samt omgivande begrepp. Jag har också studerat värdeladdningen av begreppet och kontexten i de olika domänerna. Vidare har jag, utifrån korpusen, redogjort för vilka sammansättningar och avledningar som är aktuella idag och givit de nyordsbildningar som ej förekommer i någon ordbok en definition.

De tendenser jag anser mig ha funnit är att moralbegreppet har genomgått en differentiering, liknande den samhällsutveckling som vi har idag. Detta innebär att många olika grupperingar och domäner i samhället använder begreppet på olika sätt och definierar begreppet delvis olika. Vidare finns tendenser till en negativ laddning hos begreppet, som visar sig i relativt hög användning av pejorativa avledningar och sammansättningar som *moralist* och *moralpredikan* där en del tidigare neutralt värdeladdade uttryck fått en pejorativ laddning idag. Vidare finns också tendenser till pejorativa i nyordsbildningar, där man framförallt kritiserar bristen på moral i dagens samhälle. De ämnesområden som verkar ha starkast tendens till pejorativ användning av *morals* avledningar och sammansättningar är sexualitet, yttrandefrihet, alkohol och droger, ungdomslivstil, där jag också påpekat moralbegreppets etymologiskt sett positiva/neutrala användning och värdeladdning inom områdena.

Domänerna uppvisar, på grund av differentiering, skillnader i både bruk och värdeladdning men jag har klartgjort fyra övergripande betydelser som kan sägas sammanfatta användningen

i domänerna. De övergripande betydelserna har alla anknytning till begreppets etymologiska bakgrund, men i några fall har modifieringar varit nödvändiga. Modifieringarna påvisar framförallt att individen idag har en större frihet och åläggs ett större ansvar att själv definiera *moral* och ta olika beslut samt handla på basis av dessa definitioner. De styrande institutionerna samt religionen har idag mindre inflytande över konventionerna kring moraluppfattning, vilket bl.a. blir tydligt på den differentiering mellan allmän moralsyn och lagstiftning som tydliggörs i Lag och rätt-domänen. Likaså visar skolväsendet och kulturen på att det inte längre är fråga om att preskriptivt redogöra för hur *moral* bör tolkas, utan syftar istället till att skapa en diskussion och frågeställningar hos individen och gruppen. Dock verkar *moral* också innefatta en allmän uppfattning med konventioner om hur man bör agera och uppträda gentemot både sina medmänniskor och samhället i stort.

Genom studien har jag påvisat hur ett allmänt begrepp som *moral* idag är oerhört beroende av genre och domän för att kunna definiera betydelser. Även inom genrer och domäner uppvisas skillnader i betydelse, beroende på kontext och avsändargrupp. Genom ett differentierat samhälle, där domäner frigörs från varandra i allt större grad, är det troligt att flera liknande begrepp går samma väg. Det är således tydligt att språkvetare och andra som sysslar med språk i framtiden bör, eller kommer att vara tvungna, att ta hänsyn till olika gruppers och domäners olika definitioner av begrepp för att kunna tolka det. Exempelvis kan svårigheter uppstå vid skapandet av ordböcker och dylikt när ett och samma begrepp kan ha så många skilda betydelser och synonymer.

Uppsatsen behandlar enbart begreppets användning i skrift, som dessutom är ytterligare avgränsat till tidningsjournalistik, och en vidare undersökning om begreppets användning i tal vore intressant. Det är inte helt orimligt att anta att fler morfologiska och syntaktiska möjligheter skulle uppkomma, samt en mängd nya betydelser och definitioner. Genom att undersöka begreppets användning i talspråk skulle man också djupare kunna studera gruppens och domänens betydelse för begreppets definition, genom att exempelvis studera olika typer av verksamheter och hur *moral* används i den verksamhetsbundna kontexten.

10. Källförteckning

Ordböcker och etymologiskt material

Svenska akademiens ordbok <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>

susning.nu <http://www.susning.nu>

google.se <http://www.google.se>

Nationalencyclopedia

The concise Oxford dictionary

The Oxford dictionary of philosophy

Encyclopedia Britannica

Bring S.C. 1930 *Svenskt ordförråd ordnat i begreppsklasser* Stockholm: Hugo Gebers förlag

Dahlin A. 1850 *Ordbok öfver svenska språket* Stockholm: Svenska akademien

Strömberg A. 1998 *Stora synonymordboken* Stockholm: Strömberg

Wessén E. 2002 *Våra ord: kortfattad etymologisk ordbok* Stockholm: Norstedts ordbok

Referenser

Allwood J. 1989 *Om begrepp – deras bestämning, analys och konstruktion*

<http://www.ling.gu.se/~jens/publications/>

Bang nr 2 2005 *Tema: Moral*

Bexell G. 1995 *Svensk moralpolitik. Några moraliska frågors behandling i riksdags och regeringsarbetet sedan 1950-talet*. Lund: Lunds university press

Bjereld U. 2000 *Staten och det goda livet* Göteborg: Santerus förlag

Einhorn S. 2005 *Konsten att vara snäll* Stockholm: Forum

Friberg H. 1998 *Moral och sekularisering. En studie av hur kristendomens avtagande betydelsen har påverkat debatten i frågor av moralisk karaktär*. Trebetygsuppsats. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Gren, Jonas. fil.dr. i Praktisk filosofi vid Göteborgs universitet

Gustafsson G. 1977 *Mellan religion och politik. Studier av kyrkofullmäktigeinstitutionen*. Borås: Verbum

Bengt Göransson i *Rapports nyårskrönika* 2006-01-03

Larsson B. 2005 *Den medialiserade ekonomin*, uppsats i *Fiffel-Sverige – sociologiska perspektiv på skandaler och fusk* Malmö:Liber

Rothstein B. 1994 *Vad bör staten göra? Om väldfärdsstatens moraliska och politiska logik*. Stockholm: SIVS förlag

Korpusmaterial

Expressen

Kajsa: Jag vill slå världsrekord Lars Markusson 2005-12-20

Jag tror på en svart jul i år Natalia Kazmierska 2005-12-29

Om jag vore en rik moderat Andreas Svensson 2005-12-05

Jagad Christoffer Brask 2005-12-04

”Vi vill ha nationalsången kvar” Lars Bexbo 2005-11-23

Systemets kallsupar Peter J Olsson 2005-11-25

Fotboll är buisness – men Batan utmanar ödet Hans Linné 2005-11-22

Blossom Tainton orsakar julmatsångest deluxe Quetzala Blanco 2005-11-21

Riktiga fans vill se Zlatan spela Mats Olsson 2005-11-17

En poäng till Modo i Scandinavium Leif Brändström 2005-11-15

HV förlängde bortasviten mot Brynäs Lars Frank 2005-11-15

Föräldrarna då? Jimmy Fredriksson 2005-11-14

Man fattar ingenting av livet förrän... Cecilia Hagen 2005-11-10

Fälls IFK kan inte förbundet blunda för sina egna regler Hans Linné 2005-11-03

Kims nya hårda stil Lars Bexbo 2005-10-30

Här köper polisen stöldgods billigt Per Lindelöw 2005-10-26

”Jag känner mig förföljd” Mats Wångersjö 2005-10-24

Dif-förlust tvingar fram nya värvningar Jacob Sillén 2005-10-20

Missen som gav Leksand poäng Anders Hansson 2005-10-09

Äntligen lite skattepopulism Eric Erfors 2005-10-06

Fastighetsskatt utan moral Maria Ludwigsson 2005-10-05

Victorias ex spelar in film 2005-10-04

Islamiska förbundet kallar mig ”satan” Abdal Haqq Kielan 2005-10-03

Festen uppskjuten – till nästa måndag Mathias Luhr 2005-09-26

Grov kränkning av arbetslösa Insändarartikel 2005-09-23

Unga vill jobba på Ikea och Ericsson 2005-09-23

Malmö FF räddare sannolikt sin säsong 2005-09-16
Här är nakenbilden som skakar Mora Mattias Ek 2005-09-15
Iskall kan du vara själv Maria Ludwigsson 2005-09-02
Miljöpartiklarna har Persson i ett järngrepp Ulf Nilsson 2005-08-28
Fulsvenskan är framtiden Olof Lundh 2005-08-27
Bajen till elitserien – i speedway Jan-Erik Berggren 2005-08-26
MFF saknar kaxigheten Kent Hansson 2005-08-22
Tjejerna måste hitta Jesus Natalia Kazmierska 2005-08-22
Källström löste krisen blev stor matchhjälte Hans Linné 2005-08-21
Han körde olagligt hela sommaren Ingvar Hedlund och Niklas Svensson 2005-08-20
Sommarpredikan om Jesus Per-Olov Engqvist 2005-08-17
Moralkakor: Illa fara Johan Hilton 2005-08-15
Bara tjejprat Maria Kuchen 2005-08-12
Sverige sitter fast i fusk Ulf Nilsson 2005-08-07
Allsvenskan lever och nu tätnar gulddramatiken Hans Linné 2005-08-05
Abelssons miljonmål skickar svensk fotboll in i fotbollens finrum Hans Linné 2005-08-04
Anfalls kris i Bois inför bottenmöte med Gefle Joakim Svensson 2005-08-02
Varför ska jag ha ett sånt jävla patos? Linda Skugge 2005-07-30
Inget superresultat – nu blir returen årets kraftprov Hans Linné 2005-07-28
Assyriskas sköna revansch Lena Johansson 2005-07-25
Topplagen Gais och AIK tappade poäng hemma 2005-07-16
Vikten av dygder Isobel Hadley-Kamptz 2005-07-07
Förföljd av fansen Jill Wegerup 2005-07-04
Stjärnan på väg bort från Hammarby Jill Wegerup 2005-07-04
Chockstarten skakade liv i Kalmar Joakim Svensson 2005-06-27
Lundhs plock – från allsvenskan Olof Lundh 2005-06-27
Vreden driver Per Svensson 2005-06-17
Sören Larsens lyft är som en saga Hans Linné 2005-06-17
Huset som Jan byggde Malin Ullgren 2005-06-16
Stat utan moral Ledarredaktionen 2005-06-14
Mikael Dahlbergs drömmål sänkte Hammarby 2005-06-12
De vita medelålders kvinnornas moral Mattias Andersson 2005-05-25
Han försökte muta sin lärare med 2000 kr Niclas Rislund 2005-05-20
Med döden bakom mig Ayaan Hirso Ali 2005-05-18

Berggren räddade Elfsborgs poäng 2005-05-15
Det handlar om moral och politisk korrekthet Anders Björkman 2005-05-15
Ansvar för Marcus PM Nilsson 2005-05-15
Nytt par ska lösa målkrisen i Hammarby Hans Linné 2005-05-10
Avspark: Örgryte – GIF Sundsvall 2005-05-01
Lönsamt jaga bidrag Ledarredaktionen 2005-05-01
Vinst på lördag – då blir det 4-0 till Frölunda 2005-03-17
Chrunac – svenska simmare är rena Daniel Berglund 2005-03-17
Systemet förstör människan Ulf Nilsson 2005-03-06
Föraktet för folket Jan Lindström 2005-03-05
Äntligen – Södertälje klart för slutspel efter 14 års väntan 2005-03-01
Idrott är inte bara sexskandaler Kent Hansson 2005-02-23
Chansen är borta för Brynäs – kvalserien nästa 2005-02-21
Tre man på en medvetslös tjej – skäms, grabbar! 2005-02-20
Luleå och Södertälje fixar det Leif Boork 2005-02-18
Linköping saknade sparkade stjärnor 2005-02-17
Förbundet stänger av spelarna resten av säsongen 2005-02-12
Ishockeyförbundet startar egen etikutredning 2005-02-12
Män med gang-bang som hobby Mats Olsson 2005-02-12
Vad betyder borgerlig Lars Gustafsson 2005-02-08
Basketstjärna sparkas efter slagsmål och rattfylla Mathias Luhr 2005-01-24
Pim-Pim vann efter omänskligt servande Christofer Brask 2005-01-21
Kåberg ordnade Färjestadssegern TT 2005-01-17
Vrålshopping Karl Henrik Sax 2005-12-27
Musikalen har förvandlats till stolpig opera Anders Björkman 2005-12-27
Räkna med Brynäs Eskil Hellberg 2005-12-29

Dagens Nyheter

"Fega chefer gömde sig när det började blåsa" Erik Dahlberg och Maria Kaarto 2005-12-28
Ingen Hallin-effekt för SSK Jan Lewenhagen 2005-12-20
Staten måste sluta spela falskt Ledarredaktionen 2005-08-26
Religionen stärks Stefan Jonsson 2005-08-16
Civilkurage i lagen önskvärt men omöjligt Ledarredaktionen 2005-07-27
En skön själ i en skön kropp Olav Wiström 2005-06-15

Terror i Herrens namn Jackie Jakubowski 2005-05-16
Köttberg, förgubbning eller förgumning PC Jersild 2005-03-19
”Poliser måste ha en hög moral” Gert Svensson 2005-03-02
Låt reglerna för sjukersättning tala istället för annonstavlorna Johannes Åman 2005-02-22
Två krafter kämpar inom varje polis Gert Svensson 2005-02-15
Baren är öppen för livsfrågor Jan Kantor 2005-02-15
Tsunamin lär oss se vad moral kan vara Per Ahlmark 2005-01-14
Bajen tog poäng mot Björklöven Anders Boström 2005-01-09

Göteborgs-Posten

Inga tjejlag tillåts – men förbundet ser över reglerna och nu får även överåriga tjejer spela i GP-pucken Carina Olofsson 2005-12-13
Jag tycker att socialtjänsten ska köpa fastigheter och hyra ut själva Signe Karlsson 2005-12-12
Han vände på dieten och gick ner i vikt Fatima Grönblad 2005-12-04
Smit inte ifrån ansvaret Ledarredaktionen 2005-12-03
HD-domen: En svart dag för demokratin i Sverige Christer Sturmar 2005-11-30
Många lärare är uppgivna – men på Fjällskolan anmäler man alla brott Johanna Bäckström Lerneby 2005-11-29
Utan timplan ingen historia i skolan Ledarredaktionen 2005-11-18
HV:s svit fortsätter Lars Frank 2005-11-16
Konsten att vara en riktig pappa Anna Hedlund 2005-11-11
Sonnevi offrar sin dikt för livet Anna Hallberg 2005-11-08
Berättelser för snälla barn Johan Kollén 2005-11-08
I religionen finns hopp och tröst Maria El Gato 2005-11-02
Blåvitt gjorde Landskrona till Gais kvalmotståndare Ulf Stenberg 2005-10-24
Är du etnisk, lille vän? Lars Åberg 2005-10-23
Ny Dif-förlust tvingar fram nya värvingar Jacob Sillén 2005-10-21
Djurgården längtar redan till nästa transferperiod Jacob Sillén 2005-10-21
Ungdomshemmen långt bättre än ryktet 2005-10-19
Ungdomar väljer ut film till exilfilmfestival Per Sydвик 2005-10-18
Medvind för årets entreprenör i väst Stephan Lövgren 2005-10-11
Första segern blev dyr för Önnered Rebecca Hedin 2005-10-11
Rent och snyggt inte alltid bäst Gert Gelotte 2005-10-03
Professorn rör om i det offentliga Sverige Manu Seppänen Sterky 2005-10-01

Heim gav mästarna en ordentlig match Kajsa Sandin 2006-09-30
Unga väljer mjuka värden 2005-09-24
Nuder ser bara solsken Ledarredaktionen 2005-09-21
Hasse&Tage – större än Hasse och Tage Carl Erland Andersson 2005-09-20
Vi bockar och bugar för Djurgården Mats Härd 2005-09-20
En politisk Eriksson tillbaka i regissörsstolen Magnus Vasell 2005-09-19
Tryggt boende en rättighet Tore Eskilsson 2005-09-05
Rättssystemet måste spegla samhällets värderingar Lars Christer Nilsson 2005-09-02
Vårdare i Borås anmälda för trakasseri Hans Burell 2005-09-01
Ett nytt sätt att se på staden Christine Gunnarsson- Göhlner 2005-08-31
"Allt mer bli haram" – Det religiösa trycket hårdnar i förorterna Per Sydvik 2005-08-28
Schackspel i tvillingtornens skugga Mats Kilmisoppi 2005-08-26
0-2 på fem minuter – sedan vaknade Frölunda Thomas Cederfeldt 2005-08-21
I en djungel av referenser Jenny Högström 2005-08-17
Att bli pank på moral Tove Lifvendahl 2005-08-13
Svenska Hockeyligan avgör Salos framtid i Frölunda Thomas Cederfeldt 2005-08-10
Hög moral viktigt för Odenjung Anne Johansson 2005-08-09
Slagfärdig duo full av vilda idéer Mikael van Reis 2005-08-07
Karin Fossum vill beröra, inte skrämma Karin Widegård 2005-07-31
Terror med Gud på sin sida Jackie Jakubowski 2005-07-27
Samvetets sömn främjar matsmältningen Jehu 2005-07-25
Räddaren i nöden Jenny Högström 2005-07-07
Hägglund på krångliga stigar Gert Gelotte 2005-07-01
Maria Larsson har sorglig människosyn Camilla Sköld Jansson Eva Olofsson 2005-06-23
Unga vill gärna diskutera etik och moral Camilla Olsson 2005-06-20
Hög moral bakom poängen Ulf Stenberg 2005-06-20
Ännu en domare dömd för brott mot sexköpslagen Markus Lindberg 2005-06-18
En liten buddhist och en god kristen i möte Eva Heyman 2005-06-13
Tafsa inte på grundlagen! Ledarredaktionen 2005-06-12
Somliga sår efter kravallerna läks aldrig Thomas Kristiansson 2005-06-08
Här blir skolan rena cirkusen Linda Swanberg 2005-06-04
Tränarna har ett enormt ansvar Sportredaktionen 2005-05-28
Nya kvalitets och miljösamordnare 2005-05-23
Katastrofalt av Öis före paus Ulf Stenberg 2005-05-16

Har jag blivit en parasit på samhällskroppen? Insändarskribent 2005-05-12
Ledarbråk skakar kd Kent Eikeland 2005-05-11
Sverige fick revansch Ulf Niklasson 2005-05-08
Kommunens vård för bakläxa Alf Isemo 2005-05-07
Åke och hans värld Marie Kennedy 2005-05-07
Vad vet politiker om forskning? Nils-Age Larsson 2005-04-26
15-åring dömd för misshandel 2005-04-25
Olikheternas berikande tillvaro Britta Boman 2005-04-23
Muthärvan växer – Fler misstänkta vid bilprovningar i Västsverige 2005-04-22
Lön på Volvo: 10 kr/tim Karin Olander 2005-04-18
Allmänintresset avgör namnpublicering Kenth Andreasson 2005-04-17
Elkunder ska få skadestånd Ebba Malmström 2005-04-16
Andreas är kyrkans man på gymnasiet Kersti Raiend 2005-04-15
Betala tillbaka med ränta Kirchen 2005-04-14
Officeren misstänks för fler brott Jan Nyman 2005-04-14
En sjuk arbetsmarknad bakom de höga sjuktagen Ledarredaktionen 2005-04-09
Ett djupt omoraliskt beslut Ledarredaktionen 2005-04-07
Tre kronors nya policy – utan pekpinna Niclas Johansson 2005-04-06
Coachen väckte Jacobs tankar Johan Norbelie 2005-04-04
Gudrun Schymans reseräkningar upprör gamla partikamrater Lars Dimming 2005-04-03
Hjältarna överens – det var bättre förr Sportredaktionen 2005-04-03
RIK kämpade förgäves Rebecca Hedin 2005-03-30
Tyket Ledarredaktionen 2005-03-27
Köphets viktig orsak när unga snattar 2005-03-21
Skandias styrelse får uppbackning Björn Karlsson 2005-03-12
Klassresan – i regi av Daniel Alfredsson Albert Rosander 2005-03-12
Moral och rubrikval Ledarredaktionen 2005-03-11
Temadag om fetma väcker upprörda känslor 2005-03-08
Nu i veckan sattes en ny tavla upp på Världskulturmuseet Kulturredaktionen 2005-03-06
”Medierna har blivit bättre på att granska” Anne Johansson 2005-03-05
Konsten att göra det drinkbart Patrik Andersson 2005-03-04
Nuder vill göra upp med fusk och fiffel Pär Dusing 2005-03-04
Här får eleverna lektion av Kärleksakuten Linda Swanberg 2005-03-03
Södertälje klart för slutspel efter 14 år 2005-03-02

Slutspelsplatsen kändes som högsta vinsten Per Vallgård 2005-03-02
Poliser vädjar: Våga anmäla hot och utpressning 2005-02-26
Hockey, moral och juridik Edda Manga 2005-02-23
Predikant i etik och moral Mikael Hjerpe 2005-02-20
Män måste lära sig att säga nej till sex Ida Johansson 2005-02-19
Folkdomstolen har tagit över rättsväsendet Mats Härd 2005-02-18
Sport och spel Ulf Stenberg 2005-02-18
Linköpings beslut kan kosta SM-guld 2005-02-16
Med makt och möjligheter kommer ansvar Ledarredaktionen 2005-02-13
Styrd av en slump 2005-02-12
Utbrett fusk enligt Temo-mätning beställd av m Dick Henriksson 2005-02-08
Öka kontrollerna nu! Ledarredaktionen 2005-02-03
Persson bör raskt utreda Ledarredaktionen 2005-02-01
En våldtäkt är en våldtäkt! Malin Lernfeldt 2005-02-01
Melker – en rookie som trivs Pär Andersson 2005-01-30
Volvo Lastvagnar bekräftar fiffel Lars Gunnar Wolmesjö 2005-01-29
16-åring misstänks ha utnyttjats i dopningshärva Cege Berglund 2005-01-28
Frölunda jubilerar – då vill man fira med serieseger Micael Andersson 2005-01-27
Omöjligt göra svart till vitt? Anders Wettergren 2005-01-25
”Man behöver inte leta – folk frågar hela tiden” Jonas Bergroth 2005-01-24
Misstänkt fiffel i kommunalt bolag Maria Ljung 2005-01-22
GM:s tålmod med Saab på bristningsgränsen Stephan Lövgren 2005-01-17
Politikernas förmåner ett tecken på girighet Jimmy Karlsson 2005-01-02
Privat sponsor räddar kaparna Gabriella Mohoff 2005-12-22
Jagad och osäker Erica Falkenström 2005-12-29
Poäng till Sävehof trots underläge Ulf Niklasson 2005-12-29

Aftonbladet

Vem har moral idag? Lena Sundström 2005-12-12
Hockeyförbundet länkar till porrsajt – Generalsekretaren: Vet inte vad de håller på med
Tomas Ros 2005-12-12
De är skyldiga 176 miljoner Joachim Knerper 2005-12-11
100-tals läsare rasar mot våldtäktskandalen – KD kräver lagändring efter våldtäkt inför publik Mira Micic 2005-12-03

Makten finns i city – men framtiden bor i förorterna Lars Mikael Raattamaa 2005-11-26

Nina Björk är... Doktor Gormander 2005-11-20

Jag vågade inte skälla ut idioten Gunnar Fredriksson 2005-10-31

80 spelare 53 floppar – Leksands snitt Tomas Ros 2005-10-22

”Bättre än en dröm” – Henrik Lundqvist om succén och livet i New York Mats Wennerholm 2005-10-19

Trailers kan säga för mycket Jens Peterson 2005-10-14

Fortum påminner mig om Tredje riket Yrsa Stenius 2005-10-11

Här räddas gulddrömmen Sportredaktionen 2005-10-03

”Svennis är den sämsta coach jag någonsin sett” Peter Wennman 2005-09-25

Man kan tro att du är småkär, Ulf Karolina Ramqvist 2005-09-21

Hur kunde det bli som det blev? Mats Gellerfelt 2005-09-15

Kluft: Jag är nog paranoid Johan Flinck 2005-09-15

Allsvenskans lag SKA vara sämre Sportredaktionen 2006-08-28

Stämplad för... Stefan Holm 2005-08-23

Wolff är ensam på scen igen Josefine Elmström 2005-08-19

Satir? Nä, verklighet Anders Paulrud 2005-08-15

”Vi är inga änglar själva” 2005-08-08

Söndagsrösten Åsa Petersen 2005-08-07

Drömmålet och turmålet – Anderssons kanonträff gav Hammarby vittring Johan Rikner 2005-08-05

Då får Bajen guldfeber John Senewiratne 2005-08-02

Bajens kris över, ny seger igår John Senewiratne 2005-08-02

Dif får ett helvete i derbyt på torsdag Peter Wennman 2005-08-02

Lika för lagen – alla vet att det bara är skitsnack Johanne Hildebrandt 2005-07-30

...och han håller liv i allsvenskan Ted Kudinoff 2005-07-28

Hoppet om vidare Lasse Wahlund 2005-07-28

...och inte sjunger de något vidare heller Lennart Bromander 2005-07-12

Här bryter HIF förbannelsen Mattias Larsson 2005-06-29

”Ett hjärta blir aldrig fullt” 2005-06-25

Hemliga mötet räddade Blåvitt Martin Strömberg 2005-06-17

Derbuduellen Mattias Larsson 2005-06-13

Horoskop rena rama rappakaljan Gunnar Fredriksson 2005-06-13

All respekt åt Lundell och Timell Belinda Olsson 2005-06-01

4av 10 behandlar tjocka annorlunda Cecilia Gustavsson 2005-05-20

Är det inte dags att bryta den förråande samtalskulturen? Helle Klein 2005-05-20

Meningen med hundar är att de ska lyda blint Eva-Emma Andersson 2005-05-20

”Pippi har varit en förebild” Per-Iwar Sohlström 2005-05-14

Hur korkad får man bli? Sportredaktionen 2005-05-10

Rika svenskar nya snattarna Svante Lidén 2005-05-09

Tunt om penningsugna hockeylirare Jonas Lundh 2005-05-04

Plats för dumma och smarta brudar Belinda Olsson 2005-05-04

Pär Nuder betedde sig som politiker i bananmonarkier Staffan Heimerson 2005-04-30

Höga bonusar och socialbidrag Helene Almqvist 2005-04-29

Därför gör jag ölreklam Zoran Lukic 2005-04-27

Raset för Tre Kronor – Var tredje svensk har fått negativare inställning till laget Emil Karlsson 2005-04-27

Grahn sparkades ner av Linderoth Johan Flinck 2005-04-19

”Flicka” är en straffkampanj Lotta Gröning och Johan Hakelius 2005-04-17

Det är inte lätt med juridiken och etiken Ledarredaktionen 2005-04-15

Storsatsar för toppstriden – med ny lyxarena och flera stjärnspelare ska Leksand bli het kandidat till guldets Tomas Ros 2005-04-11

Hederlig nykterist? Du kan vara den han söker Svante Lidén 2005-04-09

Verbal klackspark av bokstavlig boll Claes Wahlin 2005-04-09

Moderat hån mot de sjuka Ledarredaktionen 2005-04-08

Ingen trollar som Fredrik Ledarredaktionen 2005-03-30

Lägg ner politiken Bengt Pohjanen 2005-03-28

Vi kan inte leka pappa åt vuxna män Ledarredaktionen 2005-03-22

”Girighet dödar” Ledarredaktionen 2005-03-20

Etikgrupp ska få föräldrar att vara justa Emil Karlsson 2005-03-18

Sportbladets Simon Bank Ge domarna ökat skydd Simon Bank 2005-03-15

Trots rekordhöga tittarsiffror... Hanne Andrea Kraugerud 2005-03-12

Tjejer, var rädda om er drick mindre alkohol Ledarredaktionen 2005-03-04

Måste alla jobba för Bert Karlsson? Per Juth 2005-02-26

Våldtäkt är en sak omoral en annan Patrick Ekwall 2005-02-21

Förebilderna som svek – skandalerna kan få samhället att falla ihop Elisabeth Gerle 2005-02-21

Jag tror att det är dags för lite moral Mats Olsson 2005-02-20

I drevens tid Sportredaktionen 005-02-20
Låt inte staten bli ansvarig utgivare Anders Gerdin 2005-02-17
"Jag vaknade upp på rygg" 2005-02-15
Grattis Mora! Det var det enda vettiga beslut som tagits i skandalsåpan Lasse Anrell 2005-02-15
Som förebilder har ni totalkrashat! Henne är det bara synd om! Boris Ekner 2005-02-14
Sponsorer hoppar inte av 2005-02-12
Svenska ishockeyförbundet kommer själva att utreda turerna Mats Wennerholm 2005-02-12
Höjdarnas skandaler ökar fusk Irene Beertema 2005-02-10
Jättebråk i Bajen Robert Laul 2005-02-09
Arbetarrörelsens folk har inte sämre moral än andra Yrsa Stenius 2005-02-08
En kass idé att stoppa konst av moraliska skäl Ledarredaktionen 2005-02-08
Ska yttrandefrihetens gränser tänjas för religionens skull? Gunnar Fredriksson 2005-02-07
Hon vägrade undersöka tjejer i smyg Anna Krook 2005-01-24
Misshandlade kompis och körde rattfull Jennifer Wegerup 2005-01-23
Årets bild? Anders Paulrud 2005-01-15
Luleå obesekrat i år efter tredje raka Joakim Nordlund 2005-01-11
Himmel och helvete Göran Hägg 2005-01-11
Har du ingen moral, Jan Nyberg? Belinda Olsson 2005-12-18
Kom igen svenskar, våga vara kriminella Anna Ekelund 2005-12-23

Svenska dagbladet

Dragkamp om julpubliken Ulrika Nanda 2005-12-04
Peter Forsberg har återigen bevisat att han är den störste Ryttaren 2005-12-03
Varför mår vi så dåligt? Torsten Pettersson 2005-11-26
Äldreboende i Gislaved i ny vårdsskandal Anna Careborg 2005-11-25
Hon är ett säkert kort Klas Andersson 2005-11-14
Varannan ung akademiker... Sara Lomberg 2005-11-08
Medkänslan starkare än partiloyaliteten Ann Heberlein 2005-11-03
Boom på stål lyfter SSAB till ny toppnivå Nils-Olof Ollevik 2005-10-31
Värdigaste någonsin Sportredaktionen 2005-10-25
Wolff leker med djävulen Tobias Brandel 2005-10-19
Dags att tala klarspråk om lössens återkomst Susanna Popova 2005-10-18
Arbetsseger för SSK Jan Blomgren 2005-10-12
Straffande maskiner skapar helt ny moral Greger Wikstrand 2005-10-05

Styrkan går förlorad i melodramen Magnus Eriksson 2005-10-04
Porr på hotell Göran Skytte 2005-10-01
Formsäkert, konsekvent och mycket skickligt gjort Lars Ring 2005-09-25
Vilka är favorit-arbetsgivarna bland yngre akademiker Ylva Edenhall 2005-09-24
Eländigt mytologisering av politisk kamp Magnus Eriksson 2005-09-23
Docenten i straffrätt... 2005-09-21
Ärlig biografi över paradoxen Martin Walser Martin Lagerholm 2005-09-16
Hägg håller fast vid framgångssagan Kim Salomon 2005-09-15
Boken om NK får Cliopriset Eva Bäckstedt 2005-09-13
Moderaternas nya principer Tomas Gur 2005-09-10
Scenen är avskalad; tidlös Jenny Leonardz 2005-09-08
Vargarna firade med dietmat och juice Olof B Österberg 2005-09-05
Patriarkatet kanske kan pusta ut Göran Eriksson 2005-08-24
Vad tänker du om matcherna närmast? Sportredaktionen 2005-08-17
Den religiösa etiken är inte klonad Katarina Westerlund 2005-08-08
Dags att tillåta bigami Bo Rothstein 2005-08-07
Elmbrandt efterlyser en smartare ekonomi Peter Carlberg 2005-08-06
Tunn trupp går som tåget Örjan Westberg 2005-08-02
Roligt och respektfullt om magisk keps Jan Hansson 2005-08-01
Förnedrande tankar om Jesus Gudrun K Nilsson 2005-07-25
Utmärkt, Lena Andersson! Stig Hagelstam 2005-07-25
Vimal Kovac är kungen på Stureplan Annsofie Näslund 2005-07-16
Fuskparkera lika illa som att fuskåka Svante Linusson 2005-07-05
Politikers vandel har betydelse Roland Poirier Martinsson 2005-06-28
Uttalande inget värt utan handling Carl Otto Åsberg 2005-06-22
TeliaSonerars affärer: Läsarnas kommentarer Anti Putin Lars 2005-06-16
Dags för stämpelur? Roland Poirier Martinsson 2005-06-10
Varför pris för god affärssed? Erik Bergin 2005-06-03
Helsingborg hämtade upp 0-3 i underläge – men förlorade Sportredaktionen 2005-05-31
När alla spärrar släpper Hans Bergström 2005-05-27
Änglarna ska lugna de stökiga eleverna Matilda Hanson 2005-05-27
Annonskampanj kritiserad av KU Lova Olsson 2005-05-20
Hur var det att spela hemma på Söderstadion? Gert-Owe Gärdner 2005-05-20
Ärlighetstest vapen mot svinn Erik Wahlin 2005-05-14

Bekämpa tidens smaklöshet Ingela Ström 2005-05-14
Karin Mattson vill visa hur mycket idrotten ger tillbaka Jonas Arnesen 2005-05-08
Saab brädade Ericsson Leif Petersen 2005-05-02
Leijonhufvuds recept leder inte till etisk förnyelse Knut Ahnlund 2005-04-25
Mer Blair och mindre Major, tack Ledarredaktionen 2005-04-25
Roligt och rimmat om brist på moral i politiken Ylva Gislén 2005-04-21
Neuroetik hett forskningsämne Anders Haag 2005-04-20
Det går att skapa jobb Berit Rollén 2005-04-19
Han är kapten i "nya" AIK Anders Lindblad 2005-04-17
Hoppet lever för Brynäs Sportredaktionen 2005-04-02
Våra föräldrars sexuella neuroser Riks Drama Lars Ring 2005-04-02
Kulturpolitik får vänta för borgarna Alexandra Hernadi 2005-03-30
Vilka värden gör god kultur god? Per Ericson 2005-03-30
Dokusåpor räcker inte Fredrik Reinfeldt 2005-03-29
Rätt att ge utdelning efter Postens vinst Erik Wahlin 2005-03-29
Centerkritik mot polisens nya kulor Maja-Lena Rådelius 2005-03-29
Arbetarrörelsen – vart tog den vägen? Ledarredaktionen 2005-03-18
Sänk skatten på allt arbete Ledarredaktionen 2005-03-08
Kuratorns svidande kritik är obegriplig Thomas Olsson 2005-02-12
Skattefusarna kartlagda av RSV – Stor undersökning visar på ändrade attityder Björn Suneson 2005-02-12
"Repetitioner" tar det allvarliga på allvar Hans Ingvar Roth 2005-02-11
Inte läge att sätta sig på höga hästar Ingela Magner 2005-02-10
Aholdjobb tuffare än väntat Sara Larsson 2005-02-07
Stimulerande läsning om barns bildvärld Lena Kåreland 2005-02-07
OS-satning i fara Anders Lindblad 2005-02-03
Swärd försvarar hatet – Green sade bara vad han måste Jonas Gardell 2005-01-20
Favoriterna svajade i premiären Olof B Österberg 2005-01-13
Idag avgörs om Mondo räddas Ulrika Nanda 2005-12-22
Persson skapar en politisk klass Stefan Hedlund 2005-12-28